

TÓKÉS LÁSZLÓ
TEMESVÁR SZELLEMÉBEN
Ökuménia és megbékélés

A kötetet szerkesztette:
Barabás Zoltán

Az elektronikus kiadást gondozta:
Szundy László

Kiadja a Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1996.

TARTALOM

Makacsul és türelmesen a megbékélésért (Duray Miklós)

Tántoríthatatlanul (Barabás Zoltán)

Egyházi törekvések a nemzetiségi megbékélés ügyében

Nagyvárad, 1992. november 9.

Evangéliumi felhívás a romániai vallásfelekezetek vezetőihez

Nagyvárad, 1990. szeptember 22.

Ökumenikus felhívás a kelet-közép-európai nemzeti megbékélés tárgyában, romániai, magyarországi, csehszlovákiai, jugoszláviai, ausztriai, szovjetunióbeli egyházakhoz

Nagyvárad, 1990. október 22.

Testvéri üzenet a CEC szervezésében Újvidéken összegyülekezett román és magyar egyházi vezetőkhez, a két nép megbékélése tárgyában.

Budapest, 1990. október 23.

Magyarországi és romániai egyházak újvidéki (Jugoszlávia) megbékélési értekezlete
Állásfoglalás

Az 1989-es temesvári népfelkelés első évfordulója

Temesvári Nyilatkozat

A Romániai Magyar Keresztény Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete

Indítvány Románia valamennyi elismert felekezetének

Szatmárnémeti, 1991. október 16.

Kiegészítő indítvány román-magyar kerekasztal-megbeszélés szervezése tárgyában

Szatmárnémeti, 1991. október 20

Ökumenikus istentisztelet a Szent István Bazilikában

Memorandum

Budapest, 1991. október 26.

Az 1989-es temesvári népfelkelés második évfordulója

Ünnepi beszéd

Temesvár, 1991. december 14.

Felhívás

Temesvár, 1991. december 15

Román-Magyar Ökumenikus Népgyűlés

Kiáltvány a román nemzethez, Románia minden lakójához

Csikszereda, 1992. május 8.

Felhívás a román nemzethez

Csikszereda, 1992. május 8

Európai Protestáns Nagygyűlés

Felszólalás egy határozott protestáns evangéliumi álláspont kialakításáért a kisebbségek védelmében

Nagyvárad, 1992. március 21.

A Hodáki Román Ortodox Gyülekezethez, Hodák község összes lakóihoz

Temesvár, 1992. szeptember 8.

Üzenet Magyarországra

Nagyvárad, 1992. december 4.

Az 1989-es temesvári népfelkelés harmadik évfordulója

Megnyitó beszéd

Temesvár, 1992. december 15.

Országos Ökumenikus Értekezlet

Az egyházak hivatása

Nagyvárad, 1993. április 1.

Meggondolások és javaslatok az 1993. április 1-2-i értekezlet elébe, a magyar keresztyén egyházak közös álláspontjának kialakítása érdekében**Nemzetközi Kisebbségi Értekezlet**

Európa és az Egyházak közösségében, a kisebbségekért

Budapest, 1993. szeptember 6.

Demokrácia és kisebbségek Romániában

Nagyvárad, 1993. Október 7.

Az 1989-es temesvári népfelkelés negyedik évfordulója

Állásfoglalás

Temesvár, 1993. december 15.

Az igazságtalanul elítélt marosvásárhelyi, oroszhegyi és zetelaki foglyokért tüntető székelyudvarhelyi gyűlés résztvevőihöz

Temesvár, 1993. december 15

Zsidó-Keresztény Értekezlet

Istennek „pere van” választott népével

Jeruzsálem, 1994. február 3.

Levél az Interetnikai Dialógus Egyesületnek, Dr. Octavian Buracu elnök úrnak

Nagyvárad, 1994. július 7.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület Közgyűlése

Állásfoglalás kisebbségi egyházi és etnikai kérdésekben

Nagyvárad, 1994. június 6.

A Református Világszövetség Tagegyházainak

Nagyvárad, 1994. július 8.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Felülvizsgálati Konferenciája

Felszólalás

Budapest, 1994. November 4.

Nemzetközi Egyetemi Fórum

Kisebbségi-emberi jogok Romániában

Budapest, 1994. december 8.

Az 1989-es temesvári népfelkelés ötödik évfordulója

Temesvár szellemében

Temesvár, 1994. december 9.

A román forradalom elrablása és „megtisztítása”

Nagyvárad, 1994. December 27.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Képviselő Tanácsának ülése

Határozati indítvány a hazai román-magyar párbeszéd beindítása tárgyában

Csíksszereda, 1995. április 8.

Buracu Octavian halálára

Nagyvárad, 1995. Szeptember 5.

Román-magyar alternatív megbékélési kezdeményezés

Nyílt levél Göncz Árpád magyar és Ion Iliescu román államelnökökhöz

Nagyvárad, 1995. Október 31.

Előadás az 1989-es temesvári népfelkelés hatodik évfordulóján

A román-magyar történelmi megbékélésről

Temesvár, 1995. december 15.

Nyílt levél Ion Iliescu úrnak, Románia államelnökének, Bukarest és

Göncz Árpád, úrnak, a Magyar Köztársaság elnökének, Budapest

Nagyvárad, 1996. január 6.

Időszerű elvárásaink a Református Világszövetséggel (RVSZ) és

az Európai Területi Tanáccsal (ETT) szemben

1996. március 14.

A magyar nemzet ünnepén

Felhívás

Nagyvárad, 1996. Március 15.

Az Európai Népcsoportok Föderatív Uniójának 41. Kongresszusa

Az autonómia az elszakadás legjobb ellenszere

Temesvár, 1996. május 16.

Varadinum-ünnepségek - román-magyar ökumenikus ünnepély

Döntsük le a hazugság falát

Nagyvárad, 1996. május 9.

A Magyar Reformátusok III. Világtalálkozója

Otthonra lelni a hazában

Sepsiszentgyörgy, 1996. augusztus 10.

Makacsul és türelmesen a megbékélésért

Csak a bányaló és a hitében erős ember képes arra, hogy ne térjen le az útról akkor sem, ha ködbe vész a végcél. Az állatnak természetes ösztöne és az embernek hite ad erőt a kitartásra, amely által a világosság győzedelmeskedik a sötétség fölött.

Ez a hit adott erőt mindannyiunknak, akik felkeltünk a kommunista rend ellen, még akkor, amikor szinte mindenki reménytelennek tartotta az ellenállást. Ez a hit tartja életben bennünk a lángot azóta is, hogy kiderült: a rendszer bukásával nem a lényeg szűnt meg, csak a forma változott.

A megváltozott keretek között pedig maradt a küzdelem a szellem és a lélek felszabadításáért. Mert a felszabadult szellem és a görcsöktől nem rángó lélek képes adni és befogadni, kész türelmességre és felkészült a szeretetre. Szabadelvűen: aki fél, az nem demokrata. Alkalmassá kell tennünk embertársainkat, társnemzeteinket az ökumenére - arra az egyetemességre, amelyben a különbözőség, a másság tisztelete a legerősebb kapocs.

A romániai magyar keresztény egyházak nyilvános életében 1989 karácsonya óta példaértékű ez a küzdelem a faji és a nemzeti megbékélésért. Példaértékű a kapcsolódások keresése keresztény és keresztyén testvéreikkel, hogy hordozzák az erőtlének erőtlenségeit.

Ma csakúgy, mint a fasiszmus és a nácizmus tobzódásának éveiben, az ember, az egyházak azon papja válik hitében és emberségében hitelessé, aki a lélek gondozásán túl felvállalja a közélet gondozását is - nem a politika útvesztőjében téblábolva, hanem az igazság ösvényén haladva. Ezen az úton találkoztam lobogó reverendában Tempfli József nagyváradai püspökkel. Ennek az útnak egy szakaszán kísérhettem végig Székelyföldön Tőkés Lászlót, aki bizonyította ember és Isten előtt, hogy akik az igazak útján haladnak, azok el is érnek az igazsághoz.

Mi lehet ma a legfontosabb feladat a kommunizmus alól felszabadult Közép-Európában, mint eltakarítani a lelket és szellemet fojtogató szennyet, amely évszázadunk második évtizedének végétől rakódik ránk. Amelynek sötét terhe alatt izzik a tudatalatti gyűlölet.

Megdöböntő, mennyire szembe lehet állítani egymással a népeket a gerjesztett gyűlölet indulata, a kollektív bűnösség bélyege, és a kollektív kizárólagosság jegyében. Akik a kollektív megbélyegzéssel élnek, ők utasítják el a kollektív jogokat: jogfosztás igen, jog nem.

Sokszor úgy tűnik, hogy Európának egy részén, ahol a magyarság él, a velünk együtt élő népek fölött szinte nyomtalanul múlt el a keresztény Európa kétezer éves történelme, kulturális és szellemi fejlődése. Ezért kell szinte a bányaló vak türelme, hogy kibírjuk ezt, és a mélységes hit ahhoz, hogy ne váljunk halálosan vétkező gyarlókká, vagy ne roskadjunk össze a ránk nehezedő teher alatt.

Azok a dokumentumok, amelyek az erdélyi és partiumi magyar keresztény egyházak szívós küzdelmét fémjelzik az elmúlt hat évben, ezzel összefüggésben három tényről tanúskodnak: a hit krisztusi tisztaságának védelméről, a magyar közösség jogi felszabadításáért és egyenrangúsításáért folytatott küzdelemről, és a hozzánk mostohán, sőt faji gyűlölettel viszonyuló társnépek iránti szeretetről. Ennek a teológiai és filozófiai hármas egységnek félreérthetetlen üzenete van a politika számára is: csak az egyenrangú partneri viszony a magyarok és a románok (a magyarok és a szlovákok stb.) között jelenthet megoldást, amelynek egyetlen formája az autonóm egyénekből álló autonóm közösség jogainak törvényekkel garantált autonóm státusa.

A sokak előtt ködbe vesző cél eléréséhez azonban szükséges, sőt elkerülhetetlen a ködöt oszlató igazság keresése, és a hívő értelmiségi tántoríthatatlan meggyőződése, hogy néven kell nevezni a bajokat. Pontosan, kertelés nélkül meghatározni a létünket kínzó körülményeket. E dokumentumokon és tanulmányokon, melyek nagy részének szerzője Tőkés László, a szókimondás és a pontos meghatározás vörös fonala húzódik végig. Hiszen ő is tudja, hogy aki elfeledi, az tetézi is a bajt.

Mikor végigolvastam ezt a nem szívderítő és nem is olvasmányos gyűjteményt, átvillant az agyamon egy kép: mi lenne akkor, ha nagy nemzetközi, világpolitikai érdekek kötődnének hozzánk? Egy ilyen kötet cselekvő hősét beidéznék valamelyik év decemberében Oslóba, és ott átnyújtanák neki a Béke Nobel-díjat. De miért csak neki? Az a türelmesség, amellyel a magyarság elszakított részei 1918 óta viselik sorsukat, bizony kiérdemelt volna már néhány ilyen díjat. Ennek a türelmességnek és hitbéli erősségének a bizonyítékai e kötetben összegyűjtött dokumentumok és írások. És maga a szerző, Tőkés László is.

Pozsony, 1995. december 13.

Duray Miklós

Tántoríthatatlanul

„De mi nem vagyunk a meghátrálás emberei, hogy elveszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk” (Zsid. 10,39) - talán ezzel az igeverssel jellemezhetnénk a legtalálóbban Tökés László püspöknek, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség tiszteletbeli elnökének a népek és felekezetek, a románok és magyarok megbékélése ügyében tanúsított következetes kiállását.

Jelen válogatás az elmúlt hét esztendő azon beszédeit, dokumentumait, tanulmányait tartalmazza, melyek nem csupán a romániai helyzet, a román-magyar interetnikai és felekezeti kapcsolatok elkötelezett és valóságghú elemzésével és bemutatásával tűnnek ki, hanem ugyanakkor fontos darabjai az 1989-es temesvári népfelkeléssel elkezdődött és annak szellemében kibontakozott, a kisebbségi magyarság jogaiért, valamint a nemzeti és vallási megbékélésért folytatott célirányos politikai küzdelemnek.

Temesvár nem utolsó sorban Tökés László példája és közéleti szolgálata által: maradandó jelkép és élő történelem.

A szerkesztő

Egyházi törekvések a nemzetiségi megbékélés ügyében

Az 1989-es változások óta térségünkben újból erőre kaptak és nem várt méreteket öltöttek az etnikai ellentétek. Ugyanez jellemző Romániára.

Tudatában vagyunk annak, hogy az egyházak ki is élezhetik ezeket az ellentéteket - lásd az ortodox szerb és horvát katolikus konfliktust -, de ezzel szemben nagy szolgálatot is tehetnek a nemzetiségi megbékélés érdekében. Romániai református egyházunk ezen utóbbi célt követi, meg lévén győződve arról, hogy a nemzetiségi megbékélés a demokratikus átalakulás és az általános társadalmi megbékélés kulcskérdése.

A romániai magyar egyházak a három évvel ezelőtt beindult változások kezdete óta szorosan együttműködnek a társadalmi és nemzetiségi békéltető szolgálatban. Ennek sajátos keretei:

1. az alulról építkező Romániai Magyar Keresztyén Egyházak Szövetsége, valamint
2. magas szinten szerveződő Romániai Magyar Keresztyén Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete - mindkettő a magyar katolikus, református, evangélikus, unitárius és baptista egyházak részvételével.

A többi, más nemzetiségeket tömörítő egyházakkal is jó kapcsolatokra törekszünk. Az Európai Egyházak Konferenciája és az Egyházak Világtanácsa keretében már a változások első évében, 1990. november 4-5. napjain sor került Újvidéken (Novi Sad) a romániai és magyarországi (román és magyar) egyházi vezetők megbékélési találkozójára.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerületünk Igazgatótanácsa és Esperesi Kollégiuma már 1990 májusában kezdeményezte egy országos szintű rendkívüli ökumenikus találkozó összehívását, hazánk összes, törvényesen elismert vallásfelekezetének részvételével. Ezt a javaslatot tette magáévá és ismételte meg a Romániai Magyar Keresztyén Egyházi Elöljárók 1991. október 15-i értekezlete. Felhívásukra igenlően válaszolt a Román Ortodox Egyház, aminek nyomán folytatjuk az erőfeszítéseket a találkozó megszervezésére.

Egyházunk rendezésében hagyományossá kezdenek válni azok a megbékélési értekezletek, melyeket a '89-es forradalmi események évfordulóin, Temesváron szoktunk megrendezni. 1990. december 15-16. napjain a közép-kelet-európai egyházak képviselőinek, majd 1991 hasonló időszakában (december 13-15.) a román-magyar baráti társaságok, jeles egyházi és közéleti személyiségek részvételével tartottuk Temesváron évfordulós megemlékezésekkel egybekötött nemzetiségi összejöveteleket. Mindezekben kiemelkedő szerepet vállaltak dr. Nicolae Corneanu bánsági metropolita, Kräuter Sebastian római katolikus püspök, Petre Dugulescu baptista lelkipásztor és dr. Neumann Ernő temesvári főrabbi.

1991 őszén a romániai magyar keresztyén egyházak, a Romániai Magyar Demokrata Szövetséggel karöltve rendkívüli ökumenikus istentiszteletet tartottak a kolozsvári Szent Mihály-templomban, a holocaust emlékére és a keresztyén-zsidó megbékélés szolgálatában, a Zsidó Hitközség, jelesen dr. Moses Rosen országos főrabbi részvételével.

A Romániai Magyar Keresztyén Egyházak Elöljáróinak 1991. október 15-i, kolozsvári értekezlete csatlakozott egy, a román-magyar megbékélést és konszenzust célzó, országos szintű kerekasztal kezdeményezéséhez, javasolva, hogy a kétoldalú tanácskozások résztvevői egészüljenek ki a romániai egyházak képviselőivel.

Ugyanezen időszakban, a budapesti Szent István Bazilikában tartott ökumenikus istentisztelet alkalmával, (1991. szeptember 20.), a magyarországi Ökumenikus Tanács tagegyházai és a magyarországi Római Katolikus Egyház, valamint a romániai református és római katolikus egyházak képviselői egy nemzetközi ökumenikus találkozó rendezését kezdeményezték, az európai egyházi szervezetekhez (pl. EVT, EEK) és az Európai Püspökkari Konferenciákhoz intézett felhívásukban.

1992. május 8-án, kezdeményezésemre, román-magyar ökumenikus istentiszteletre és nagygyűlésre került sor Csíkszereda főterén, mintegy 20-30 ezer résztvevő jelenlétében. Mind itt, mind a mozgássérültek javára, júliusban rendezett kecskeméti szabadtéri ökumenikus istentiszteleten részt vett Nicolae Corneanu bánsági metropolita személyes küldöttje.

Legutóbb, 1992. szeptember 11-én, annak a Hodák falunak küldtem megbékélési felhívást, és javasoltam békességteremtő találkozást, melynek lakói 1990 márciusában, ördögien megszervezett provokáció folytán, nemzetiségi összetűzéseket robbantottak ki Marosvásárhelyen. Ehhez a kezdeményezésemhez az ortodox egyház vezetőinek a támogatását kértem.

A teljesség igénye nélkül, ezen megbékélési törekvésekről számolhatok be, az utóbbi két-három évre visszatekintve. Sajnos, a folytatás a legtöbb esetben elmarad a várakozástól. A kisebbségi - magyar - kezdeményezések a legtöbb esetben egyoldalú jószándékok maradnak, és csekély, kivételes és esetleges gesztusoktól eltekintve, nem találnak méltó viszonzásra a többségi - román - egyházak részéről.

Meggyőződésünk, hogy a többségi Román Ortodox Egyháznak mindenekelőtt egyértelműen és messzehangzóan el kellene ítélnie azt az uralkodó nacionalista politikai kurzust és szélsőséges nemzeti uszítást, mely súlyos kárára van nemcsak a kisebbségeknek, de egyaránt Romániának és a demokratikus kibontakozásnak.

Nagyvárad, 1992. november 9.

Evangéliumi felhívás a romániai vallásfelekezetek vezetőihez

„Mindent megpróbáljatok” (1. Thessz. 5,21)

Közös hazánk társadalmát és polgárait súlyos problémák nyomasztják, mélyülő, sokrétű válság sújtja. Meghaladott múltunk erkölcsi válságából még korántsem sikerült kijutnunk.

Hazánk az a föld, amelyen élünk „az Úr, a mi Istenünk adta minékünk” (V. parancsolat), lakosai viszont Isten - itt élő - népének gyermekei. Hitünk hazaszeretetre, és hazánk népe társadalmunk iránti elkötelezettségre indít. Nem mehetünk el szó nélkül - miként az irgalmas szamaritánus történetében a pap meg a lévita - országos gondjaink mellett. Egyházaink Isten-adta - evilági - küldetése határozott szóra és tetterre kötelez bennünket.

Hazánk megújulásának és a decemberi forradalom megmentésének, eszményei és nemes célkitűzései kiteljesítésének szolgálatában megismétlem az év eleji testvéri felhívásomat egy országos ökumenikus találkozóra. Meggyőződésem, hogy Isten akaratával egyezően ama országos méretű „nemes harc” - bibliai értelmű - „kovásza” lehetünk a fennálló rendkívül nehéz és bonyolult körülmények között. Hazánk és egyházaink megújulásának ügye egyaránt megkívánja felelős párbeszédünket és összefogásunkat.

A múlt évi adventi-karácsonyi események és hősi áldozataik emlékének kívánva adózni, a találkozó időpontjául folyó év december középső felének valamelyik napját javaslom, és egyúttal előzetes meghívásomat továbbbítom az összes romániai testvérfelekezetek képviselőinek, a királyhágómelléki, illetve nagyváradi református püspökség vendégszeretetét ajánlva fel meghívottainknak.

Nagyvárad, 1990. szeptember 22.

Ökumenikus felhívás
a kelet-közép-európai nemzeti megbékélés tárgyában,
romániai, magyarországi, csehszlovákiai, jugoszláviai,
ausztriai és szovjetunióbeli egyházakhoz

Országaink és egyben egész térségünk egyik legsúlyosabb problémája a nemzeti kérdés. A történelmi adottságokból fakadó, évszázadokra visszanyúló etnikai ellentétek napjainkban is veszélyeztetik Közép-Kelet-Európa és ugyanakkor az egész földrész békéjét, s gátolják országaink társadalmi-politikai kibontakozását, egymás közötti kapcsolataik békés rendeződését. Egyre többen felismerik, milyen égető szükség az itt élő népek és nemzetiségek közötti megbékélés, mely valójában egyetlen reális alternatívája népeink és országaink fejlődésének és az egységes Európába való beilleszkedésének.

A Duna-medence etnikai térképéhez hasonlóan sokszínű az itt élő népek vallási-felekezeti megoszlása. Népeink vallási identitása általában szorosan egybefonódik nemzeti hovatartozásukkal - miképpen az Ószövetség népénél is együtt járt vallás és nemzetiség. A történelmi egyházak szinte kivétel nélkül jelentős szerepet játszottak az egyes népek nemzetiségi válásának folyamatában. Natio és religio egymással elválaszthatatlanul egybekapcsolódott.

A kelet-közép-európai egyházak nemzeti-nemzetiségi szerepére és elkötelezettségére apellálva, azzal a tisztelet- és szeretetteljes felhívással fordulok Anyaszentegyházunk Vezetőségéhez és Főtiszteletű Elöljáróihoz, hogy nemzeti ellentétek megosztotta térségünk többi egyházaival minden eddiginél inkább összefogva, segítsék elő és igyekezzenek diadalra vinni a népeink-nemzetiségeink közötti megbékélés ügyét.

Isten közös fiúságra teremtett minket, és Pünkösöd „nyelvén” tanít bennünket szeretetre és megértésre, hiszen Krisztusban „egy test”, „egymásnak tagjai vagyunk” (Ef. 4,25).

Az Evangélium szellemében, a nemzeti megbékélés céljából, felhívásomat egy meghívással toldom meg. A magam és Romániai Református Egyházunk Királyhágómelléki - Nagyváradi - Püspöksége nevében, a romániai forradalmi megmozdulások első évfordulója alkalmából szeretettel meghívom Egyházuk Elöljáróit, illetve képviselőit a Temesváron, december 14-15-én sorra kerülő ökumenikus tanácskozásra és az azt követő ünnepi megemlékezésre.

A romániai, soknemzetiségű Erdély és a nemzeti és vallási különbözőségeken felülemelkedő mártírváros, Temesvár méltó otthont nyújthat hitbéli és nemzeti egységtörekvéseinknek.

Isten áldását kérve Egyházuk életére,
szolgatársi tisztelettel és testvéri szeretettel.

Nagyvárad, 1990. október 22.

Testvéri üzenet
a CEC szervezésében Újvidéken összegyülekezett román és
magyar egyházi vezetőkhez, a két nép megbékélése tárgyában

(1990. november 4-6.)

Nagy öröömre szolgál és Isten iránti hálaadásra készítet a CEC rendhagyó kezdeményezése, amikor is a román és magyar egyházak közreműködésével igyekezik elősegíteni a két nemzet megbékélésének ügyét. Úgy ítélem, hogy a CEC a szükséges keresztyéni érzékenységgel reagál a térségünkben gyökeresen megváltozott helyzet támasztotta súlyos nemzeti problémákra, és szakítva eddigi - talán leginkább tájékoztatlanságból fakadó - passzív, belenyugvó és kívülmaradó magatartásával, példás elkötelezettséggel siet a segítségünkre.

Őszintén sajnálom, hogy betegségem miatt nem lehetek jelen az összejövetelen. Gondoskodtunk azonban arról, hogy Királyhágómelléki (Nagyvárad) Egyházkerületünk ne maradjon távol e tanácskozástól, s romániai magyar református egyházunk kivegye részét a közös békéltető erőfeszítésekből.

Felhívom szíves figyelmüket arra, hogy én magam, a temesvári spontán forradalmi-ökumenikus összefogás szellemében, még ez év májusában felhívással fordultam Románia összes törvényesen elismert felekezetéhez, hogy országos szintű ökumenikus tanácskozáson kíséreljünk meg összefogni országunk felemelkedése, a társadalmi megbékélés ügyében. Ez a felhívás jobbára visszhangtalan maradt, ezért még egyszer megismételtem a múlt hónapban, a romániai forradalom decemberi évfordulójára javasolva egy országos ökumenikus összejövetelt.

Ugyanakkor megemlítem, hogy ezen túl, egyházkerületünk minden esetben odaadással kereste a békéltető párbeszéd lehetőségeit, és az előbbi esettel ellentétben, sietett eleget tenni annak a meghívásnak, mely októberben a szebeni román ortodox metropoliára invitálta az egyes egyházak képviselőit.

A nemzeti megbékélést és szoros egyházi együttműködést célzó további próbálkozások és tanácskozások, vagyis az ökumenikus párbeszéd elvi-teológiai alapfeltételeként hadd idézzek egy igét, mely ugyanakkor heidelbergi református hitvallásunknak is egyik fontos tétele: „levetkezzétek ama régi élet szerint való ó embert, mely meg van romolva a családság kívánságai miatt. Megújuljatok pedig a ti elméteknek lelke szerint, És felöltözzétek amaz új embert, mely Isten szerint teremtetett igazságban és valóságos szentségben. Azért levetvén a hazugságot, szóljatok igazságot... mert egymásnak tagjai vagytok”. (Ef. 4, 22-25).

A Heidelbergi Káté még „radikálisabban” fogalmaz: „öldököljétek meg” az ó-embert, és így újuljatok meg „új emberekként”.

Úgy érzem, ez az igei-hitvallási kíváncsi ökömökös kapcsolataink megújulásának és a román-magyar megbékélésnek is fontos előfeltétele.

Hivatalos egyházi hierarchiáink - mind az ortodox, mind a református - a múltban vétkeken megalkudtak a hatalommal, már-már államegyházzá degradálták Krisztus szabad egyházát, szervesen beleillessztek egyház- és hitromboló ateista politikai rendszerünkbe. Ehhez elhallgatással és hamis „ökumenikus” propagandával megszerezték a nemzetközi ökumenikus mozgalom hallgatóságos támogatását is.

Gyökeres változás e téren a decemberi romániai fordulat után sem történt. Legalábbis nem abban az értelemben, hogy az érintett egyházak még mindig nem szakítottak nyilvánosan és alapvetően a múlt bűneivel és hazug gyakorlatával, nem ítélték meg igazából magukat és a megdöntött diktatúrát, hanem sok tekintetben úgy folytatják tevékenységüket, mintha mi sem történt volna és minden rendben volna.

Márpedig az ökumenét nem lehet úgy és ott folytatni, kegyes frazeológiával, ahogyan és ahol a régi rezsim idején abbamaradt. Akkor békét, szeretetet hirdettünk és a „teljes vallásszabadságról” biztosítottuk a világot - mi ad hitelt szavainknak, hit-vallásunknak és újabb fogadkozásainknak, ha most is ezt tennénk? Akkor sem emeltük fel szavunkat a román nemzet elnyomtatása és a kisebbségek kisemmizettsége ellen -, most ugyanezt teszik azok az egyházak, melyek egyetlen szót sem vesztegetnek a márciusi marosvásárhelyi vagy a bukaresti júniusi eseményekre, vagy némán tűrik az ellenzék és a magyar kisebbség ellen kibontakozott országos sajtóhecckampányt.

Az ember magatartását és cselekedeteit le kell vetkeznünk. Múltunkkal és a jelen bűneivel szemben határozottan állást foglalva „le kell vetnünk a hazugságot, és szólnunk az igazságot”. Amennyiben ez nem történne meg, porhintés és szemfényvesztés maradna és kifulladás a hamis verbalizmusban minden ökumenikus kezdeményezés, és nem hozna igazi megbékélést a megosztott román társadalomban, sem a végletesen megromlott román-magyar viszonyban.

Szükség van tehát a múlt eszmei-evangéliumi revíziójára, a múlt bűneinek a megítélésére és jövőre tekintő álláspontunk nyílt megfogalmazására.

Ezen felül, a többségi ortodox egyház nyílt állásfoglalása is szükségesnek mutatkozik az etnikai kisebbségek ellen folytatott diszkriminatív politika, illetve jövőbeli egyéni és kollektív jogaik tekintetében. Kisebbségi, diaszpórában élő egyházaink kitől is várhatnának hathatós támogatást inkább, mint nagyobb testvéregyházuktól, hiszen „egymásnak” tagjai vagyunk a Krisztusban. A mesterségesen szított nemzeti gyűlölködés megszüntetéséhez döntően hozzájárulhatna a széles román néptömegek számára szavahihető ortodox egyház.

Mindent egybevetve, úgy ítélem, hogy hazai és nemzetközi ökumenikus kapcsolatainkat teljesen új alapokra kell helyezni, a múlt bevallásával és jövőbeli ökumenikus álláspontunk kimunkálásával. Amennyiben ez nem történne meg, semmi garanciáját nem látom az igazi békességnek és gyümölcsöző együttműködésnek. Népeink java és Isten Igéje egyaránt ezt követeli meg tőlünk.

Végezetül engedjék meg, hogy figyelmükbe ajánljam azt a kezdeményezést, mely nemzetközi ökumenikus kereteken belül, nemzeti ellentétektől megosztott közép-kelet-európai térségünk nemzeti egyházainak - így a román egyházaknak is - a vezetőit megbékélési tanácskozásra hívja Temesvárra, a romániai forradalom kirobbanásának első évfordulójára. Tápláljuk magunkban a reményt, hogy a tavaly decemberben Temesváron megvalósult nemzetiségi és felekezeti egység jegyében, jó eredményre vezethet, előrelépést jelenthet évfordulós tanácskozásunk és ünnepségünk.

Isten áldását kérve az újvidéki megbeszélés munkálataira, testvéri üdvözetemet küldöm minden egyes résztvevőnek, keresztyéni szeretettel.

Budapest, 1990. október 23.

Magyarországi és romániai egyházak újvidéki (Jugoszlávia) megbékélési értekezlete

Állásfoglalás

Mi, a romániai keresztyén egyházak képviselői, akik résztvettünk az Újvidéken (Jugoszlávia), f. év november 5-6-án, az EEK-nek (Európai Egyházak Konferenciája) meghívására és az EVT (Egyházak Világtanácsa) együttműködésével az ottani EEK-tagegyházak által szervezett találkozón, a következőkben foglaltunk állást:

A mi egyházainknak, amelyek nem rég szabadultak meg a hosszan tartó kommunista-ateista totalitárius uralom alól, amely megfosztott szabadságunktól és megakadályozott tulajdonképpen küldetésünk teljesítésében, most van alkalma évtizedek után először nyíltan beszélni. Most pedig sürgető kötelességünknek érezzük híveinkkel szemben, hogy létrehozzunk egy, a jogon és emberségen alapuló társadalmat, amelyben a szabadság, igazság és emberi méltóság érvényesül.

Ez a találkozó az első lépést jelenti népeink közötti közeledésben és egy új kapcsolat felé vezető út megtalálásában. Újra kell gerjesztenünk szívünkben és lelkünkben a keresztyéni szeretetet, mivel mi már megismertük, hogy Isten a maga képére teremtett bennünket.

Hálások vagyunk Istennek, hogy az állami és ideológiai nyomás ellenére az elmúlt évtizedek alatt az Ő kegyelme folytán az egyház hirdethette az evangéliumot és a Szentlélek vezetése által életben tarthatta a hitet és öntudatosíthatta azt.

Ismervén hazánkban a jelen valós állapotát és emlékezve a közelmúltra, amikor az egyházak nem tölthették be kívánságaik szerint hivatásukat, mély és őszinte sajnálkozásunkat fejezzük ki, a múltban elkövetett hibáink és megalkuvásaink miatt.

Igyekeznünk kell egymást segíteni. Meg kell tisztítanunk lelkiismeretünket minden önzéstől, türelmetlenségtől és sovinizmustól. Harcolnunk kell mindennemű szélsőséges megnyilvánulás ellen, bármilyen eredetű is legyen az.

A jövő közös Európa-háza - a mi meglátásunk szerint - kizárja azt a régi struktúrát és gondolkodást, amely gyűlöletet, feszültséget és bizalmatlanságot szított.

Tiszteletben tartjuk országaink jelenlegi közös határait. Szeretnénk, ha népeink szabadon járhatnának a határokon át, amelyek egyesítenek, nem pedig elválasztanak.

Sajnálattunkat fejezzük ki a menekültek és kitelepítettek tízezrei miatt, akik elvesztették otthonaikat és családjaikat, s pásztorálásukat magunkra vállaljuk. Reméljük, és imádkozunk azért, hogy megteremtődjenek azok a feltételek, amelyek a menekülteket a hazatérésükben bátorítani fogják.

Mint egyházaink képviselői, Jézus Krisztus követői, és testvérek az Úr Jézus Krisztusban az egymás mellett való élés tisztánlátására hívunk mindenkit. Álljanak ellen minden nemzeti megosztásnak és viszálynak. A mi Megváltónk azt mondta: „Arról ismeri meg a világ, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok” (Jn. 13,35). Ha mi hűségesek vagyunk a keresztyén hitünkhöz, annak ebben a szeretetben kell megnyilvánulnia.

Nekünk olyan légkört kell teremtenünk, amely mindenkit hozzásegít, hogy hazájában otthon érezhesse magát. Isten akarata az, hogy mi szeretetben éljünk. Ha mi nem szeretetben élünk, szétromboljuk jövőnket és gyermekeinkét is. Ezért nincs más megoldás, mint a megbékélés.

A történelem során mindnyájan kaptunk sebeket, de ezeket a jövő érdekében el kell felejtetnünk. A szeretet új útját kell megtalálnunk. Csak úgy élhetünk szabadságban, ha biztosítják az emberi jogokat. Ahol nincs egyenlőség, ott nincs kölcsönös tisztelet. Tiszta emberiség nem létezhet szeretet nélkül.

Ezért egyházaink állást foglalnak amellett, hogy országaink minden népe és etnikai kisebbsége egyenjogú lehessen, hogy az iskoláikban, intézményeikben és az élet minden más területén lehetőséget biztosítsanak arra, hogy hagyományaikat ápolhassák.

Az egyik oka a valós feszültségnek az, hogy a kormány mindkét országban lassan reagál azokra a kérdésekre, amelyek által az egyházak államosított javaikat és intézményeiket követelik.

Mint egyházaink képviselői, hazánk kisebbségeinek jogait szentnek és elidegeníthetetlennek nyilvánítjuk, és népeink, valamint egyházaink közötti új békés szellem megteremtésén fogunk munkálkodni, egyszersmind törekszünk, hogy a kialakult ellenségképet megváltoztassuk. Amikor ezt az állásfoglalást megfogalmazzuk, reméljük, hogy ez elősegítheti és serkentheti Európa kisebbségei égető problémáinak a megoldását.

A romániai egyházak gyakran kényszerültek hallgatásra - legnagyobb sajnálatunkra -, amikor a nemzeti kisebbség jogainak megsértését kellett volna elítélniük. A jövőben - ha bármely egyházat megsértenek vallási vagy etnikai jogaiban - keresztyéni felelősséggel kötelezzük magunkat, hogy kinyilvánítjuk szolidaritásunkat és támogatásunkat ezen egyházak iránt.

Elhatározzuk ilyen jellegű találkozók összehívását és reméljük, hogy ebbe hazánk más egyházai is bekapcsolódnak. Ezt az állásfoglalást előterjesztjük, tudván, hogy jövőnk Isten kezében van, de ugyanakkor mint az első lépést a megbékélés és gyógyulás útján.

Magyarországi Evangélikus-Lutheránus Egyház

Magyarországi Római Katolikus Egyház

Magyarországi Baptista Unió

Magyarországi Református Egyházak

Román Ortodox Egyház

Romániai Ágostai Hitvallású Német Evangélikus Egyház

Romániai Zsinatpresbiteri Magyar Evangélikus Egyház

Romániai Református Egyházak

Az 1989-es temesvári népfelkelés első évfordulója

Temesvári Nyilatkozat

Mi, Kelet-Közép-Európa vallási felekezeteinek képviselői, akik 1990. december 15-16-án Temesváron gyűltünk össze, megegyeztünk abban, hogy parancsoló szükségszerűség állást foglalnunk a nemzeti és felekezeti megbékélés kérdésében.

Országaink egyik legkényesebb problémája a nemzeti-nemzetiségi kérdés. A nemzetiségi ellentétek napjainkban egyaránt fenyegetik az egész kontinens békéjét, gátolva ezzel országaink társadalmi-politikai kibontakozását és az államközi kapcsolatok békés rendezését. Általában, a felekezeti hovatartozás meghatározza a nemzeti hovatartozást is. Az egyházaknak fontos szerep jutott a népek nemzeti öntudatra ébredésében. Súlyos hiba volna azonban nemzeti-soviniszta áramlatok érvényre jutását elfogadni, hiszen Testvérek lévén a Krisztusban, kétségbe vonnánk egységünket és testvériségünket. Meg kell vallanunk, hogy a közelmúltban, rosszul értelmezve az állam és egyház viszonyát hallgattunk akkor, amikor szólnunk kellett volna.

A társadalmi körülmények, melyek között tevékenységünket kifejtjük, alapvetően megváltoztak. Ez új felelősséget ró felekezeteinkre: társadalmi, politikai és etnikai felelősséget. Az egyházak hozzájárulhatnak a politika erkölcsi koordinátáinak kijelöléséhez, anélkül, hogy a politikai élet hétköznapijainak konfliktusaiban állást foglalnának.

A kétoldalú újjvidéki értekezlet szellemében (1990. november 5-6.) elítélünk mindenfajta nacionalista-soviniszta megnyilvánulást, vagy vallási megkülönböztetést. Az egyházak, küldetésük tudatában, csillapítani fogják mindazokat, akik tevékenysége más nyelvű vagy felekezetű felebarátaink ellen irányulnak. Egy olyan időszakban, amelyikben az egyház a kevés hiteles erkölcsi autoritással rendelkező erők egyikét képviseli, a társadalmi bajok gyógyítója és az ellentétek békítőjeként kell hogy fellépjen. Annál is fontosabb ez, mivel az egykori keleti tömb országaiban támadt remények többsége nem vált valóra a kommunista-totalitárius rendszerek széthullása után. Egyházainknak aktívan és hatékonyan kell fellépniük, hogy híveik sorában elejét vegyék bármely szélsőséges, türelmetlen magatartásnak. Arra a megállapításra jutottunk, hogy az ilyen jellegű felekezetközötti találkozók, mivel egymás jobb megismeréséhez vezetnek, a jövőben is szükségesek. Ezen találkozók folyamán az egyházak megpróbálnak aktívan hozzájárulni a társadalmi kérdések megoldásához.

Romániai Református Egyház
Román Ortodox Egyház
Romániai Szerb Ortodox Egyház
Romániai Római Katolikus Egyház
Romániai Zsinatpresbiteri Magyar
Evangélikus Egyház
Romániai Ágostai Hitvallású Német
Evangélikus Egyház
Romániai Zsidó Közösség
Romániai Unitárius Egyház

Magyarországi Református Egyház
Magyarországi Római Katolikus Egyház
Magyarországi Unitárius Egyház
Csehszlovákiai Református Keresztyén Egyház
Csehszlovákiai Metodista-Evangélikus Egyház
Ausztriai Református Egyház
Szovjetunióbeli Református Egyház
Egyházak Világtanácsa (WCC)
Református Egyházak Világszövetsége (WARC)
Európai Egyházak Konferenciája (CEC)

A Romániai Magyar Keresztény Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezlete

Indítvány Románia valamennyi elismert felekezetének

A Romániai Magyar Keresztény Egyházak Elöljáróinak f. év augusztus 30-án, Nagyváradon tartott értekezletén megállapodtunk, hogy javasolni fogjuk egy országos ökumenikus találkozó szervezését, az összes hazai elismert felekezetek részvételével, a vallási és nemzeti megbékélés, a demokratikus társadalmi kibontakozás érdekében és szolgálatában. Létrejövő találkozóink alkalmat és lehetőséget nyújtanak az együttműködés, a közös útkeresés és szolgálat kérdéseinek megbeszélésére. Ugyanakkor szűkebb körű ökumenikus kapcsolatainkat szeretnénk országos szintre kiszélesíteni, egyházaink és egész hazánk javára.

Ennek értelmében azzal a testvéri kéréssel fordulunk Románia elismert egyházainak előljáróihoz és vezető testületeihez, hogy fogadják el javaslatunkat és Állandó Értekezletünk titkárságára küldjék el válaszaikat. Amennyiben kedvezően fogadják kezdeményezésünket, a találkozóval kapcsolatos javaslatainkat, elgondolásaikat is írják meg annak előkészítésére, időpontjára, helyszínére, napirendjére stb. nézve. A felhívó egyházaink bármelyike készségesen vállalná az értekezlet megrendezését.

Szatmárnémeti, 1991. október 16.

Bálint Lajos
Gyulafehérvár

Jenei Dezső
Kolozsvár

Kräuter Sebestyén
Temesvár

Kovács Lajos
Kolozsvár

Sólyom Ferenc
Marosvásárhely

Antal Ferenc
Brassó

Tőkés László
Nagyvárad

Tempfli József
Nagyvárad

Kiegészítő indítvány román-magyar kerekasztal-megbeszélés szervezése tárgyában

A Romániai Magyar Keresztény Egyházak Elöljáróinak f. év augusztus 30-án tartott nagyvárad-i értekezletén egyöntetűen elhatároztuk, hogy támogatjuk a Romániai Magyar Demokrata Szövetség román-magyar kerekasztal-megbeszélések szervezésére vonatkozó idei kezdeményezését, a nemzetiségi kérdés rendezése tárgyában, melyre az 1990. márciusi marosvásárhelyi eseményeket kivizsgáló parlamenti bizottság is utal.

Az RMDSZ indítványát kiegészítve, ezúttal javasoljuk a címzetteknek - remélt román politikai partnereinknek -, hogy amennyiben létrejönne, a kerekasztal-megbeszéléseken vegyenek részt a román nemzetet és a romániai magyar kisebbséget tömörítő és képviselő egyházak küldöttei is. A résztvevők táborának az egyházak képviselétével való kiszélesítése erősítené a kerekasztal reprezentatív jellegét és társadalmi, erkölcsi, politikai hitelét.

Megragadjuk az alkalmat, hogy kifejezésre juttassuk azt a méltányos kívánalmunkat, hogy a romániai magyarság többé ne csupán a pusztá „tárgya” vagy egyszerűen egy megoldásra váró „problémája” legyen a romániai társadalmi-politikai életnek, hanem a teljes egyenlőség és emancipáció szellemében váljon egyenrangú partnerévé a többségi románságnak. Joggal várjuk el, hogyha a kormány és más felelős politikai tényezők készek közvetlen párbeszédbe bocsátkozni - példának okáért - a szakszervezetek küldötteivel, ugyanúgy a nagylétszámú magyar kisebbség reprezentatív képviselétét is fogadják el tárgyalófelüknek. A kerekasztal, illetve azon való részvételünk legfőbb célja a romániai társadalmi és nemzetiségi megbékélés felelős szolgálata. Éppen ezért szívesen vesszük más nemzeti kisebbségek csatlakozását is.

Javaslatunkat egyidőben elküldjük az RMDSZ-nek, az eredeti RMDSZ-indítvány címzetteinek, valamint a román egyházaknak. Tesszük ezt azzal a szent meggyőződéssel, hogy egyedül a kölcsönös elismerésen, tiszteleten és megbecsülésen alapuló, szeretetben végbemenő, türelmes dialógus vezethet a vitás kérdések megoldásához, a köztünk fennálló feszült, megosztó viszonyok rendezéséhez, a megbékéléshez.

Amennyiben javaslatunkat, illetve kiegészítéseinket elfogadják, kölcsönös előkészítő tárgyalások révén juthatnánk megállapodásra a kerekasztal-megbeszélések körülményei, részletei, feltételei és tárgysorozata, napirendje kérdésében.

Szatmárnémeti, 1991. október 20.

Bálint Lajos
róm. kat. érsek
Gyulafehérvár

Reizer Pál
róm. kat. püspök
Szatmárnémeti

Lestyán Ferenc
róm. kat. helynök
Marosvásárhely

Jenei Dezső
unitárius főgondnok
Kolozsvár

Tempfli József
róm. kat. püspök
Nagyvárad

D. Tőkés László
református püspök
Nagyvárad

Antal Ferenc
ref. főjegyző
Brassó

Ardai L. Attila
róm. kat. irodaigazgató
Szatmárnémeti

Farkas Dénes
unit.előadó
Kolozsvár

Sebastian Kräuter
róm. kat. püspök
Temesvár

Dr. Kovács Lajos
unitárius püspök
Kolozsvár

Dr. Kertész László
ref. főgondnok
Kolozsvár

Mikó Lőrinc
unit. előadótanácsos
Kolozsvár

Ökumenikus istentisztelet a Szent István Bazilikában

Budapest, 1991. október 26.

Memorandum

Folyó év szeptember 21-én a Magyarországi Ökumenikus Tanács tagegyházai, valamint a Magyarországi Római Katolikus Egyház közös ökumenikus istentiszteletet tartottak a budapesti Szent István Bazilikában, a Nagyvárad és Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspökeinek, illetve képviselőinek részvételével.

Összejövetelünk alkalmul szolgált arra, hogy a romániai Erdély és a jugoszláviai térség népeiért, nemzetiségeiért és felekezeteiért imádkozzunk és kifejezésre juttassuk erkölcsi támogatásunkat irányukban.

A részvevő egyházak a maguk egységében tekintik a közép-kelet-európai térség súlyos problémáit, és elkötelezett hívei a békés megoldásoknak és a társadalmi, nemzeti, felekezeti megbékélésnek. Amint azt a jugoszláviai helyzettel kapcsolatos, 1991. szeptember 21-i nyilatkozatunkban is megfogalmaztuk: „minden népnek, szerbnek, horvátnak, szlovénnek, albánnak és magyarnak joga van saját szülőföldjén a háborítatlan élethez és a nemzeti önrendelkezéshez”. Épp ezért aggodalommal értesülünk az egyes országok különböző népcsoportjainak szülőföldjükről való elmeneküléséről és a nemzetiségi összecsapásokról.

Az ökumenikus istentisztelet részvevő egyházai lelkiismereti kötelességüknek érzik és szükségesnek tartják, hogy sajátos egyházi-evangéliumi úton járuljanak hozzá a térség kérdéseinek megoldásához és a megbékélés szolgálatához. Ezért kéréssel fordulnak európai szervezeteikhez, jelesen az Európai Egyházak Konferenciájához és az Európai Püspökkari Konferenciák Szövetségéhez, hogy kezdeményezzék és támogassák egy olyan ökumenikus egyházi összejövetel megszervezését, amely a legegyetemesebben és a leghathatósabban közreműködne az egyre válságosabbá váló viszonyok rendezésében.

Javaslatunk kapcsolódik az 1990 novemberében Újvidéken (Novi Sad), a CEC pártfogásával megtartott magyar-román egyházi megbékélési konferenciához, de ugyanakkor kiszélesíti azt, amennyiben a folytatás rendjén bevonja a tanácskozásba a jugoszláviai egyházakat is, nem utolsósorban a római katolikusokat, esetleg más környező országokat, például Görögországot, Bulgáriát, Albániát és Ausztriát. A magyarországi protestáns-római katolikus egyetértés biztató előzménye lehetne annak, hogy a többi környező országokban is megvalósuljon ez az együttműködés népeink és egyházaink közös érdekében.

Budapest, 1991. október 26.

A magyarországi Római Katolikus Egyház nevében:

Dr. Paskai László

bíboros, esztergomi érsek

A magyarországi Református Egyház nevében:

Dr. Hegedűs Lóránt

püspök, zsinati lelkesi elnök

Az Ökumenikus Tanács elnöksége nevében:

Dr. Kocsis Elemér

református püspök

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület nevében:

D. Tókécs László

püspök

A Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség nevében:

Dr. Bálint Lajos

érsek

A Nagyváradi Római Katolikus Egyházmegye nevében:

Tempfli József

megyés püspök

A magyarországi Evangélikus Egyház nevében:

Dr. Harmati Béla

püspök-elnök

A magyarországi Baptista Egyház nevében:

Viczián János

elnök

A magyarországi Román Ortodox Egyház Vikáriussága nevében:

Ardelán Pál

püspöki vikárius

A Magyar Ortodox Egyház nevében:

Dr. Berki Feriz

esperes-adminisztrátor

A Metodista Egyház nevében:

D. Hecker Frigyes

szuperintendens

A nyugat-európai Bulgár Ortodox Egyház nevében:

Simeon

metropolita

Az 1989-es temesvári népfelkelés második évfordulója

Ünnepi beszéd¹

Hölgyeim és Uraim!

Kedves Barátaim! Szeretett Testvéreim!

Két éve annak, hogy Temesvár népe fellázadt a Ceaușescu-diktatúra ellen, példát mutatva és jelt adva az egész országnak arra, hogy több évtizedes kommunista elnyomás után kivívja szabadságát. Isten kegyelméből, a '89-es események erről a helyről, a Temesvári Református Egyházközségtől indultak.

Úgy érezzük, hogy a múlt kötelez bennünket. Éppen ezért Egyházunk már az első évfordulón megemlékezett a népfelkelés kezdeteiről, és ezt teszi most is, két év után, keresve ugyanakkor a továbblépés útját.

Tavaly hazánk és a környező országok egyházait hívtuk meg Temesvárra, hogy ökumenikus összefogással járuljanak hozzá térségünk nemzeti kérdéseinek a megoldásához.

Idén, miután egy év alatt tovább romlottak a nemzetiségi viszonyok, kiszélesítettük a meghívottak mezőnyét, és hangsúlyozottan a román-magyar, illetve a nemzeti megbékélés jegyében hirdettük meg évfordulós rendezvényeinket. Meggyőződésünk, hogy egyedül a két évvel ezelőtti - temesvári - egység, példás nemzeti és vallási összefogás hozhat megoldást az utóbbi időben feléledt, másfelől mesterségesen szított sovíniszta nacionalizmusból, mely végzetessé válható akadályt jelent a demokratikus átalakulás, országunk előrehaladása és - általában - térségünk posztkommunista társadalmainak a kibontakozása útjában. Egyetlen életre szóló alternatíva: a megbékélés. A kölcsönös megismerés, párbeszéd és megértés, megegyezés. Ezt diktálja nem csupán a józan ész, de legalább annyira hitünk, mely testvért lát minden teremtményben, s egyaránt Krisztus megváltottait látja románokban és magyarokban, katolikusokban, ortodox és görög katolikus hívőkben és zsidókban. Minden más szemlélet és „politika” tragikus és halálos lehet számunkra - amint ezt leginkább a volt Jugoszlávia példája bizonyítja.

Kedves Testvéreim!

Tisztelettel, jóakarattal és szeretettel köszöntelek Benneteket királyhágómelléki püspökségünk és temesvári gyülekezeteink vendégeiként. Köszönjük, hogy elfogadtátok meghívásunkat. Remélem, hogy ünnepi megemlékezéseink és tanácskozásaink Temesvár és az erdélyi-bánsági tolerancia szellemében fognak zajlani, és hozzájárulnak országos gondjaink megoldásához, elősegítik a társadalmi és nemzetiségi megbékélés ügyét.

Napi programunk két főbb részre oszlik. Délelőtt előadást fogunk meghallgatni a magyar-román kapcsolatok múltjáról. Ezt követik a meghívott közületek, szervezetek, egyházak és baráti társaságok rövid beszámolóit kölcsönös kapcsolataink mai állásáról, illetve saját tevékenységükről - így osztva meg egymással konkrét, időszerű tapasztalatainkat.

Délutáni megbeszélésünk elvi-elméleti oldalról közelíti meg a nemzeti kérdést.

---

¹ Elhangzott az 1989. decemberi temesvári népfelkelés második évfordulója alkalmából A román-magyar kapcsolatok múltjáról és jelenéről címmel megrendezett kerekasztal-konferencián.

Zárónyilatkozat elfogadásával szeretnénk befejezni tanácskozásainkat, melynek gyakorlati célzatú mellékletében számbavennénk a barátsági-megbékélési mozgalom példa- és továbbmutató eredményeit.

Holnap, vasárnap délelőtt ökumenikus istentiszteletre, majd egy sajtóértekezletre kerül sor, a kerekasztal meghívottainak részvételével.

Végül engedjék meg, hogy egy javaslatot tegyek. Jó volna egységes mozgalomba, szövetségbe tömöríteni a nemzeti megbékélés ügyét szolgáló társaságokat, szervezeteket és rendszeressé tenni hasonló összejöveteleinket. Ez jelenthetné továbbfejlesztését, új kezdetét a román-magyar közeledésnek, a megbékélés folyamatának.

Temesvár, 1991. december 14.

Felhívás

Ma, amikor a kommunista diktatúra borzalmaira, emberek bátorságára, halálmegvetésére, 1989 decemberének akkori szemmel hihetetlen eseményeire, az áldozatokra emlékezünk, főhajtással és magunkba szállva;

ma, amikor körülöttünk mindinkább sokasodik a baj, mind több a szerencsétlen, mind nehezebb az élet, mind több a korábban nem sejtett veszély;

ma, amikor felelőtlen erők abból kovácsolnak politikai-társadalmi tőkét, hogy különböző etnikumok képviselőit, embereket és csoportokat egymásnak ugrasztanak;

ma, amikor sok a fájdalom és az etnikai indíttatású gyűlölet,

azért gyűltünk össze, románok és magyarok, különböző etnikumok képviselői, baráti társaságok, egyházak, különböző társadalmi szervezetek és politikai nézetek képviselői, hogy keressük a megértést, a megbékélés útjait és módzatait.

A forradalom külső eseményei néhány nap alatt végbe mehetnek, de az igazi forradalom, a gondolkodásmód, az érzelmek és az erkölcsi értékek forradalma, amely minden egyes emberben meg kell hogy történjék, csak ezután kezdődik el: akkor, amikor az embereknek van bátorságuk szembeszállni nem a gyilkos löfegyverekkel, hanem a gyilkos gondolatokkal, eszmékkel, a gyilkos érzelmekkel, és az eltorzult értékkel. Valahányszor valaki, akár egyetlen személy is, a maga közvetlen környezetében nem mer mondani a gyűlöletnek, a kártékony előítéletnek és szeretettel, türelemmel és megértéssel fordul embertársához, még ha az más nyelven beszél is vagy más templomban imádkozik, esetleg más politikai nézeteket vall, mindig egy-egy kis forradalom történik. A két évvel ezelőtt innen elindult forradalom győzelme csak akkor lesz teljes, ha ez a belső forradalom minden emberben végbemegy.

Hisszük, hogy társadalmunkban nem azok képviselik a többséget, akik az igazi forradalmat a gyűlölet szellemének terjesztésével akarják megakadályozni. Hangos propagandájuk gyengeségükről árulkodik, mintha maguk is éreznék, hogy az igazi erőt mi képviseljük. Ne féljünk hát, és ne csüggedjünk el, mi sokkal többen vagyunk mint ellenfeleink, és nagyobb erőt jelentünk, mint ők. A mi erőnk nem a hang, hanem a szeretet, az emberség ereje.

De ha mi hallgatunk, és semmit sem teszünk, a hatalmi érdekeket szolgáló türelmetlen indulatok terjedése ellen, ezzel magunk is cinkosaivá válhatunk a gonoszságnak, mely egész társadalmunkat katasztrófába viheti. Ezért buzdítunk mindenkit arra, hogy ki-ki a maga helyén, személyes kapcsolatokban, munkahelyen, a különböző társadalmi és politikai szervezetekben, az egyházakban, az iskolákban, a román-magyar baráti társaságokban és minden más területen, jelenünk és jövőnk iránti felelősséggel munkálkodjék a nemzeti és társadalmi megbékélés ügyéért.

Két évvel ezelőtt ártatlan emberek haltak meg azért, hogy társadalmunkban ne az elnyomás, az erőszak, a gyűlölet uralkodjék, hanem a demokratikus szellem, a tolerancia, a szeretet. Most rajtunk is múlik, személy szerint mindegyikünkön, hogy áldozatuk ne legyen hiábavaló. Tartozunk ezzel mind a forradalomban meggyilkoltak emlékének, mind pedig saját lelkiismeretünknek.

Ne féljünk hát: a mi erőnk az igazság, s az igazság legyőzhetetlen.

Temesvár, 1991. december 15.

Román-Magyar Ökumenikus Népgyűlés

Csikszereda, 1992. május 8.

Kiáltvány a román nemzethez, Románia minden lakójához²

Mi, a mai csikszeredai ökumenikus istentisztelet és népgyűlés résztvevői, ünnepélyesen kinyilvánítjuk jószándékainkat és közös akaratunkat:

1. Közös hazánk történelmi sorsfordulóján békejobbunkat nyújtjuk Felétek!
2. Okulva az elmúlt évszázadok intő tanulságaiból, ne engedjétek, hogy egymásra utaltságunkat és sorsközösségünket semmibe vevő, sötét erők még egyszer szembefordítsanak egymással, hiszen azzal mindannyian csak veszítenénk.
3. Az 1918. december 1-jei Gyulafehérvári Nyilatkozatban megfogalmazott jogaink elismeréséért szállunk ma ismét síkra.

Az itt összegyűlt, több mint 30 ezer magyar nemzetiségű honfitársatok őszinte elhatározással nyilvánítja ki legfőbb óhaját: természetes jogát anyanyelvének, kultúrájának, önszerveződő intézményei, valamint közösségi léte összes feltételei visszaállításához. Csak ezek biztosításával érezhetjük itthon magunkat mi is e közös hazában, és küzdhetünk - Veletek együtt - a jogállamiság és demokrácia megteremtéséért Romániában.

4. Kétmilliósnak nemzetiségünknek önazonossága megőrzéséhez különösen és halaszthatatlan szüksége van minden fokú anyanyelvű oktatásra, mint önazonossága megőrzésének feltételére. Ez alapvető emberi joga, amely ugyanakkor semmilyen veszélyt sem jelenthet az országra, a román kultúrára.

5. Kijelentjük: az emberi, köztük a kisebbségi jogok kérdéskörében nem létezhet többféle mérce. Élni akarunk a nemzetközi egyezményekben lefektetett összes kisebbségi jogainkkal. Mindezek nem csupán a jövő Európájának az alapjait jelentik, hanem kölcsönös megbecsülésünket, egyenjogú együttélésünket és közös jövőnket szavatolják.

Úgy segítsen minket az Isten!

Csikszereda, 1992. május 8.

---

² A város főterén egybegyűltek kézfelemeléssel, egyöntetűen megszavazták a Kiáltványt.

Felhívás a román nemzethez³

Román testvéreink!

„Mi hozzátok és nem bujtogatóitokhoz szólunk, az őszinteség hangján”. - Idézzük az 1848-as agyagfalvi székely nemzetgyűlés felhívását a román és a szász néphez. - „Mi tiszteljük nemzetiséteket, nyelveket és vallásokat... Azért a testvériség hangján szólítunk fel titeket - fogadjátok a baráti kezet, melyet nyújtunk, s egyesüljete velünk... ..” (1848. X. 16-17.) Nagy forradalmi vezetőnk, Kossuth Lajos szerint: „Európának minden népiségei között a magyar és a román az, mely ha élni akar, hívatta van egymás irányában a legnagyobb rokonszenvvel, egyetértéssel lenni...” (1848. IX. 12.)

Ez az igazság ma is érvényes: egy földön élünk, szükségünk van egymásra, egymásra vagyunk utalva, egymás ellenében nem boldogulunk.

Ezért a világszabadság lengyel „közkatonája” Bem tábornok szavait mindnyájunk számára kötelezőnek tartjuk:

„Magyarok, szászok és románok, nyújtsatok egymásnak testvéreileg kezet, távoztassatok minden nemzeti gyűlölséget és boldogok lesztek.” (1848. III. 21.)

Közép-Kelet-Európában megdőlt a diktatúra. Hazánkban is hosszú szenvedés és elnyomás után a szabadság és a demokrácia útjára léptünk. Szabadságunkat azonban megmérgezi a mesterségesen szított nemzeti gyűlölködés.

1989-ben Temesváron románok, magyarok, németek, szerbek (és más nemzetiségűek) együtt lelkesedtek és haltak a szabadságért. Marosvásárhely magyar és román halottai, Bukarest forradalmár ifjai mindannyiunkért áldozták életüket. Ne gyalázzuk meg emléküket, ne tegyük hiábavalóvá áldozataikat.

Az erdélyi tolerancia és szabadságszeretet, a temesvári népfelkelés és - nem utolsó sorban - a Békesség Evangéliumának szellemében nemzeti megbékélésre, párbeszédre, kölcsönös megismerésre és megértésre szólítunk fel, azzal a meggyőződéssel, hogy országunk - és térségünk - jelenleg is súlyos, megosztott helyzetéből nincs más kiút vagy alternatíva. Csak ez lehet a kibontakozás, a fejlődés, az igazi demokratizálódás útja.

A megbékélés iránti feltétlen elkötelezettség gyűjtött össze bennünket a mai napon, Csíkszereda főterén, és velünk imádkozó és szóló román testvéreinkkel együtt hirdetjük az Apostol üzenetét: „Azért fogadjátok el egymást, miképpen Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére.” (Rm. 15, 7).

Csíkszereda, 1992. május 8.

---

³ A fenti felhívást a Kiáltvány bevezetéseként Tőkés László olvasta fel a város főterén, az ökumenikus istentisztelet szellemében.

Európai Protestáns Nagygyűlés

Budapest, 1992. március 24-29.

Felszólalás

egy határozott protestáns evangéliumi álláspont kialakításáért a kisebbségek védelmében

A budapesti Európai Protestáns Nagygyűlés igei vezérfonala a Római levél 15. részének 7. verse: „Azért fogadjátok be egymást, miképpen Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére”. Európa több évtizedes, szégyenletes kettészakítottságának megszűnése után van-e ennél időszerűbb evangéliumi üzenet? Elhárultak a döntő akadályok egymás befogadásának útjából. Leomlott a berlini fal. Elindulhattunk egymás felé - mondja ezt egy kelet-európai, aki a falon belül élt.

Hozzá kell tennem, hogy a külső elzártság mellett a keleti tömbön belül is „falak” sokasága választotta el egymástól az embereket. A szónak minden értelmében zárt társadalomban éltünk. A marxista társadalmi rend istentelensége épp abban mutatkozott meg, hogy - az ígé-
vel szöges ellentétben - az egymástól való idegenség, a felebaráti szeretet teljes tagadásának diabolikus programját valósította meg országainkban.

Többszörösen is jogosult ezt kimondani egy kisebbségi, aki nyelvében, kultúrájában, vallási tekintetben egyaránt „társadalomidegen” elemnek számított, akit még a totális vagy homogén szocialista-nemzeti kényszeregység illúziója sem vigasztalhatott, akinek az általános kirekesztettség mellett még a sajátosság bélyegét is el kellett viselnie. És ráadásul épp - határon túl élő - saját nemzetétől és egyházától, saját testvéreitől tiltották a leginkább.

Nos, ma itt Budapesten, de általában is, egész Európában, Istennek legyen hála, eljött az ideje annak, hogy végre találkozzunk, egymásra találjunk és befogadjuk egymást - amint az Evangélium tanítja. A kérdés azonban a valóságban nem bizonyul ilyen egyszerűnek.

A vértelenül megnyert „harmadik világháború” sikerét - amint egy jeles politikus nevezte az európai változásokat - vérontással fenyegeti, többek között: a nacionalizmus. Hogy a keleti és nyugati térségeket élesen megosztó gazdasági válaszfalokról, valamint a Közép- és Kelet-Európa között emelkedő újkeletű kontinentális falról ez alkalommal ne is beszéljünk.

Paradox módon, minekutána az egymáshoz való közeledés elemi lehetőségei megteremtődtek, és a kommunizmus „babiloni fogságából” egymás befogadására szabadított fel minket Krisztus, 1989-ben - térségünk népei, épp ellenkezőleg, rendkívüli hevességgel fordulnak egymás ellen, és a nemzetgyűlölet, a sovinizmus, a türelmetlenség (intolerancia) ül tort a múlt romjai felett. És sajnálatos módon azt tapasztaljuk, hogy mindezzel szemben egységre indító hitünk szinte tehetetlen, sőt nem egy esetben a nemzeti-etnikai ellentétek egyházi szinten megkettőződnek. Egyházaink együtt sodródnak a „parancsoló” politikai-társadalmi helyzettel.

Ez esetben tekintsünk el megannyi történelmi, társadalmi, politikai, gazdasági tényezőtől, a nemzetek vetélkedésének általános jelenségétől és a vallások-egyházak hagyományos, öröklött megosztottságától, és összpontosítsunk egyetlen meghatározó vonatkozásra, a közeledés és befogadás útjában álló egyetlen viszonylatra: a kisebbségi kérdésre. Krisztus Urunk „ama kicsinyeinek” kollektív állapota a kisebbségek helyzete. Lebecsülhető számarányunk és más-ságunk következtében a többség nem elfogadni, befogadni, hanem elnyelni, asszimilálni akar bennünket. Éspedig - mutatis mutandis - az egykori rekatolizációs korszakok türelmetlenségé-

vel, politikai szintű tudatossággal, vagy elemi szintű - tömeges - ösztönösségével. A természetes szelekció brutális törvényszerűségeihez hasonlóan jut érvényre térségünkben a többségi nemzetek megsemmisítő, beolvasztó, kizárólagosságra törő túlereje. „A pogányok” uralkodási vágya kerül szembe Kelet-Európa kisebbségek által lakott területein „az ember Fiának” evangéliumával, a keresztyén szolgálat eszményeivel. „Ama kicsinyeknek” szeretetre, táplálékra, támogatásra van szükségük, - ehelyett viszont fokozott nélkülözés, szenvedés, elnyomás, üldözés jut nekik osztályrészül.

A „keresztyén Európa” eljutott odáig, hogy feltétel nélkül kezdi magáévá tenni az emberi jogok ügyét - individuális szinten. Az egyházak és az ökumenikus mozgalom tevékenyen kiveszik részüket az emberjogi küzdelemből. Ezzel szemben a kollektív kisebbségi jogok kérdését még fenntartással kezelik, és tételes formában még mindig nem nyert polgárjogot a nemzetközi politikában, illetve az egyházi közéletben. Úgy ítélem, hogy egyházaink nem habozhatnak, óvatoskodó vagy opportunista módon nem „asszisztálhatnak” tovább a „világnak” a kisebbségi kérdések viszonylagos elhanyagolásában, s még kevésbé a türelmetlen, asszimiláló, fizikai vagy szellemi genocidiumot alkalmazó többségi elvű, totalitárius hatalmaknak. Eljött az ideje annak, hogy ne elégedjenek meg a fajüldözés (rasszizmus) vagy antiszemitizmus obligát elítélésével, hanem a sajátos kelet-közép-európai nacionalizmus, illetve a kisebbségek ügyében is alakítsák ki egyértelmű, határozott álláspontjukat, hatékony „politikájukat”. Ez a magatartás kiváltképpen illene a dávidi - „kisebbségi” - alaphelyzetből felemelkedett európai protestantizmushoz. De az Isten szövetségében élő „erőtlenek ereje” is ebben mutatkozhatna meg igazi evangéliumi tisztasággal.

„Tartoznak pedig az erősek, hogy az erőtelenek erőtlenségeit hordozzák” (Rm. 15, 1).

Nagyvárad, 1992. március 21.

A Hodáki Román Ortodox Gyülekezethez Hodák község összes lakóihoz⁴

*„Amit akartok azért, hogy az emberek ti veletek cselekedjenek,
mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal, mert ez a törvény és a próféták.”*

(Máté 7,12)

Tisztelt polgártársaim!

Krisztusban Szeretett Testvéreim!

Az idézett Ige szellemében, a bibliai törvény és a Próféták tanításainak engedelmeskedve, ezennel testvéri szeretettel hozom tudomásotokra, hogy bármely, általatok is megfelelőnek talált időpontban kész vagyok falutokba, egyházközségekbe ellátogatni, a román-magyar megbékélés, a közöttünk támadt ellentétek feloldása érdekében.

Tegnap délután Temesváron közös istentiszteletet tartottak és együtt imádkoztak az ország javáért, az igazságért és a megbékélésért románok, magyarok, németek, zsidók, valamint ortodoxok, katolikusok, reformátusok, evangélikusok és Mózes-hitűek. Ebben a szellemben képzelem el a találkozást.

Mindnyájan Isten gyermekei és Krisztus megváltottai vagyunk. Közös istentiszteleten vihetnénk Isten elé imádságainkat.

Amennyiben elfogadjátok kezdeményezésemet és hozzátok mehetek, föltétlenül szeretném felkeresni Mihail Cofariu testvérünket.

Válaszotokra várva, Isten áldását kérem Reátok, az egész falu népére:

Temesvár, 1992. szeptember 8.

---

⁴ A levél ahhoz az ortodox vallású faluközösséghez szól, melynek lakói 1990. márciusában, a hatalom felbujtására bevonultak Marosvásárhelyre és résztvettek az ott kiprovokált vérengzésekben.

Üzenet Magyarországra

Magyarországi Testvéreim!

Megdöbbenéssel értesültem a televízió ma esti híradásából a magyarcsanádi ortodox templom meggyalázásáról és a román gimnázium ablakainak megdobálásáról.

Vétkesen téved az, aki azt hiszi, hogy bennünket, üzött erdélyi magyarokat így „szerethet”. Helyrehozhatatlanul árt romániai magyarságunk ügyének mindaz, aki hasonló cselekményekkel önt olajat a szélsőséges román nacionalizmus tüzére, és viszonyossági alapot szolgáltat Kolozsvár eszelős polgármesterének további várható magyarellenes akcióihoz. Merényletet követ el a magyar és a román demokratikus fejlődés ellen és - nemzetiségétől függetlenül - a demokrácia és nemzeteink ellenségeinek cinkosává válik az, aki a gyűlöletre gyűlölettel, a jogtalanságra jogtalansággal válaszol.

Kérem Magyarország népét, hogyha bennünket szeret és oltalmazni akar - szeresse és védje a románokat. Nem ők a mi ellenségeink, hanem mindazok, akik ellen 1989 esztendejében magyarok, románok és a többi elnyomott nemzetek Temesváron és szerte Közép-Kelet-Európában együtt és egyszerre léptek fel. Akkori összefogásunkat, eredményeinket és reményeinket ne hagyjuk veszendőbe menni. Mátyás „igazságát” Kolozsváron is csak így tudjuk védelmezni.

Nagyvárad, 1992. december 4.

Utóirat

1. Azt az eshetőséget sem zárhatjuk ki teljességgel, hogy Magyarcsanádon jól kitervelt provokáció történt. Ebben az esetben kétszeresen jogos a sajnálatos eseményekkel kapcsolatos aggodalom. Kérem a magyarországi illetékes hatóságokat, hogy példásan vizsgálják ki a csanádi esetet és ezzel vegyék elejét bármely káros bonyodalomnak, manipulációs lehetőségnek.

2. A magyarcsanádi eseménnyel kapcsolatban ide kívánczik annak megállapítása, hogy míg ez esetben - egyébként nagyon helyesen - a Magyar Televízió azonnal kiszállt a helyszínre, a drámai kolozsvári fejleményekről az eltelt 4(négy!) nap alatt egyetlen hiteles képi tudósítás sem történt, hanem régi kolozsvári képek bejátszásával és egyszerű bővített mondatos tájékoztatásokkal elégszik meg a híradó. Fájdalmas, hogy az anyaország nemzeti televíziója ennyire szenvtelenül megy el az erdélyi magyar nemzetközösség folyamatosan zajló megpróbáltatásai mellett. Chrudinák Alajos és a Panoráma hasonlíthatatlanul nehezebb viszonyok között tudott jelen lenni Temesváron és a határon túli magyarok életében.

Másfelől elgondolkodtató, hogy amiképpen a csanádi eset aránytalanul nagyobb teret kap a kolozsvári nemzetgyalázásnál, hasonlóképpen, a magyarországi médiákban esetről esetre rendkívüli képes és hangos megjelenítést nyer minden - egyébként elítélendő - verbális vagy egyedi nemzetiségi konfliktus, miközben a határon túli magyarellenes megnyilvánulások bemutatása nem egy esetben „nacionalizmusnak”, mi több „uszításnak” minősül az eltájolódott köztájékoztatásban. Helyes a könyörtelenül igaz, kérlelhetetlenül éber tájékoztatás - az viszont a legkevésbé sem helyeselhető, hogy a szándékosan vagy jóhiszeműen alkalmazott torz hangsúlyok, kiemelések vagy interpretációk azt a hamis benyomást keltik a világban, mintha Magyarország volna a sovinizmus és idegengyűlölet első számú terrénuma. Az utódállamok magyarellenes nacionalizmusa ilyenképpen tetéződik saját, „bűnös nemzet” komplexusunkból - is - fakadó önvádaskodásunkkal. Ahelyett, hogy a határokon felülemelkedve

összefognánk az önvédelemre, minden feltételezett jószándékuk ellenére a magyar médiák hajlamosak arra, hogy maguk is felerősítsék a fokozódó külföldi magyarellenességet, tudattalanul is tovább rombolva ezáltal amúgy is megrendült nemzeti önbecsülésünket.

Az 1989-es temesvári népfelkelés harmadik évfordulója

Megnyitó beszéd⁵

Tisztelt Részvevők!

Kedves Testvéreim!

Református egyházunk rendezésében immár harmadszor kerül sor a mostanihoz hasonló értekezletre Temesváron. Az 1989-es romániai változások, a három évvel ezelőtti temesvári események évfordulói minden esetben arra köteleztek, hogy túllépve a kegyeletes ünneplésen és meghaladva az egykori véres fordulat érdemtelen haszonélvezőinek jubiláns forradalmi demagógiáját, közös erővel, összefogással igyekezzünk megkeresni az akkor elkezdődött változások folytatásának és kiteljesítésének az útját. Nem rekedhetünk meg '89 decemberének magában maradó, öncélú ünneplésénél. Az akkor történtek élő és ható emlékezete továbblépésre serkent. Ezért jöttünk éppen Temesvárra - abba a városba, melynek kezdeményező példája és mindvégig megőrzött szellemisége hiteles mértékül és mintául szolgál társadalmi-politikai-egyházi küzdelmeink folytatásához.

Az 1990-es, első évfordulón Románia és a szomszédos országok egyházainak képviselői tanácskoztak Temesváron, példázva azt, hogy gondjaink egész posztkommunista térségünkben azonosak, és hogy különböző hitvallású és nemzetiségű egyházaink közéleti-politikai békéltető szolgálata különleges szerepet tölthet be hiányos politikai struktúrájú, meg bomlott egyensúlyú, évtizedekig nyomorított társadalmainkban.

Tavaly, a második évfordulón az egyháziról a társadalmi közéletre tevődött át a hangsúly, amikor is a meghívott demokratikus szervezetek, társaságok és közéleti személyiségek a hazai egyházak képviselőivel együtt az újra fellángolt nacionalizmus és a nemzeti megbékélés kérdéseiről tanácskoztak.

Eddigi értekezleteink szintetikus összefoglalására és egyben kiszélesítésére törekszik idei összejövételünk, melynek ezt az elnevezést adtuk: Igazságtétel és megbékélés. Míg a megelőző két esztendőben a főhangsúly a nemzeti-nemzetiségi vonatkozásokra, az etnikai és vallási megbékélésre esett - természetesen nem hanyagolva el ugyanakkor a szélesebb társadalmi összefüggéseket sem -, ez alkalommal már eleve a lehető legátfogóbb elvi alapról indulunk ki, már az elején leszögezve, hogy az igazságtétel egész romániai társadalmunk átalakulásának megkerülhetetlen feltétele, s csupán ennek függvényében képzelhető el az országunk stabilitását is jelentő ossztársadalmi - nemzeti, nemzetiségi és vallási - megbékélés. Igazságtétel nélkül nincs erkölcsi megújulás - enélkül pedig hiú ábránd Románia sokrétű válságának a leküzdésében reménykedni.

Igazság és békeesség a Szentírás tanítása szerint szorosan összetartoznak. „Lesz az igazság műve békeesség, és az igazság gyümölcse nyugalom és biztonság mindörökké” - mondja Ésaías (32,17). Ezzel szemben, amennyiben „hazugsággal gyógyítgatják az én népem leányának romlását”, hiába mondják „Békeesség, békeesség”, mert „nincsen békeesség” - mutat rá Jeremiás (6,14).

---

⁵ Elhangzott az 1989-es temesvári népfelkelés harmadik évfordulója alkalmából az *Igazság és megbékélés* címmel tartott kisebbségi értekezleten.

Romániában igazságra van szükség, hogy lehessen végre nyugalom és békesség. Ameddig az átmentett rendszer régi beidegződései szerint, saját jól felfogott érdekéből tovább folytatja az igazság elleplezésének, a politikai rangra emelt hazugságnak a kurzusát, országunkban nem lesz békesség, stabilitás, demokrácia. Amíg nem szolgáltatnak igazságot az elmúlt rezsim és az elrabolt forradalom, valamint a jelenbeli igazságtalanságok kárvallottainak - megbékélésről, építő társadalmi konszenzusról nem lehet szó. Ameddig politikai közéletünk egyik uralkodó irányzata a hatalom által is támogatott, illetve megengedett agresszív nacionalizmus, a mindenféle másságot kirekesztő, totalitárius nemzeti ideológia - igazi megbékélés nem lesz, messze maradunk még a demokráciától és Európától.

Temesvár kötelez - írtuk a meghívóban. Az évforduló, Temesvár soknemzetiségű és -vallású lakóinak az egykori összefogása és halálmegvető bátorsága, a város életüket áldozó hőseinek eleven példája arra köteleznek, hogy ne hagyjuk veszendőbe menni kivívott szabadságunkat és tovább harcoljunk a nemzeti színekben tetszelgő zsarnokság ellen. „A jóakarátú emberek felvilágosultsága iránti teljes bizalommal hinnünk kell, hogy a világosság szüntelenül terjedni fog, míg végre igazság és hazugság megkülönböztethető lesz egymástól” (Mihai Eminescu). És akkor valóban „léssen az igazság műve békesség” - amint a fogság prófétája, Ésaías mondta.

Temesvár, 1992. december 15.

Országos Ökumenikus Értekezlet

Kolozsvár, 1993. április 1-2.

Az egyházak hivatása a nemzetiségek és vallások közötti ellentétek feloldása terén

A Ceaușescu-diktatúra bukása, az 1989-es országos változások lehetővé tették a romániai egyházi, vallási élet megújulását, ugyanakkor megnyitották az utat az egyházak közötti kapcsolatok felülvizsgálása és új alapokra helyezése előtt.

Másfelől, a diktatúra „babiloni fogságát” követő válságos helyzet, valamint az ezzel járó súlyos társadalmi problémák és feszültségek szükségessé tették egyházaink fokozott részvételét és hatékony szolgálatát az ország újjáépítése és a társadalmi megbékélés előmozdítása terén.

Kisebbségi szempontból és kelet-közép-európai összefüggésben tekintve, különösképpen nyomasztóan hatottak és gyors cselekvésre késztettek a kommunizmus bukása nyomán felszínre került és egyre jobban kiéleződő etnikumközi ellentétek.

A felsorolt körülmények és megfontolások indították arra már 1990 májusában egyházunkat, majd utóbb a Romániai Magyar Keresztyén Egyházak Elöljáróinak Állandó Értekezletét, hogy kezdeményezzék egy országos ökumenikus értekezlet megrendezését az összes, törvény által elismert romániai felekezet részvételével.

Menet közben bátorítást nyújtott e terv megvalósításához az Európai Egyházak Konferenciája és az Egyházak Világtanácsa által létrehívott, 1990 novemberében Újvidéken (Novi Sad) megrendezett azon magyar-román felekezeti konferencia, mely a nemzeti-felekezeti megbékélést volt hivatott elősegíteni.

Istennek hála, három év minden nehézségét és tehetetlenségét leküzdve, ma végre a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet dísztermében találkozhat hazánk egyházainak és felekezeteinek többsége.

Egyházunk képviselőiben szeretettel és tisztelettel köszöntöm valamennyi jelenlévő egyház képviselőit - annak reményében, hogy sikerülni fog újból meghonosítanunk azt az egykor létezett felekezeti megértést és „erkölcsi klímát”, melyről Kolozsvár nemrégiben kinevezett ortodox érseke emlékezett meg a România liberă hasábjain (R.l. 1993. II. 6-7).

* * *

Bartolomeu Őszentsége idézett interjújában ugyanakkor kiköti, hogy a tényleges párbeszédhez szükséges minimális bizalom és a kölcsönös nyitás mellett elengedhetetlenül fontos, hogy: ha bárki is beszélne vele, „**nem szabad elfelejtenie** (és figyelembe kellett volna vennie), hogy egy **ortodox** egyházi emberrel van dolga. **Vagyis nem szabad figyelmen kívül hagynunk az identitásokat.** Ez rendkívül fontos! Mindenki ragaszkodjék önazonosságához, a párbeszédben résztvevő partner viszont tartsa tiszteletben azt. **Az identitás kölcsönös tisztelete szükséges!**” (kiemelések tőlem - T.L.) - mondja Kolozsvár ortodox érseke.

Noha az állásfoglalás ortodox-görög katolikus vonatkozásban hangzott el - azzal mi, keresztyén magyar hívők és egyházak is csak egyetérthetünk. Meg vagyok győződve, hogy kétszeres - etnikai és vallási kisebbségi helyzetünk és az ebből fakadó sajátos problémák csakis identitásunk elvi és gyakorlati tiszteletben tartása révén oldhatók meg. Ugyanez vonatkozik

más kisebbségi egyházakra is (pl. szerb ortodox, zsidó, örmény, muzulmán felekezetek). Ebből a szempontból valamennyien - görög katolikus testvéreinkkel egyetemben - a többségi román ortodox egyház fokozott megértésére és támogatására számítunk.

Mutatis mutandis, szintén érvényesnek érezzük magunkra nézve azt, amit őszentsége Vasile Hossu nagyváradi görög katolikus püspök így fejezett ki egyik nyilatkozatában: „... arra a következtetésre jutottunk, hogy a román népnek egy **ökumenikus Egyházra** van szüksége. Mindannyian románok vagyunk, és **hazafiságunkat** maga a történelem igazolja. **Három évszázad** van mögöttünk, melyek a Supplex-et, az Erdélyi Iskolát és a Memorandumot hozták, s melyeknek részesei voltunk” (kiemelések tőlem - T.L.) - Crișana, 1993. március 2.).

Hossu püspökkel együtt valamennyi itt megjelent egyház és nemzeti közösség elmondhatja, hogy történelme évszázadokat ölel fel ezen a földön. Gondoljunk - példának okáért - a 750 éves erdélyi szász keresztyénségre vagy az ősi gyulafehérvári római katolikus püspökségre, a 450 éves magyar reformációra vagy a protestáns erdélyi fejedelmekre.

Épp az idén ünnepeljük annak a tordai vallásbékének a 425. évfordulóját, mely a világon először hirdetett - a szó újkori értelmében - vallásszabadságot, s melynek áldásos hatása kiterjedt Erdély összes felekezeteire, az ortodox románságra, és eszmei forrásává vált a mindmáig érzékelhető erdélyi toleranciának.

Nos, akárcsak az ortodox és a görög katolikus románok, mi valamennyien saját identitásunk valós értékeivel jövünk a múltból - és ezeket készek vagyunk letenni Országos ökumenikus Egyházközösségünk oltáránál.

Másfelől viszont nem engedhetjük meg, hogy ezen féltve őrzött kincseinket „földi hatalmasságok”, totalitárius diktatúrák, a monolitikus etnokrácia és a szélsőséges sovinszta kizárólagosság sötét erői elorozzák tőlünk.

A romániai egyházak közösségében hathatós támaszt keresünk a fogyatkozó, pusztuló egyház- és népközösségek - köztük a romániai magyarság és egyházai - számára.

Mi, romániai magyar keresztyének hetven év óta egyre gyengülünk, fogyunk. A mesterséges asszimiláció és a kényszerű kivándorlás apasztja sorainkat. A feudál-kapitalista, később a fasiszta, majd a kommunista rezsimek nem kedveztek nekünk. Érdemi változás az utóbbi években sem következett be helyzetünkben.

Dúl a sovinszta uszítás ellenünk a szélsőséges politikai pártok részéről, a médiákban és a parlamentben. Az Iliescu-rezsim ma is azt a Ceaușescu-féle demagógiát hangoztatja bel- és külföldön egyaránt, hogy: „a nemzetiségi kérdés meg van oldva”, s hogy „Romániában messze jobb a kisebbségek helyzete, mint Európa legtöbb országában”. Ez nem igaz.

Nem szeretnénk a kipusztulófélben lévő német-szász és sváb, evangélikus és katolikus-keresztyének, vagy a kivándorlás utolsó stádiumába lépett Mózes-hitű zsidók sorsára jutni. Bezárt vagy omladozó templomaink, elnémult harangjaink nem dicsérik az Istent. A moldvai csángók módjára sem akarunk járni - nem akarjuk elfelejteni imádságainkat, anyanyelvünket.

A nemzeti kisebbségek jelenlévő képviselőinek bizonyára még sok mondanivalójuk akad: egyházzól, iskoláról, kulturális helyzetükről, anyanyelvű elszorításáról, intézményeik hiányáról, etnikai jogaik megrövidítéséről, szórványállapotuk megannyi kínzó gondjáról.

Kinek is mondhatnánk inkább mindezt, mint román keresztyén testvéreinknek, akik az ország némely részén, a múltban maguk is hasonló elnyomást és sérelmeket szenvedtek, s hozzáuk hasonlóan küzdöttek emberi és közösségi jogaikért, nemzeti és társadalmi felemelkedésükért?

* * *

Ma a temesvári forradalmi összefogás és társadalomformáló tolerancia és ökumenizmus szellemében fordulok testvéregyházainkhoz és tisztelt képviselőikhez. Abban a szellemben és azzal a lelkülettel, mely múlt év szeptemberében, a temesvári templomban tartott ökumenikus istentisztelet ezernyi résztvevőjét és nemeslelkű szónokait jellemezte (1992. szeptember 7.)

Dr. Nicolae Corneanu bánsági metropolita ezeket mondotta:

„Sokan összegyűltünk itt ... nem azért, hogy **egymás mellett** álljunk ..., hanem azért, hogy **együtt legyünk** református testvéreinkkel (...), nem pusztán szolidaritásról van szó, még csak nem is ökumenizmusról, mely szó igaz jelentésével oly gyakran visszaélnek. Azért jöttünk, hogy kifejezzük, kifejezzem **azonosság tudatunkat** ... úgy, ahogy 1989 decemberében, itt, Temesvárott, csakúgy, mint az egész országban, - egy akkor használatos jelmonddal élve - **egyként éreztünk**, felekezeti, nemzetiségi, etnikai, meggyőződésbeli különbözőségeink ellenére, **most is egy családot alkotunk**, egy olyan családot, melynek minden tagja hordozza egy majd 45 évig tartó elnyomó rendszer súlyát. Érezzük tehát egynek magunkat most is, csakúgy, mint ahogyan egyek voltunk azokon az emlékeztető decemberi napokon, amikor az e hazában élők **szinte egyöntetű** akaratából a kommunista diktatúra összeomlott, amikor is azt éreztük, hogy **semmi sem választ el egymástól** bennünket. Ma is **azonosságunk** ugyanazon tudata tölt el...”.

Sebastian Kräuter temesvári római katolikus püspök beszédét Nicolae Theodorescu görög katolikus vikárius bizonyágtétele követte:

„... Isten iránti szeretetünk, sokkal inkább mint Istentől való félelmünk tart össze bennünket ... ahogyan Corneanu metropolita mondotta, nem azért, hogy csupán egymás mellett álljunk, hanem hogy igazából **együtt legyünk**, ha lehet, **Krisztus megtestesült közösségében**; hogy **együtt legyünk Temesvár szellemében, az egység ugyanazon szellemében**, mely képes újra felébreszteni e nép lelkiismeretét...; hogy kérje, hangos szóval kérje Istent, hogy **tegyen igazságot**, hogy segítsen megtalálni **a keresztény evangéliumi utat, Európa civilizált országainak útját.**”

A Béga-parti Baptista Gyülekezet lelkipásztora, Petre Dugulescu parlamenti képviselő így folytatta:

... Ha „akkor (1989. december 17-e vasárnapján) - **egymás mellett voltunk**, most, ... a bánáti Metropolita öszentsége szavaival állíthatom, hogy **együtt vagyunk**. És azóta **mindig együtt** vagyunk Temesváron, **Isten és Temesvár szellemében**, reformátusok, ortodoxok, baptisták, katolikusok, zsidók, magyarok, németek, románok, szerbek és mindazok, akik hisznek Istenben, akik hisznek a **szeretetben és az igazságban**. És azért vagyunk itt, mivel együtt akarunk **Temesvár kiáltásává** válni az igazságért, az igazságosságért, a tisztességért...” (Kiemelések tőlem - T.L.)

Az elhangzott beszédek sorát dr. Neumann Ernő főrabbi zárta, a temesvári mártírok igazáról téve bizonyosságot. A több évtizedre visszanyúló temesvári ökumenizmus példás formában nyilatkozott meg azon az estén, Krisztus Urunk főpapi imáját idézve eszünkbe. Hitünknek azt a categoricus imperativusát: „Hogy mindnyájan egyek legyünk ..., hogy elhiggye a világ, hogy az Atya küldött bennünket”. (Jn. 17,21), - éppen ebbe a zaklatott térségébe Európának, éppen ebbe a válság és gyűlölet sújtotta országba.

* * *

A kapcsolattartás, a mindennapi együttélés, a hétköznapi valóság azonban nem a magasztos ünnepi egymásra találások, a lelkesült nyilatkozatok, és nem az erkölcsi maximák világa. Gyarló földi létünk és bűneink zátonyán naponként hajótörést szenved a hit, az igazság, a

szeretet és a jószándék. Értetlenségünk, a félrevezetés, a rosszindulat és megnemértés útvesztőiben gyakran utat veszünk, és a pusztai vándorlás kényszerű kerülőit járva, nehezen találjuk meg az evangéliumi megoldások útját s ígéret földjét.

Egynek lenni a Krisztusban - optimális evangéliumi követelmény, egyházaink által vállalt törekvés, melynek megvalósulása minden bizonnyal még igen távol van. Következésképpen mai összegyülekezésünk egy hosszan tartó folyamatnak az ígéretes kezdete, fontos állomása.

Egyházaink pillanatnyi feladata az, hogy Isten akarata és hitük köteleztetése szerint, testvéri megértésre törekedve, vállalják a békéltetés szolgálatát, közösen vegyék ki részüket az egész térségünket fenyegető, Európa stabilitását veszélyeztető etnikai-kisebbségi kérdések kezelésében és megoldásában.

Ennek a szolgálatnak első, kézenfekvő feladata volna, hogy szembenézve a ma is elevenen kísértő múlt gyászos örökségével, világos, egyértelmű közös álláspontra jussunk a hazai etnikai helyzet tekintetében.

Ezt követné közös célkitűzéseink és gyakorlati tennivalóink kijelölése, Krisztus tanítása értelmében: „Amit akartok azért, hogy az emberek ti veletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal, mert ez a törvény és a próféták” (Mt. 7,21).

És hogy mindez ne maradjon üres beszéd és írott malaszt - egy feszítv zárónyilatkozat -, az egybegyűlt testvéregyházaknak intézményesített formában kellene gondoskodniuk megállapodásaink teljesítéséről és a végrehajtás kölcsönös ellenőrzéséről.

Hiszem azt, hogy Istennek tetsző, országunk, egyházaink és nemzetközösségeink javát szolgáló missziót vállalunk, amennyiben megegyezésre tudunk jutni a felvetett kérdésekben.

Nagyvárad, 1993. április 1.

Meggondolások és javaslatok az 1993. április 1-2-i értekezlet elébe, a magyar keresztyén egyházak közös álláspontjának kialakítása érdekében

Alapelgondolás: az eddigelé névleges vagy legalábbis esetleges ökumenikus és felekezeti kapcsolatok váljanak ténylegessé, különösképpen ami a többségi ortodox egyházat illeti. Nagy mértékben rajtuk múlik az értekezlet eredményessége és az együttműködés, kapcsolataink hatékonysága. Ebben a tekintetben a múltbeli állapotokat meg kellene haladnunk.

Itt az alkalom, hogy a feszítv és protokolláris jellegű ökumeniát valóságossá, hatékonyá tegyük. Kiváltképpen kívánatos volna ez az etnikai viszonyok jobbítása, építése, a feszültségek enyhítése dolgában, de nem kevésbé iskolai céljaink elérése érdekében.

Pragmatikus megközelítésben: meg kellene szervezni az ortodox - és a többi - egyházak egyetértését és támogatását néhány, számunkra létfontosságú kérdésben.

Javasolom:

1. Egy közös, érdemleges Nyilatkozat/Állásfoglalás elfogadását, mely a lehető legtöbb konkrétumot és „eredményt” tartalmazzon.
2. Az értekezleten résztvevő egyházak külön-külön vagy együttesen adjanak ki egy Körlevelet, melyet templomainkban, gyülekezeteinkben terjesszenek, népszerűsítsenek - hatályos formában.
3. Készüljön egy közös Memorandum országos főméltóságainkhoz, mely tartalmazza a legfontosabb kérdéseket vagy összpontosítson kimondottan az etnikai kérdésekre.
4. Egyéb formák is elképzelhetők (pl. ellenzéki interpelláció stb.)

Konkrét javaslatok egyes tárgyakban és témakörökben:

1. Az értekezlet, illetve a résztvevő egyházak ítélik el a szélsőséges nacionalizmust és annak egyes konkrét megnyilvánulásait, mint amilyenek: parlamenti uszítás és hangnem, szélsőséges sajtó, szélsőséges személyek (pl. Funar, Vladim), szélsőséges szerveződések (pl. hazafias gárdák), Antonescu utcák, magyar utcanévek eltörlése, szobor- és feliratrongálások, kétnyelvű vagy magyar nyelvű feliratok tilalma, Ceaușescu dicsérete, a hatalom cinkossága a nacionalizmussal, asszimiláció, telepítések, magyar elitáltak meghurcolása, általános igazságtétel elmaradása, antiszemitizmus, cigányellenesség, kisebbségek aránytalanul nagy mértékű kivándorlása (pl. németek), visszaszerveződés, ellenforradalmi megnyilvánulások.

2. Elvi szinten foglaljunk állást a következőkben:

- anyanyelv használata a bíraskodásban, adminisztrációban,
- anyanyelvű oktatás minden szinten,
- nemzeti szimbólumok használata,
- épületek, tulajdonok visszaadása,
- a társadalom erkölcsi újjászületése,
- társadalmi, etnikai és nemzetek közötti megbékélés.

3. Támogassák:

- kisebbségi minisztérium felállítása,

- kisebbségi statútum, kisebbségvédelmi törvény elfogadása,
- egyházügyi törvény elfogadása,
- tanügyi törvény elfogadása,
- kárpótlási, illetve ingatlanokra vonatkozó törvény elfogadása,
- nyugati keresztyén húsvéthétfő országos ünnepnappá nyilvánítása,
- román-magyar kerekasztal tartása és részvétel ezen - amint a tavalý is indítványoztuk,
- a Magyar Egyházi Elöljárók Értekezlete indítványainak (1990-1993) támogatása - általában (felsorolva, tételesen).
- román-magyar baráti körök.

4. Elvi előzményként és kiindulásként hivatkozni:

- a Novi Sad-i dokumentumra (1990),
- a nagyszebeni állásfoglalásra (AIDROM, 1992).

5. Magunkévá tenni:

- az Európa Tanács Parlamenti Gyűlésének 1993 /1201. számú protokollját, különös tekintettel a 8. szakaszra,
- a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját.

6. Történelmi-elvi hivatkozás történeljék

- a Tordai Vallási Rendeletre (1568) - Tolerancia.

7. Ismerje el az értekezlet, illetve a résztvevő egyházak ellentétben a hivatalos állásponttal (pl. Iliescu), hogy:

- Romániában a nemzetiségi kérdés nincs megoldva!

8. Revidéáljuk eddigi ökumenikus kapcsolatainkat (feladat a jövőre is), különös tekintettel az állami-egyházi viszonyokra a „hivatalos ökuménia” idején.

9. Alakuljon egy **Etnikai** vagy általános **Egyeztető Bizottság**, mely folyamatosan

- ellenőrizné a vonatkozó kérdéseket,
- megoldást keresne és közvetítene a konfliktuális helyzetekben.

10. Irányozzunk elő évi egy országos ökumenikus találkozót.

11. Irányozzuk elő:

- a folyamatos információcserét,
- a konkrét együttműködés különböző formáit, pl. akciók, közös vállalkozások,
- egy hódáki megbékélési találkozót, ökumenikus istentiszteletet stb.,
- közös fellépést bármelyik fél sérelme esetén stb.

Április 1-2-án végre létrejött az egyházaink által még 1990. májusában kezdeményezett Országos Ökumenikus Értekezlet tizenkét elismert hazai felekezet képviselőinek részvételével. A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben megtartott értekezletről távolmaradt az óhitű ortodox, az örmény katolikus, az izraelita és a szerb ortodox felekezet.

Nemzetközi Kisebbségi Értekezlet⁶

Budapest, 1993. szeptember 5-7.

Európa és az Egyházak közösségében, a kisebbségekért

Az antagonisztikus politikai-ideológiai tömbök felbomlása és a vasfüggöny leomlása nyomán látványosan kiszélesedő nemzetközi, európai együttműködés keretében számunkra az egykori szovjet impérium elnyomott népeinek a képviselői számára különleges élményt jelent és rendkívüli fontossággal bír, hogy Európa, a világ elé vihetjük gondjainkat, és a nemzetek közösségében együtt kereshetjük a megoldást korunk égető kérdéseire. Ha semmi más, már önmagában ez is fontos eredményként könyvelhető el az 1989 óta tartó változásoknak.

Hitükben lenézett, önbecsülésükben megalázott, természetes testvéri kapcsolataikban korlátozott egyházaiknak hasonlóképpen nagy elégtételt jelent újból visszakapcsolódni a nemzetközi keresztyénség, az ökumenikus világmozgalom vérkeringésébe, és - miként ezekben a napokban, Budapesten - külföldi hittestvéreinkkel együtt keresni a nehéz múltbeli örökséget hordozó, erősen megosztott Európa sokrétű világából kivezető evangéliumi utat.

A korszakos századvégi változásoknak az örömdetes nemzetközi együttműködés és az európai integrációs folyamatok mellett azonban vannak legalább annyira sajnálatos, kimondottan tragikus vetületei is. Minden bizonnyal ezek közé tartoznak a Kelet- és Közép-Európa-szerte rendkívüli hevességgel feléledő nemzetgyűlölet és nacionalizmus, az etnikai és felekezeti ellentétek és az egész kontinensen lábra kapott fajgyűlölet és antiszemitizmus. A kiterjedő európai egység és demokrácia, másfelől a megújulás útjait kereső ökumenizmus számára kivételes erejű próbatételt és kihívást jelentenek ezek a korjelenségek, a feltámadó gyilkos indulatok és gyűlölet diabolikus erői.

A néhai Jugoszlávia népeinek véres testvérharca nemcsak Európának és a hivatásos politika-csinálóknak, de Krisztus egyházainak is keményen feladja a leckét. Különösképpen átérezhetjük ezt mi, a kelet- és közép-európai kis népek és kisebbségi közösségek egyházi szolgálói, akik az evangélium megsemmisítő mértéke alatt állva, naponként szembesülünk a lesújtó valósággal, és a jónak hitt fa rossz gyümölcszeinek ízétől keserű a szánk (lásd Máté evangéliuma).

Bizonyára ez a lelkiismeretünket nyugtalanító rossz érzés készteti cselekvésre, összefogásra, illetve tanácskozásra ma is a jelenlévőket - a polgári jólétben nyugodni nem tudó nyugati testvéreinket éppen úgy, mint a volt keleti tömb országaiban, az ellenséges etnikai viszonyok között élő egyházakat.

Jugoszlávia memento mindnyájunk számára, de különösképpen a meghatározó politikai és gazdasági potenciállal rendelkező nyugati világnak, s ezzel együtt a nagyobb cselekvési lehetőségekkel bíró egyházaiknak - hogy: jobban odafigyeljenek és többet tegyenek a történelem által megviselt és a kommunizmus által lezüllesztett népeinkért, kiváltképpen pedig régióink többszörösen megszenvedett kisebbségeiért.

---

⁶ Elhangzott az Európai Egyházak Konferenciájának (KEK) az EBEÉ-vel együttműködő Emberjogi Bizottsága által szervezett kisebbségi konferencián.

Az Egyházak Emberjogi Programjának budapesti találkozója ebben az értelemben kell üdvözlünk, teljes elismeréssel az iránt, hogy az Európai Egyházak Konferenciája - az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet emberjogi dimenziói keretében - felismerte a kisebbségi kérdés időszerűségét és fontosságát, és kész volt azt az egyházak nemzetközi fóruma elé terjeszteni.

* * *

Az EBEÉ ez év júliusában, Helsinkiben tartott nagy fontosságú parlamenti ülészsaka és az európai állam- és kormányfők októberben sorra kerülő bécsi értekezlete között, romániai vonatkozásban a következőket tartom szükségesnek elmondani.

Románia mindenáron be akar kerülni Európába, pontosabban rohamosan mélyülő gazdasági, társadalmi, politikai válságából a fejlett Nyugat felé keresi a kiutat. Más lehetősége, jobb alternatívája nincsen. Ennek értelmében nagy erőfeszítéseket tesz - többek között - az Európa tanácsi tagság és a Legnagyobb Kereskedelmi Kedvezmény elnyerése érdekében.

Ezen prioritások határozzák meg Románia kisebbség-politikai törekvéseit. A kérdés súlyának ismeretében az európai és nemzetközi kisebbségi követelmények teljesítése terén is föltétlenül bizonyítani akar.

A növekvő követelmények és az erősödő bizonyítási kényszer azonban a legkevésbé sem jelentenek valós előrelépést a nemzetiségi kérdés kezelése, a kisebbségi - emberi - jogok biztosítása, a kétmilliónyi magyar és az egy-két milliónyi másfajta etnikum életkörülményeinek a javítása terén. Épp ellenkezőleg: Romániában ritkán tapasztalható módon és mértékben dül a sovinizmus, változott formában ugyan, de tovább folytatódik a megelőző rendszerek államnacionalizmusa.

Az uralmon lévő álparlamentáris, nacionál-kommunista Iliescu-rezsim a volt nómenklátúra és a hírhedt román titkosrendőrség, a Securitate pilléreire nyugszik, és a szélsőséges nacionalista pártok támogatja Văcăroiu-kormány a kommunista visszarendeződés politikáját követi. Az ennek ellenében - mégiscsak - érvényesülő demokratizálódás egyfelől a feltartóztatathatatlanság változások erőinek, másfelől a demokratikus világ kényszerhatásának és az európai követelményrendszer befolyásának tulajdonítható.

Egyébiránt az Európába törekvő rezsim - paradoxális és szkizofrénikus módon - a kizárólagos nacionalizmus ideológiájára építi hatalmát, és az „oszd meg és uralkodj” klasszikus elnyomó elve alapján előszeretettel alkalmazza az etnikai uszítás, figyelemelvonás, diverzió és tömegmanipuláció diktatúra eszköztárából átmentett módszereit.

Természetesen a nacionalizmus, a magyarellenesség nem önmagában való cél. Mindenekelőtt hatalmi eszköz, politikai fegyver a rezsim fenntartására, kiváltságosainak átmentésére, az ország népének elnyomására és megfélemezésére. Ilyen értelemben épp annyira román-, mint kisebbségellenes. Mint ahogy Milosevics háborús diktatúrája egyként sújtja a szerbeket és ellenségeiket.

Az is nyilvánvaló azonban, hogy ezen politika kárvallottjai elsősorban mégiscsak a kisebbségek, akik a Hatalom túszaik és közvetlen céltáblái, és a többségi társadalom „bűnbakjainak” szerepét kénytelenek eljátszani.

Nos, az Európa előtt bizonyítani akaró hatalom - híven Ceaușescu Romániájához - professzionális szinten működő propagandagépezete révén a lehető legkedvezőbb arculatot (image) igyekszik kialakítani országáról a világ - az Európa Tanács vagy az Egyesült Államok kormányzata - előtt. Ennek megfelelően, régi reflexeinek, hiszékenységeinek, vagy „fölösleges

problémák” iránti idegenkedésének engedve, a Nyugat szintén hajlamos „jó színben” látni a romániai valóságot és „nagyvonalúan” eltekinteni a fájdalmas kisebbségi sérelmekről.

Ez alól általában a nyugati egyházak sem képeztek kivételt, jóllehet érzékenységük nagymértékben megnövekedett az utóbbi időben. Nagyon nehéz megértetni velük is, hogy - például - a többségi ortodoxia imponáló frazeológiája és ünnepélyessége egy egészen más természetű valóságot takar.

Anélkül, hogy udvariatlan bírálatban bocsátkoznék, hadd említsem meg, hogy a CEC kezdeményezésére megrendezett 1990 novemberi, Novi Sad-i román-magyar egyházi találkozón, a kölcsönös megbékélés jegyében, a felek még határozottan elkötelezték magukat a nemzetgyűlölet, az intolerancia, a sovinizmus elleni harcra, a nemzeti kisebbségek jogai és a sérelmeket szenvedett egyházak védelmében. Ebből a „szent elhatározásból” azonban az eltelt három évben - mondhatni - semmi sem valósult meg. Az ortodox egyház egyetlen esetben sem emelte fel szavát az állandóan gyalázott kisebbségi keresztyének mellett, sőt egyes főpapjai élén jártak a nacionalizmus szításában. Arra is van példa, hogy egyik metropolita az ellenforradalmi Securitate-tisztek emlékművét szentelte fel. Igaz, kivétel is akad Corneanu Nicolae temesvári metropolita személyében, aki következetesen kiáll a kisebbségek mellett.

Ez alkalommal nem célozom és időm sincs arra, hogy adatokkal és tényekkel szemléltessem a romániai kisebbségellenes politikát. Arra szorítkozom, hogy általánosságban megállapítsam a következőket:

- Magyar politikai foglyok sínylődnek Románia börtöneiben, az 1989-es forradalom eseményeiben való részvételük miatt, miközben a forradalom ezernél több áldozatának gyilkosait a mai napig sem vonták felelősségre. Konceptiók percek eredményeként (az 1989 decemberi, az 1990 márciusi, marosvásárhelyi események nyomán) kizárólag magyarokat és cigányokat ítélték el. Érdeklükben az EBEÉ nemzetiségi főbiztosa és az Európa Tanács romániai riportőre is felemelte a szavát.
- A hatalom megtűri, sőt olykor bátorítja a szélsőséges nacionalista pártok működését. Legionárius (fasisztoid) mozgalmak jelentek meg az ország politikai erőterében. Mindennapos az antiszemita propaganda.
- A romániai kisebbség, különösképpen a sok helyen többségben élő, nagy létszámú magyarság gazdasági, nyelvi, kulturális, tanügyi diszkriminációnak van alávetve.
- A mesterséges asszimiláció és a kényszerű kivándorlás miatt 75 év óta stagnál, illetve már vesztesen apad a romániai magyar kisebbség létszáma. Az utóbbi években több százezer német hagyta el országunkat, a mostoha gazdasági és etnikai viszonyok miatt.
- Románia Alkotmánya „egységes román nemzetállamnak” deklarálja az országot, nem ismeri el államalkotó etnikumként a kisebbségi népközösségeket.
- Az államosított egyházi javak visszaszolgáltatása elmaradt, illetve a nemzetiségi és vallási kisebbségek irányában diszkriminatorikus.

A teljesség igénye nélküli felsorolás híven érzékelteti helyzetünket. A román kisebbségellenes politika késztette arra legutóbb, ez év augusztus 31-én a Romániai Magyar Demokrata Szövetséget - érdekvédelmi szervezetünket -, hogy képviselőit visszahívja a kormány által működtetett Nemzeti Kisebbségek Tanácsából, mely tulajdonképpen nem egyéb, mint egy Európa megtévesztése érdekében létrehozott, tényleges eredményt felmutatni nem tudó kirakatintézmény.

Mindazonáltal a romániai magyarság nem folytat destruktív sérelmi politikát. A Magyar Demokrata Szövetség az ellenzéki Román Demokratikus Konvenció tagszervezeteként síkra száll a demokratikus átalakulás, a politikai pluralizmus, a jogállamiság, a piacgazdaság érdekében, sőt Románia legfőbb külpolitikai célkitűzéseit (ET-tagság, legnagyobb kedvezmény elve stb.) is készséggel támogatja - az emberi és kisebbségi jogok biztosításának feltételével.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség országos román-magyar kerekasztal megrendezését szorgalmazza már évek óta, a közösen érintő kérdések megoldása érdekében - ez ideig eredménytelenül.

A romániai magyar egyházak javaslatára idén áprilisban országos ökumenikus találkozón igyekeztünk a román-magyar megbékélést elősegíteni - csekély eredménnyel.

Bízunk abban, hogy az EBEÉ októberi bécsi értekezlete s általában az európai folyamat intézményei hatékonyan hozzájárulnak a kisebbségi kérdés térségünkbeli és romániai rendezéséhez, s a megfelelő megfigyelési, ellenőrzési és szankcionálási rendszer kiépítésével elérik, hogy Románia - miként Szlovákia - ne csak aláírja, hanem gyakorlatba is ültesse a közös Európa emberjogi és kisebbségi vonatkozású okmányait.

Budapest, 1993. szeptember 6.

Demokrácia és kisebbségek Romániában

Nem is olyan régen még egészen szokatlan volt demokráciát és kisebbségeket együtt emlegetni. Nem csupán a keleti régióban, ahol a szovjet-kommunista internacionalizmus nevében etnikai csoportok százait és kisebbségi polgárok millióit ítélte nemlétre a totalitárius hatalom - hanem, másmilyen módon, a fejlett és demokratikus nyugati országokban sem, melyeket több évtizednyi - szelektív - amnézia nyomán, valójában a volt Jugoszlávia területén folyó brutális etnikai vérengzések döbbsentettek rá az etnikai probléma valóságára.

A Ceaușescu-féle „népi demokrácia” hasonlóképpen kezelte az ügyet. A grandomán diktátor nemzeti-etnikai homogenitásra leredukált demokráciájában az etnikai kérdést „véglegesen megoldottnak”, illetve nem létezőnek deklarálták - noha távolról sem ez volt a véleménye az évről évre tízezres nagyságrendben fogyatkozó, többmilliós összlétszámú (3-5 millió) magyar, német, zsidó, szerb, cigány és más kisebbségeknek. A mintegy kétmilliónyi romániai magyarság kezdettől fogva visszautasította, hogy a nacional-kommunista monolitikus rezsim ideológiai szótárából kölcsönzött kifejezéssel „magyar származású románoknak” titulálják - mely Ceaușescu „egységes nemzeti” stratégiájában egyet jelentett a többségi nemzetbe való beolvasztással.

Nos, demokráciáról és kisebbségekről legfeljebb ebben az - egyneműsítő és korlátozó - értelemben hallhattunk a múltban, és közvetve vagy közvetlenül, kifejezetten vagy hallgatólagosan mindkét politikai tömb ennek a felfogásnak és az ebből fakadó elnyomó gyakorlatnak kedvezett.

Ennek az - enyhén szólva - ignoráns politikának az ellenhatásaként, az 1989-es fordulat után Kelet- és Közép-Európában a demokrácia iránti kitörő vágygal együtt - egyidőben és hasonló intenzitással - jelentkeztek a kis népi és kisebbségi nacionalizmusok. A demokratizálódási folyamatoknak azóta is elválaszthatatlan kísérőjelenségeként érvényesülnek a nemzeti ébredési és a kisebbségi emancipációs mozgalmak.

A romániai kisebbségek rögtön az 1989-es forradalmi kezdetekkor a demokráciával együtt tüzték zászlajukra a kisebbségi jogokat, foglalták programjukba demokratikus nemzeti követeléseiket. Nem véletlen, hogy valamennyi akkoriban létrejött kisebbségi szervezet nevében együtt szerepel a „demokratikus” jelző és etnikai megnevezésük. Így jött létre és hirdette meg programját már a pusztá megnevezésében is: a Romániai Magyar Demokrata Szövetség, a Romániai Német Demokratikus Fórum vagy a Romániai Roma Demokratikus Szövetség.

Az etnikai közösségek önmeghatározásában szereplő „demokratikus” kifejezés nem csupán divatjelenség vagy kortűnet - annak valós tartalma van. Tömören és lényegretörően kifejezésre juttatja, hogy az etnikai kisebbségek fennmaradásának, identitásuk megőrzésének egyetlen alternatívája - ténylegesen csak -: a demokrácia.

Ennek tulajdonítható, hogy 1990 májusában, az első demokratikus jellegű romániai választásokon a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) a második legerősebb párt-szövetséggé vált, az Iliescu-féle neokommunista Nemzeti Megmentési Front mögött. A romániai magyarság akkor és azóta is azért voksolt a demokrácia mellett, mert csupán ebben látja biztosítva esélyeit a megmaradásra, emberi és etnikai jogainak kivívására, a több évtizedes többségi elnyomásból való felemelkedésre.

Az erdélyi magyarság helyzetéből adódóan kisebbségi lét és demokrácia szorosan összefüggenek egymással. Az RMDSZ felfogásában a kisebbségi kérdés nem valamely etnikai partikularizmus, mely ellentétben állana az általános demokratikus elvekkel, hanem épp ellenkezőleg: egy olyan kérdés, melynek helyes értelmezése, hatékony kezelése és fokozatos meg- és feloldása csupán demokratikus viszonyok között képzelhető el. Ennek megfelelően, a romániai magyarságnak nem csupán általános meggyőződése, hanem egyúttal alapvető létérdeke a demokratizmus. Egészen természetes tehát, hogy az RMDSZ a román demokratikus ellenzéki pártok oldalán egyik alapító tagja a Román Demokratikus Konvenciónak, s ilyenképpen döntő részese a konvenció ez ideig elért választási eredményeinek.

Kisebbség és demokrácia azonban nem csupán a romániai politikai életben, hanem - egyre erőteljesebben - a nemzetközi politikában is egymáshoz kapcsolódik. Az 1989-es változások természetesen feloldották a rendkívül kényes, eladdig szinte tabutémaként kezelt kisebbségi kérdések tekintetében érvényesülő zárlatot. Kis lépésekben megvalósuló, folyamatos politikai és jogfejlődésnek köszönhetően, ma már világszerte általánosan elfogadott és nemzetközi alapidokumentumokban rögzített demokratikus követelménynek számít a kisebbségi jogok biztosítása.

Fokozott mértékben tapasztaljuk ezt Románia Európa Tanácsba való felvétele esetében. A Tanács szeptember végi Közgyűlése ugyanis, amikor Románia felvétele mellett szavazott, nem elégedett meg az emberi jogok tiszteletben tartásának számonkérésével és a kisebbségi normák ünnepélyes deklarálásával, illetve azok romániai betartásának szokványos ellenőrzésével, hanem - okulván ide vonatkozó kedvezőtlen tapasztalataiból (pl. Szlovákia esetében) - egyúttal kilenc kiegészítő követelményt is belefoglalt a felvételi határozatba, meghagyva Romániának - többek között:

- a kisebbségek tiszteletben tartását (1),
- a nemzeti kisebbségek törvényének megalkotását (3),
- a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának az aláírását (4),
- a rasszizmus, antiszemitizmus és a nacionalista és vallási diszkrimináció elleni harcot (6),
- a politikai és etnikai alapon elítéltek problémájának a felülvizsgálását (7),
- anyanyelvi iskolák létesítésének és működtetésének engedélyezését a kisebbségi közösségek gyermekei számára (9).

Amint látjuk, a kiegészítő meghagyásoknak szinte mindegyike tartalmaz közvetlen kisebbségi vonatkozást. Ezeken kívül más olyan ajánlásokkal is találkozunk, melyeknek lényeges kisebbségi vonzatai vannak - mint például:

- az oktatási törvény megalkotásának szorgalmazása (3),
- a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája elfogadásának az előírása (5),
- vallási iskolák létesítésének és fenntartásának engedélyeztetése (9).

Noha Romániában hagyományos politikai gyakorlat az a kettősség, hogy „mindent aláírnak, de semmit nem tartanak be”, és ebben a tekintetben egészen friss negatív tapasztalatokkal rendelkezünk - mindazáltal az Európa Tanács meghagyásai és különösképpen az azoknak a második pontjában előírt ellenőrzési mechanizmus (a Közgyűlés 1993/488. számú rendelkezése értelmében) bizakodásra jogosítja fel kisebbségeinket jogaik és életlehetőségeik jövőbeli tényleges biztosítása tekintetében.

Ami pedig megalapozott kételyeinket illeti - hadd álljon itt egy egészen friss, már-már szentségtörésszámba menő példa.

Románia Szenátusának október 6-i ülésén az RMDSZ egyik - magyar nemzetiségű - szenátora indítványozta, hogy haláluk 144. évfordulója alkalmából, a román-magyar megbékélés jegyében, a Tisztelt Ház egyperces néma felállással adózzon az 1848-49-es szabadságharc tizenhárom aradi vértanúja emlékének.

Tudnivaló, hogy a nemzetközileg ismert Kossuth Lajos szabadságharcának kivégzett tábornokai több nemzetiséghez tartoztak. Volt köztük a magyarok mellett német, szerb, horvát és osztrák. A nemzetek feletti szabadság eszményét testesítették meg - melyért meghalni is készek voltak.

A magyar szenátor indítványát tucatnyi román szélsőséges honatya két óra hosszát tartó magyar-ellenes kirohanássorozata, az 1848-as mártírhősök gyalázása követte, és végül egy felemás kompromisszum.

Erre a gyűlölködő jelenetre alig néhány nappal Románia Európa Tanácsba való felvétele után került sor. A felvételi határozat 6. meghagyásában ez áll: „A Közgyűlés ajánlja a román hatóságoknak és a Parlamentnek, hogy minden eszközzel harcoljanak ... a nacionalista diszkrimináció bármely formája és az erre való uszítás ellen”. No comment.

Nagyvárad, 1993. október 7.

Az 1989-es temesvári népfelkelés negyedik évfordulója

Állásfoglalás⁷

Az 1989-es romániai forradalmi események kiindulásának helyszínén, a temesvári református templomban, a mai napon ökumenikus hálaadó istentiszteletre egybegyűlt Egyházak - úgymint a román ortodox, a római katolikus, a görög katolikus, a református, az evangélikus, a baptista, a pünkösdista és a Mózes-hitű felekezetek vallási vezetői, képviselői és hívei megrendüléssel és Isten iránti hálaadással emlékeznek meg az 1989-es temesvári eseményekről és azon forradalmárokról és hősről áldozatáról, akiknek halált megvető bátorsága és helytállása a kommunista diktatúra bukását eredményezte és elindítója lett a romániai változásoknak.

Ebben a harcban - számarányuknak megfelelően, egyként osztoztak a város valamennyi nemzetiségű és vallású polgárai, példát nyújtva ezáltal a nemzetek közötti testvéri összefogásnak és a vallások közötti ökumenikus egységnek. Meggyőződésünk, hogy a szabadság olyan egyetemes érték, melyet csupán együttes erővel vívhatnak ki és birtokolhatnak a különböző népek és felekezetek.

A temesvári forradalmi összefogás szellemében a közösen emlékező és együtt imádkozó testvéregyházak hitet tesznek a nemzeti és vallási megbékélés folytatása mellett. 1990-ben a Közép- és Kelet-európai Egyházak konferenciáján, 1991-ben a román-magyar baráti társaságok közös összejövetelén, majd tavaly decemberben a romániai kisebbségek képviselőinek tanácskozása keretében, itt, Temesváron közösen keresték a társadalmi és nemzeti megbékélés útját, és az utóbbi évben tartott ökumenikus összejöveteleken és istentiszteleteken, valamint az Ortodox Katedrálisnál és más Egyházaknál rendezett évfordulós megemlékezéseken együtt tették hitet a népek testvéri közösségéről, Isten személyválogatás nélküli kegyelméről és szabadításáról. Ez a hit és szellemiség kapcsolja ma is egybe és szenteli meg ökumenikus közösségünket.

Istenbe vetett hitünk, testvéri közösségünk és a temesvári hősről példája kötelez bennünket.

Hitet teszünk a szabadság, a demokratikus átalakulás folytatása, a jogállamiság, az emberi jogok és mindazon értékek mellett, melyekre az Evangélium tanít és melyekért Temesvár hősei életüket áldozták. Ha van az Egyháznak politikája - az a bibliai törvények „politikája”, a Szentírás tanításának megfelelően.

Románia Egyházaiként elkötelezzük magunkat a társadalom egysége mellett - hiszen az Egyházak nem a széthúzás, hanem az egység építői kell legyenek.

Ennek értelmében elítéljük az országot megosztó kommunista restaurációs törekvéseket, a szélsőséges nacionalista és sovinszta uszítás nyelvi agresszióját, a sorozatos interetnikai provokációkat és diverziókat Kolozsváron és Székelyföldön, az ország parlamentjében tapasztalható nacionalista uszítást, az antiszemita propagandát, és a hatalom mindezekkel kapcsolatos passzív vagy bűnpártoló magatartását. Elutasítjuk a „magyar veszély” és különböző „ellenségképek” révén történő antidemokratikus és megosztó jellegű manipulációkat, valamint a demokratikus ellenzék és egyes vallások lejáratására irányuló tendenciózus - hivatalos és

---

⁷ A fenti állásfoglalást az 1989-es temesvári népfelkelés negyedik évfordulója alkalmából megrendezett ökumenikus emlékünnepelel résztvevői egyhangúlag elfogadták.

szélsőséges - törekvéseket. A kommunista elnyomás eszköztárából származó ezen módszerek továbbra is gátat vetnek Románia felszabadulásának, demokratikus fejlődésének és jólétének, és egyedül e régi rezsim képviselőinek, a kommunista visszarendeződésnek az érdekeit szolgálják.

Meggyőződésünk, hogy társadalmunknak mindenekelőtt erkölcsi-szellemi megújulásra, és ennek nyomán társadalmi-nemzeti-vallási megbékélésre van szüksége. Egyházaink ehhez nyújthatnak érdemi segítséget.

Erkölcsi megújulás és nemzeti megbékélés azonban nem képzelhető el a múlt bűneinek megvallása, társadalmi és erkölcsi igazságtétel nélkül.

Követeljük tehát az 1989-es néptársaságok mintegy másfél ezer áldozatának halálában vétkes bűnözők törvényes felelősségre vonását. Ne csak azokat a székelyföldi magyarokat büntessék, akik a decemberi spontán népfelkelés jóhiszemű résztvevői voltak. Hőseink és mártírjaink vére az égre kiált.

Egyházaink a román demokrácia és a nemzeti társadalmi megbékélés érdekében messzemenően támogatják az Európa Tanács országunk felvételekor megfogalmazott ajánlásainak életbe léptetését. Többek között szorgalmazzák a Nemzeti Kisebbségek Törvényének és a Vallási Törvénynek az európai normáknak megfelelő elfogadását, a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájának és a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának az aláírását, „anyanyelvi és vallási iskolák létesítésének az engedélyezését”, az egyházi javak visszaszolgáltatását, nem kevésbé pedig a „politikai és etnikai alapon elítéltek problémájának a felülvizsgálatát”.

Végül, az ország demokratikus és pluralista egységét szem előtt tartva, megfontolásra ajánljuk a következő gyakorlati természetű javaslatokat:

- országszerte alakuljanak további interetnikai és ökumenikus baráti társaságok,
- folytassa találkozóit a romániai Egyházak ökumenikus közössége, az idén április 1-2-án Kolozsváron először sorra került országos ökumenikus összejövetel folytatásaként,
- operatív jellegű, országos román kisebbségi kerekasztal keresse a megoldásokat folyamatosan, konszenzusos módszerrel az etnikai kérdésekben,
- országos kétoldalú vallásközi fórum keresse a ortodox-görög katolikus megegyezés útjait és lehetőségeit,
- alakuljon meg a Nemzeti Kisebbségek Minisztériuma,
- alakuljon vallásközi vegyes bizottság az interetnikai kapcsolatok felülvizsgálata, a konfliktusos helyzetek kezelése és a felek közötti közvetítés érdekében,
- egyházaink körlevélben szólítsák megbékélésre és testvéri szeretetre híveiket, vállalva a felvilágosítás és népnevelés misszióját,
- a Maros megyei Hodák községben jelképes megbékélési napokat rendezzenek az Egyházak.

Isten neve és az Ő benne elhalt hősök emléke legyen áldott!

Az Úr kegyelme vigye győzelemre Egyházaink és népeink szeretetben és megértésben fogant törekvéseit.

Temesvár, 1993. december 15.

A résztvevők

Az igazságtalanul elítélt marosvásárhelyi, oroszhegyi és zetelaki foglyokért tüntető székelyudvarhelyi gyűlés résztvevőihöz

Testvéreim!

Vegyetek példát a románokról. Mióta Tiraszpolban kimondták az ítéletet nemzettársaik felett, egymást érik a védelmükben rendezett tüntetések, tiltakozások, és az állam elnökétől az utolsó állampolgárig mindenki felemeli szavát érdekükben.

Nem kívánom erőltetni a két eset közötti hasonlóságot, és jelen összefüggésben az eltéréseknek sincs jelentőségük. Csupán a testvéri kiállás, a nemzeti szolidaritás, az emberi magatartás példáját akarom figyelmeztetéseimbe ajánlani.

Amikor igazságtalanság történik, nem maradhatunk tétlenek és némák. Nem törődhetünk bele méltatlanul szenvedő Testvéreink gyalázatába. Szólnunk kell őérettük, kiszabadulásukért, családjaikért!

A mai napon ugyanezt tesszük Temesváron, amikor a romániai változások kezdetének negyedik évfordulóján, a római katolikus, román és szerb ortodox, református, evangélikus, görög katolikus, Mózes-hitű, baptista és más felekezetek ökumenikus közösségében, a megcsúfolt forradalom áldozatainak és hőseinek emlékére felemeljük szavunkat a tömeggyilkosságok elkövetőinek felkutatása, az országos igazságtétel érdekében.

Amikor a farizeusok el akarták némítani a tanítványokat, Jézus így szólt: „Mondom néktek, hogyha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani.” (Lk. 19,40) - Boldog vagyok, hogy sok tízezer aláíró és a mai tiltakozás résztvevői nem várták meg a kövek megszólalását.

Emlékeztetek arra, hogy nemrég, végre Európa is megszólalt. A Románia Európa Tanácsba történt felvétele alkalmával előírt meghagyások tételesen is a román kormány kötelességévé teszik „a politikai és etnikai alapon elítéltek ügyének a felülvizsgálását” (7. ajánlás).

Ugyanezt követeljük mi is, meg lévén győződve arról, hogy a magyar és a román igazság ez esetben is egybeesik - az Evangélium és Európa osztatlan egyetemességében.

Temesvár, 1993. december 15.

Zsidó-Keresztény Értekezlet

Jeruzsálem, 1994. február 1-4.

Istennek „pere van” választott népével

Hozzászólás

**a *Vallási vezetők egy elvilágiasodott társadalomban* című nemzetközi
Zsidó-Keresztény Értekezlet Etnikum munkacsoportjában⁸**

A konferencia első napja hiányérzettel töltött el, mivel - megítélésem szerint - teljességgel elmaradt munkacsoportunk alaptémájának a bibliai és erkölcsi megalapozása.

Minden elismerésem az előadónak, aki érzékletes elemzését nyújtotta a világunkban végbemenő szekularizációnak. Bevezető előadását tanulsággal hallgattuk.

A professzor úr azonban már a legelején megállapította, hogy „nem a vallásos emberek fajtájából való”, majd a későbbiekben kijelentette, hogy „az ő hite maga a kultúra”.

Halper professzor úr antropológus, szakértelme meggyőző. Viszont én úgy gondolom, hogy a világ vallási vezetői nem csupán azért gyűltek össze Jeruzsálemben, hogy pusztán világi megközelítésű, szaktudományos válaszokat keressenek egy elvilágiasodott társadalom kihívásaira, hanem sokkal inkább azért, hogy ezen kérdésekre, a vallásuk sajátosságainak megfelelő, bibliai és teológiai szempontból megalapozott válaszokat és magyarázatokat találjanak. Ellenkező esetben ugyanis egészen paradoxális volna, ha a szekularizáció ellen maguk az egyház emberei is szekuláris módszerekkel és eszközökkel lépnének fel és harcolnának.

Másfelől, úgy gondolom, hogy az elvilágiasodás hangsúlyozottan erkölcsi vonatkozású kérdéseiről semmiképpen sem beszélhetünk a „morális dimenzió” megkerülésével - amint erre az előadó utalt.

1. A Biblia tanítása, a próféták tanúsága szerint az „elvilágiasodott társadalom” egyet jelent az Istentől elidegenedett társadalommal, mely engedetlensége folytán eltávolodott Jáhvé Szövettségétől, és kiszakadt az Istennel való BÉKE = SÁLOM azon életrendjéből, sajátos állapotából, mely az Istenben bízó, a Dekalógus parancsolatainak engedelmeskedő hívek és a választott nép életét jellemzi.

Nekünk, mint vallási vezetőknek és az Úr tanítványainak, egy pillanatig sem szabad megfeledkeznünk, mindenkor tudatában kell lennünk annak a prófétai tanításnak, mely B. Gemser írásával vonult be a teológiai irodalomba (B. Gemser: *The Rib or Controversy-Pattern in Hebrew Mentality*, Vetus Test., 1955), mely szerint Istennek „pere van” (RIB - héberül) választott népével. Amint Hóseás mondja:

„Halljátok meg az Úrnak beszédét Izráel fiai, mert pere van az Úrnak a földnek lakóival, mert nincs igazság és nincsen szeretet és nincsen Istennek ismerete a földön”. (Hós. 4,1)

Ennek a „pernek” a „fővádlottai” Izráel vezetői: az írástudók, a bírák a főpapok, a farizeusok.

---

⁸ 1994. február 1-4. között Tökés László püspök - a zsidó-keresztény párbeszéd keretében - részt vett a Jeruzsálemben megrendezett magasszintű ökumenikus értekezleten, melynek központi témáját a vallási vezetők szekularizált világunkban betöltött szerepe képezte.

„Úgy jár a pap is, mint a nép; megbüntetem őket az ő utaikért, és megfizetek néki cselekedeteiért” - olvassuk Hóseás könyvében (4,9).

A Szövetség őreinek minőségében éppen ezért nekünk, mai előjáróknak és vallási vezetőknek rendkívül nagy a felelősségünk. Isten „perbe” von, számon kéri tőlünk mulasztásainkat. Amint az a Krisztus előtti VIII-VII. századbéli prófétáknál írva található, maradéktalanul el kell számolnunk a reánk bízott nyájjal. „Pásztorok ők - írja Ésaiás -, akik nem tudnak vigyázni, mindnyájan a maguk útjára tértek” (56,11).

„Imé, megyek a pásztorok ellen, és előkérem nyájamat az ő kezükből” - mondja Ezékiel (34,10).

Bármely tetszetős és racionálisan kielégítő is volna a szekuláris társadalom tudományos igényű elemzése - az Írás ismerőinek és az Ige hirdetőinek semmiképpen sem szabad figyelmen kívül hagyniuk Istennek a Törvénytől elszakadt nép felett mondott ítéletét, azt az erkölcsi vétetésű prófétai társadalomkritikát, melynek kimondása és megszívlelése a megtérés ígéretét hordozza - „a pogányok megvilágosítása” és „sokak megigazítása” céljából (És. 42,6 és 53,11).

2. Munkacsoportunk témájának összefüggésében hasonló szellemben szeretném felvetni a kisebbségi kérdést, melynek tárgyalása, illetve elhanyagolása úgyszintén hiányérzettel töltött el a tegnapi napon.

Egy olyan népközösségnek a képviselőjeként vagyok jelen ezen az értekezleten, mely vallási és etnikai - kettős - kisebbségben él a mai Románia területén. A mintegy kétmillió lelket számláló erdélyi magyarságnak egyszerre kell szembenéznie a román többségi nacionalizmus agresszivitásával, másfelől pedig a román ortodox „nemzeti egyház” egyeduralkodó törekvéseivel.

A tegnapi napon az előadó és munkacsoportunk moderátora meglehetősen elvontsággal szóltak „a különböző etnikai és vallási csoportok közötti konfliktusokról”. Ez a tudományos objektivitásával imponáló megközelítés az esetek többségében kimondottan félrevezető. Azt a benyomást kelti, mint hogyha a konfliktusokban részes felek alapjában véve egyként felelősek volnának a kialakult helyzetekért, és azt a látszatot sugallja, mint hogyha a konfliktusok megoldása pusztán egy „racionális”, kölcsönös egyetértésen alapuló „technikai” kérdés volna. Valójában nem erről van szó, és a nyers valóság messze távol áll ettől a „szcientista” megközelítéstől. Legalábbis nem ez a helyzet a volt szovjet birodalomban és utódállamaiban.

Nem szabad megfeledkeznünk arról a sajátos tényállásról és jóhiszemű elméleteinket meghaladó konkrét körülményről, hogy az esetek többségében nem csupán holmi „konfliktusokról” van szó, hanem: könyörtelen nemzeti elnyomásról, etnikai vagy/és vallási alapon történő durva diszkriminációról, kisebbségi közösségek iránti határtalan intoleranciáról, jogfosztó és beolvasztó politikáról, vagy éppen etnikai tisztogatásról.

A konferenciák emelkedett tudományosságának ígézetében semmiképpen sem szabad összevetészenünk egymással a kíváncsú integrációt és az erőszakos homogenizációt.

Megengedhetetlen, hogy nagy általánosságban taglaljuk az „etnicitás” „szakszerű” kérdéseit, miközben - példának okáért - Boszniában etnikai hovatartozásuk okán irtják az embereket.

Ezek a kérdések nem elvont konferenciatémák - a moralitástól függetlenül nem tárgyalhatók.

Éppen ezért, amikor kifogást emelek a téma kezelésének módja ellen, és egyben hangsúlyozottan felvetem a közép- és kelet-európai, volt kommunista országok etnikai és vallási kisebbségeinek, jelesen a romániai kisebbségi népcsoportoknak a helyzetét - nem csupán tudományos megértésükre, de egyben erkölcsi érzékenységükre és együttérzésükre is számítok.

A romániai magyarságot illetően ne legyen kétségük afelől, hogy ez a kisebbségi népközösség valóban az európai integráció részese kíván lenni, és elkötelezett híve a demokráciának - következésképpen nem kíván partner lenni semmilyen „etnikai konfliktusban”.

Másfelől viszont, a bölcs „helyzetelemzésen” túl, szüksége van az Önök erkölcsi melléállására és hatékony támogatására. Más elnyomott kisebbségekkel együtt, szüksége van a világ egyházainak és vallási vezetőinek a szolidaritására. Hiszen számára az „integráció” mindaddig merő eufémizmus, ameddig - az egykori zsidósághoz hasonlóan - naponként meg kell küzdenie önazonossága megőrzéséért, pusztá fennmaradásáért egy ultra- és szélsőségesen nacionalista, ellenséges társadalmi közegben.

Jeruzsálem, 1994. február 3.

Levél az Interetnikai Dialógus Egyesületnek Dr. Octavian Buracu elnök úrnak

Igen Tisztelt Elnök úr!

Megköszönve az Önök egyesülete által rendezett összejövetelre szóló meghívást, melyet Mátyás királynak, annak a történelmi személyiségnek az emlékezetére tartanak, aki ezen tájakon a békés etnikumközi együttélést jelképezi, egyúttal teljes elismerésemet fejezem ki nem csupán az Ön és egyesületük tevékenysége iránt, hanem különösképpen ezért a nagylelkű kezdeményezésért, amely különleges etikai tartása révén következetesen ellenszegül a Kolozsváron tomboló „emlékmű-kórságnak”.

Meggyőződésem, hogy az az 1989-ben, Temesváron elkezdett nemzeti felszabadítási és újjászületési folyamat, amelynek kezdeteire a hazánkban együtt élő különböző nemzetiségek és felekezetek egymásra találása jellemző, és amely Kolozsváron az Ön prominens személyiségéhez is kötődik, - nos, ez a folyamat csakis mindazok kölcsönös megértése és testvéri együttműködése révén lesz folytatható, állandósítható és kiteljesíthető, akik képesek meghaladni a nemzeti előítéleteket, és leküzdeni a megosztás politikáját, illetve azt az ultranacionalista uszító propagandát, amely még a múlt meghamisítása és a tömegek történelmi öntudatának manipulálása árán is igyekszik gátat vetni az előrelépésnek, Románia demokratizálódásának és társadalmi emancipációjának.

Bizonynal állíthatjuk, hogy mindannyiunk, ezen ország román, magyar, német nemzetiségű polgárai számára nem létezik más alternatíva, mint az „etnikumközi párbeszéd” és a nemzeti megbékélés.

Isten adja, hogy „Mathias Rex-Mátyás Király” szobrának s a kolozsvári találkozó nemes gondolatának jegyében képesek legyünk leküzdeni a múlt örökségét, a gyűlölködést; az ideggyűlöletet, a bizalmatlanságot és a gyanakvást, melyet az országban egy posztkommunista rezsím tovább éltet, s melyet Kolozsváron egy szélsőséges nacionalista vezetőség tart továbbra is érvényben.

Az Üdvösség Fejedelme áldja meg mindazokat, akik békességet és megértést akarnak a történelmi emlékművek városában és ezen a földön!

Isten áldja meg a Mátyás Király szobra előtti köztéri összejövetel valamennyi résztvevőjét!⁹

Nagyvárad, 1994. június 7.

---

⁹ 1994. június 8-án délután az Interetnikai Dialógus Egyesület meghívására Tökés László püspök részt vett és felszólalt azon a kolozsvári tiltakozó összejövetelen, melyre a szervezet rendezésében került sor Mátyás király szobrának védelmében. A szobor eltávolítását célzó önkényes intézkedések, és a város polgármesterének nevével fémjelzett diverzáns akciók sorozata több mint egy esztendőn át tartott. A román-magyar összefogással rendezett főtéri nagygyűlésen mintegy háromezren vettek részt és elítélték Gheorghe Funar ultranacionalista polgármester szoborellenes, diverziókeltő kezdeményezését.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület Közgyűlése

1994. június 6.

Állásfoglalás kisebbségi egyházi és etnikai kérdésekben

„Kolozsvár a román szélsőséges nacionalizmus központja” - állapítja meg múlt hónap elején tartott sajtóértekezletén Octavian Buracu, a kolozsvári Interetnikai Dialógus Egyesület elnöke. Az erdélyi nemzetiségek megbékélésének és a nemzetgyűlölet elleni harcnak az ügyét képviselő, rendhagyó szervezet egyik nemrég kiadott Tiltakozásában megállapítja: „Romániában következetesen és minden tétoavázás nélkül lábbal tiporják az alapvető emberi jogokat, beleértve a kisebbségek jogait is.”

Ezen állítás igazát mi sem bizonyítja jobban, mint a Gheorghe Funar ultranacionalista polgármester neve által fémjelzett kolozsvári magyarellenes politika, mely a magyar szobrok meggyalázásán és a magyar intézmények hátrányos megkülönböztetésén keresztül mindazon jeles román személyiségek megbélyegzéséig terjed, akik közösséget vállalnak a jogfosztott romániai magyarsággal.

Romániában - elfogulatlan kisebbségbarát magatartásuk miatt - valóságos uszító hadjárat, összehangolt lejárato kampány folyik olyan kiemelkedő, demokratikus felfogású román értelmiségiek és vezető egyéniségek ellen, mint Doina Cornea, Octavian Buracu, Nicolae Corneanu temesvári ortodox metropolita vagy Andrei Marga, a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem rektora, Ion Aluăşt, volt kolozsvári egyetemi tanárt pedig haló porában is meggyalázzák.

Magyar híveinek az együttérzését tolmácsolva és a népek és nemzetiségek közötti testvériség keresztyén eszmeiségét vallva, Egyházkerületünk Közgyűlése szolidaritást vállal a magyarellenes támadások célpontjául kiszemelt román személyiségekkel, és köszönetet mond nekik bátor kiállásukért. Ugyanakkor határozottan elítéli a hatalmon lévő kormányzat által - nyilvánvalóan vagy hallgatólagosan - támogatott, magyarellenes megnyilvánulásokat, és kifejezi elkötelezettségét a transzilván nemzeti és vallási tolerancia évszázados értékei és a magyar-román megbékélés ügye mellett.

Hitünktől és meggyőződésünktől indítva, a demokratikus európai normákat, valamint országunk, egész térségünk és népeink alapvető érdekeit szem előtt tartva, Egyházkerületi Közgyűlésünk ezennel erélyesen tiltakozik a román nacionalizmus jelenleg tapasztalható - leplezett - politikai célzattal felszított új hulláma ellen.

Tiltakozunk:

- a román kormányzat és a parlament diszkriminatív jellegű kisebbségi politikája ellen;
- a szélsőséges nacionalista pártok gátlástalan és akadálytalan idegengyűlöló, kisebbség- és magyarellenes propaganda-tevékenysége és politikai érvényesölése ellen;
- Románia volt fasiszta diktátorának, a háborús bünösként elítelt és kivégzett Ion Antonescu marsallnak a hatalom által hallgatólagosan támogatott kultusza, marosvásárhelyi szobrának a felállítása ellen;

- a romániai Holocaust-megemlékezések román nacionalista, illetve magyarellenes propaganda céljaira való felhasználása ellen (lásd: Nagyvárad stb.);
- a magyar nemzetiségű állampolgárok állami vezető funkciókból történő kirekesztése, a gazdasági szférából való eltávolítása ellen;
- a megyei állami hatóságok magyar nyelvű helységnévtáblák ellen indított - törvénytelen - hadjárata ellen (Székelyföld, Érmellék, Nagykároly stb.);
- Cseresznyés Pál marosvásárhelyi magyar politikai fogoly további fogvatartása ellen - az Európa Tanácsnak tett hivatalos román ígéretek ellenére;
- a parlament elé terjesztett diszkriminatív jellegű tanügyi törvénytervezet elfogadása ellen;
- a székelyföldi magyar iskolák elrománosítása, erőszakos átalakítása ellen;
- egyes többségi önkormányzatok kisebbségekkel szembeni intoleráns magatartása és döntései ellen;
- Gheorghe Funar kolozsvári polgármester etnikai ellentétek kiprovokálására irányuló intézkedései ellen;
- Mátyás, magyar király kolozsvári szobrának a tervbe vett elköltöztetése ellen;
- a magyar szobrok és történelmi emlékművek meggyalázása ellen (Kolozsvár, Máramaros-sziget stb.);
- Bem József 1848-as lengyel szabadságharcos tábornok kolozsvári emléktáblájának az eltüntetése ellen;
- a Német Demokratikus Fórum kolozsvári szervezetének a zaklatása és a kilátásba helyezett kilakoltatása ellen;
- a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem román-magyar elnevezésének a tervbe vett megváltoztatása ellen;

Sajátos egyházi-kisebbségi vonatkozásban tiltakozunk:

- a vallási törvény négy év óta tartó, tudatos elszabotálása ellen; a törvénytervezet kormányzati beavatkozásra történt, a kisebbségi egyházakat hátrányosan megkülönböztető átalakítása ellen;
- a magyar egyházakat sújtó állami diszkrimináció, az ortodox többségi egyház kivételezése ellen;
- egyházi ingatlanaink további bitorlása - az egyértelmű Európa-tanácsi vállalások megszegése ellen;
- egyházkerületünk székházának a törvénytelen visszatartása ellen;
- az ökumenizmusnak kisebbségi egyházaink rovására történő szándékos manipulálása ellen;
- az állami pénzügyi hatóságok egyházunk anyagi természetű ügyeibe való - kilátásba helyezett - beavatkozása ellen;
- a roma kisebbség egyházunkkal szemben történt manipulálása ellen.

Egészében véve elítéljük azon hivatalos állami és kormányzati politikát, mely - Ceauşescu egykori gyakorlatának megfelelően - a hazai közvélemény s a Nyugat félrevezetésére és megtévesztésére irányul - az európai közösségbe való felvétel elérése érdekében. Európa engedékenységet és elnéző magatartását - elsősorban - minden esetben az emberi jogok ügye és a nemzeti kisebbségi közösségek sínylik meg.

Egyházunk feljogosítva érzi magát arra, hogy felemelje szavát hívei - Románia hátrányos helyzetbe taszított állampolgárai - érdekében. Ez irányú törekvései megfelelnek társadalmi hivatásáról vallott felfogásának, és egybeesnek a romániai rendszerváltozás, a demokratikus átalakulás, a jogállamiság valamint, az emberi és kisebbségi jogok egyetemes követelményeinek, nem utolsó sorban pedig az egyházunk aktív hozzájárulásával elindult 1989-es romániai forradalmi változások - utóbb eltérített - eredeti menetirányának.

Egyházunk Közgyűlése jelen Állásfoglalását eljuttatja az illetékes román állami hatóságokhoz, az európai demokratikus és emberjogi intézményekhez, valamint a külföldi ökumenikus egyházi szervezetekhez, és rendelkezésére bocsátja a hazai és nemzetközi demokratikus közvéleménynek.

Nagyvárad, 1994. június 6.

A Református Világszövetség Tagegyházainak¹⁰

Székhelyükön

Krisztusban szeretett Testvéreim!

Ez év április 11-én, a szlovákiai Drienovecban ülésezett a Református Világszövetség Európai Területi Bizottsága (RVSZ-ETB). Ez alkalommal egy Állásfoglalást fogalmazott meg, melyben súlyos bírálatban részesíti és elveti az Egyetemes Magyar Református Zsinat (EMRZS) megalakításának tervét. Többek között azt állítja, hogy „ez az egyházi kezdeményezés az 1920 óta fennálló realitások megkerülésére irányuló bátorításként értelmezhető”, és a zsinatot létrehozó magyar anyanyelvű egyházakat „a keresztyén hitnek nemzeti-etnikai célokra való felhasználásával” vádolja.

Az érintett egyházak érdemben is megválasztották és visszautasították az ETB inszINUATÍV jellegű, aggályos állításait. Egyházaink nem kételkednek ugyan az RVSZ irántunk való alapvető jóindulatában, de egyetemes zsinatunkkal kapcsolatos gyanakvását messzemenően elhibázottnak tartják. (Lásd a mellékelt válasz-állásfoglalásokat).

Ez alkalommal nem kívánok részletekbe menően foglalkozni a Világszövetség és az egyes tagegyházak részéről elhangzott érvekkel és kifogásokkal, hanem csupán a nemzeti-etnikai természetű bírálatokra szeretnék kitérni.

Mindenekelőtt határozottan visszautasítom az irredentizmus burkoltan megfogalmazott vádját.

Mi, magyar reformátusok 75 éve a teljes elszakítottság és idegenség állapotában vagyunk kénytelenek élni. Egyházunk híveinek közel a fele elnyomó nacionalista rendszerek (Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Szovjetunió) megsemmisítő politikájának embert és hitet próbáló igáját volt kénytelen elszenvedni - és ezzel együtt, mintegy 50 esztendeig egész reformátusságunk a kommunista ateizmus szenvedő alánya volt: A kisebbségi és vallási elnyomás gyászos évtizedei nyomán még csoda, hogy - Isten kegyelméből - létezőnk.

Mindezeket figyelembe véve, mélységesen sért és elkeserít bennünket, hogy ezt az elnyomott, hitében üldözött, vagyonából kismizített és emberi, nemzetiségi és vallási jogaitól megfosztott magyar református népet hittestvérei részéről gyanakvás és alaptalan vádak érik.

Nem kívánjuk a Református Világszövetségnek s jobblétben és szabadságban élő testvéreinknek a szemére vetni múltbeli „diplomatikusan” hallgató s - általában véve - közömbös magatartását. Mi, kisebbségek már régen megszoktuk, hogy „ama kicsinyek” egyedül a Krisztus figyelmére és kegyelmére számíthatnak igazán.

Ugyanakkor a szabad világ testvéregyházainak a felebaráti szeretetéről és - különösképpen - az utóbbi években megnyilvánuló segítőkészségéről sem akarunk hálátlanul megfélemedezni.

Mindemellett nem tudjuk elfogadni a kisebbségi református magyar egyházak elemi szolidaritás és testvériség igényéből fakadó, az egyetemes magyar református zsinat megalkotására irányuló terveinek megkérdőjelezését, vagy éppen azok rosszhiszemű befekettetését. Ne

---

¹⁰ A Református Világszövetség értetlenséggel és elutasítással fogadta a magyar reformátusok egyetemes zsinatának a megalakulását. Ez a levél a zsinat ügyét veszi védelmébe.

felejtsek, hogy kisebbségi egyházainkat továbbra is országaik agresszív többségi nacionalizmusa sújtja, mely létükben fenyegeti őket. Többek között ez készteti a Magyarországi Református Egyházat arra, hogy - az egyetemes zsinat révén is - erkölcsi és hitbeli támogatásban részesítse őket.

Igen furcsának tartjuk, hogy miközben a nemzetek és vallások megbékéléséről beszélünk, és a különböző felekezetek ökumenikus közeledésének semmi akadálya nincsen, ezzel szemben a „hitünk cselédeivel”, a magyar reformátusokkal való közösségünk világszerte gyanakvást és ellenkezést ébreszt. Pedig semmi egyébről nincs szó, mint a galáciabeliekhez intézett levél intelméről, hogy: „Annakokáért amíg időnk van, cselekedjünk jót mindenekkel, kiváltképpen pedig a mi hitünk cselédeivel” (6,10).

A sors iróniájának tartjuk, hogy hitünk nyugati református „cselédei” akaratlanul is ugyanazzal gyanúsítanak, mint - például - a román ultranacionalista szennysajtó, és pedig: etnikai-politikai szándékokkal vagy egyenesen irredentizmussal. Testvéri őszinteséggel papírra vetett soraimat azzal a kéréssel zárom, hogy külföldi testvéregyházaink ne állítsanak akadályokat szétszaggatott és elnyomott református egyházi közösségünk helyreállítása útjába, hanem épp ellenkezőleg, támogassák nemzeti meggondolásokon túlmutató hitbeli - zsinati - törekvéseinket. Ezen kérést kérjük figyelembe venni az RVSZ Végrehajtó Bizottságának közelgő pittsburghi gyűlésén. Ugyanezen kérdésekben szeretnénk testvéri megértésre jutni ez év őszére tervezett rendkívüli értekezletünkön, melyet az RVSZ egyetértő támogatásával kívánunk megszervezni.

Egyedül Istené a dicsőség! Soli Deo Gloria!

Nagyvárad, 1994. július 8.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Felülvizsgálati Konferenciája

Budapest, 1994. november 3-4.

Felszólalás

Elnök Úr!

A Romániai Református Egyház üdvözli az NGO-szervezetek példanélküli és növekvő szerepét az EBEÉ-folyamatban. Reméljük, hogy állandó érdekeltségünk lehetővé teszi azt, hogy az EBEÉ-folyamat egyre fontosabbá és egyre eredményesebbé váljék térségünk népeinek életében.

Nekünk, mint egyháznak, úgy érezzük, hogy különösképpen hozzá kell járulnunk ehhez a folyamathoz. Egyházunk 900 ezer hívéhez fűződő mindennapi kapcsolataink páratlan „munkatársi” hálózatként szolgálhatnak az EBEÉ számára. Belső demokratikus felépítésünk lehetővé teszi, hogy híveink az EBEÉ keretében megfelelőképpen hallathassák szavukat.

Mivel híveink hagyományosan a romániai magyar kisebbség soraiból kerülnek ki, a római katolikus, evangélikus és unitárius egyházakkal együtt békében kívánunk élni a román többséggel. Ismételten kifejtettük, hogy nincsenek revizionista vagy szeparatista szándékaink, de elkötelezettek vagyunk a demokratikus változásoknak és az együttműködő, biztonságos és integrálódott Európához vezető folyamatnak. Ezen okból kiállunk az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok mellett, beleértve a kisebbségek önrendelkezési jogát is minden olyan szinten és azokban a kérdésekben, melyek befolyásolják közösségként való fennmaradásukat.

Ezek alapvetően előmozdítanak az egész román nemzet érdekeit, és az ország demokratizálódását is.

Ennek ellenére, a kisebbségekről terjesztett kép sokszor az, hogy már pusztán létük is valamilyen destabilizációs tényező, oka a nacionalizmus újjáéledésének, akadálya az európai integrációnak, együttműködésnek és biztonságoknak. Románia esetében viszont a történelem bebizonyította, hogy az óhaj egy új és jobb társadalomra és híveink békés harca ennek elérésére meghatározó szerepet kapott az 1989-es forradalomban. A mi magyar református gyülekezetünk indította el a gyertyafényes virrasztást, és temesvári templomunk körül gyűltünk össze több éjszaka e soknemzetiségű város minden gyülekezetének híveivel együtt. E békés tiltakozás a változás szikrájának bizonyult, változása, mely végigsöpört egész országunkon. Lendületünk, mely egy új társadalom építését célozta, mindmáig erős maradt.

Üdvözlőnk azt a hangsúlyt, melyet a román delegáció tiszteletreméltó képviselője a „törvényes és intézményes keret” megfordíthatatlan fejlesztésére helyezett, ha az emberi és kisebbségi jogok biztosítása e keret szerves része lenne, és nem utólagos függeléke.

A román hatóságok úgy érvelnek, hogy ezeket a jogokat az Alkotmány 20. cikkelye szavatolja, elsőbbséget biztosítva a nemzetközi jogszabályoknak a nemzeti törvényekkel szemben minden olyan esetben, amikor összeférhetetlenség mutatkozik közöttük. Mégis, 16-ból 13 esetben a törvényszék hatályon kívül helyezte a helyi tanácsok határozatát a kétnyelvű helységnevtáblák engedélyezésére, minden hivatkozás nélkül az ET 1201-es Ajánlásaira.

Ami a helyi törvénykezést illeti, a román kormány elmulasztotta a kisebbségek politikai képviselőinek egyetértését megszerezni a tanügyi törvény kapcsán, valamint a Demokratikus Konvenciónak - mint egésznek - egyetértését a privatizációs törvény kapcsán. Lerombolta az egyházak közötti konszenzust a vallásszabadság kérdésében, és nem biztosított időt a Parlamentben a kisebbségi törvény vitájára. A Parlamentben kis többsége lévén, és a demokratikus pártokkal való koalícióval nem tudván demokratikus mandátumot szerezni magának, a román kormány az RNEP-pel való koalícióhoz folyamodott. Egy ilyen koalíció tovább rontja a kormány demokratikus mandátumát.

A demokratikus politikai akarat e hiányát a román delegáció állásfoglalása is megerősíti, melyben azt állítja, hogy a vallásos oktatás, valamint az egyházi javak, irattárak és kegytárgyak visszaszolgáltatásának kérdését kihagyták a vallási törvény és a vallási szabadság törvénytervezetéből. Mindezeket azoknak az eredményeknek ellenére, hogy a romániai egyházak első indítványukban bennefoglaltattak ezek a részek.

A demokratikus akarat e hiányát bizonyítja továbbá Mircea Pascu, a Honvédelmi Minisztérium államtitkárának legutóbbi kijelentése, mely szerint a román hadsereg kész arra, hogy szükség esetén katonailag fellépjen a kisebbségekkel szemben.

Sajnos, ez nem elszigetelt jelenség. A magyar kisebbséget naponta teszik ki ilyen megfélemlítéseknek; például Gheorghe Funar kolozsvári polgármester, az RNEP elnöke részéről. Ő a magyarok pusztaságát is tagadja - abban a városban, ahol a lakosság 25 százalékát alkotják - és azt tanácsolta ennek a „nem létező” lakosságnak, hogyha nem elégedett helyzetével, hagyja el az országot.

Elnök Úr!

Köszönjük az Európai Uniónak, hogy ilyen nagy figyelmet szentelt a kolozsvári helyzetnek és a kisebbségi oktatásnak. Szeretnénk felkérni a résztvevő államokat, hogy biztosítsák a helsinki folyamaton belül kialakult normák szigorú alkalmazását az egész régióban, megelőzendő az ilyen jelenségek elburjánzását. Az előírásokat be nem tartó, elnéző államok áldozatainak legtöbbször az emberi jogok és a nemzeti kisebbségek.

Budapest, 1994. november 4.

Nemzetközi Egyetemi Fórum

Budapest, 1994. december 8.

Kisebbségi-emberi jogok Romániában

A Nemzetközi Helsinki Szövetség keretében működő Spanyol Helsinki Bizottság, a Helsinki Espana Közép- és Kelet-Európa országainak változó társadalmi iránti kitüntetett érdeklődése és segítőkészsége már önmagában is figyelemre és elismerésre méltó.

Ezen térség képviselőjeként még fokozottabb elégtétellel tölt el a Spanyol Bizottság által létrehívott nemzetközi Egyetemi Hálózat, melynek gyakorlati célkitűzései és módszerei valós segítséget ígérnek a kommunizmus által tönkretett országaink számára.

A Budapesti Egyetemi Fórum szerencsés módon egészíti ki az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) felülvizsgálati konferenciájának munkálatait, nyitottságával, az előítélet- és politikamentesség többletével segítheti elő a közép- és kelet-európai országoknak a '89-es változások nyomán beindult demokratikus átalakulását, társadalmi és gazdasági életüknek a fokozatos talpraállítást, megszilárdítását.

* * *

A Fórum mai témája - az Emberi Dimenzió - keretén belül kiemelt helyet foglal el a kisebbségi kérdés és a vallásszabadság.

Románia az az ország, melyben a demokratikus fejlődés és a társadalmi stabilitás egyik legfőbb akadálya, illetve tényezője éppen a kisebbségi jogok kérdése, mellyel szorosan összefonódik a többnyire az etnikai kisebbségek tagjaiból szerveződő kisebbségi egyházak, illetve vallások ügye. A kétszeresen is kisebbségi állapotban élő, mintegy hárommillióra tehető magyar, német, ukrán, szlovák, cigány stb. állampolgárok emberi-kisebbségi jogainak a biztosítása nélkül egyszerűen elképzelhetetlen Románia tényleges demokratizálása és a romániai társadalom stabilitásának a megteremtése.

1989-ben Temesvárnak a magyar református lelkipásztora voltam, annak az egyháznak a papja, melynek elszánt ellenállásából a romániai forradalom szikrája kipattant. Ebben a soknemzetiségű és -vallású városban mintegy tíz etnikum és ugyanannyi vallásfelekezet él egymás mellett. A temesvári felkelés sikerének egyik titka éppen a különböző nemzetiségek és vallások összefogásában keresendő. Ezzel szemben a Ceaușescu-diktatúra egyik alappillére a nemzeti-nemzetiségi megosztás, a kommunista nacionalizmus ideológiája volt. Nem véletlen tehát, hogy a romániai változások éppen egy kisebbségi templom körül megvalósult etnikai és vallási összefogás jegyében vették kezdetüket. Mint ahogy - Ceaușescu tartós örökségének folytatásaképpen - az sem véletlen, hogy az 1989 óta eltelt időszakban a visszarendeződő román hatalom a nacionalizmus felszításával és az emberi és általános szabadságjogokat korlátozó politikájával tartja féken a demokratikus átalakulásokat, s menti át uralmát - igen találóan - a „demokratúrának” nevezett áldemokratikus társadalomban.

Az emberi jogok eltiprásának és a kisebbségellenes román politikának megrendítő megnyilvánulásai voltak az 1990. márciusi marosvásárhelyi etnikai összecsapások, illetve az 1990. júniusi bukaresti bányászhadjárat. A neokommunista hatalom egyik esetben sem habozott az erőszakhoz folyamodni, illetve erőszakot provokálni, amikor saját uralmát veszélyeztetve látta. A jogaikat követelő marosvásárhelyi magyarok és a kommunista hatalom ellen tüntető

bukaresti ifjúság mozgalmainak a fondorlatos vérbefojtásával az Iliescu-rezsim hosszú évekre menően, jó előre meghatározta és drasztikus módon behatárolta a polgári és kisebbségi jogok társadalmi életterét, nem hagyva kétséget afelől, hogy valójában meddig is terjed Románia népének a szabadsága.

* * *

A jeles bukaresti román író, Octavian Paler megítélése szerint „az egyet nem értés megszervezése” folyik Romániában. Példaként éppen a bukaresti bányászinváziók és a gyanús etnikai konfliktusok megszervezését hozza fel. A központi diverziókeltés és az állami terrorizmus a megosztás és a megfélemlítés eszközeivel vonja el a lakosság figyelmét az ország valós problémáiról, s tartja továbbra is hatalmában a román néptömegeket. Mindez - kiegészülve a változások után előállott gazdasági káosszal - a demokrácia általános kompromittálását célozza, és táptalajként szolgál a szélsőséges nacionalista pártok nyíltan diktatórikus törekvéseinek. Egyik ilyen párt vezetője, C.V. Tudor szenátor például kimondottan a diktatúra bevezetését szorgalmazza, hogy az végre „rendet teremtsen az országban”. S hogy ez mennyire nem csupán a szélsőséges nacionalisták „agyréme”, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a magyarellenesség ideológiáját hirdető Román Nemzeti Egységpártnak a román kormányba nemrég történt bevonása. Ennek a pártnak az elnöke Funar Gheorghe szélső-nacionalista polgármester, aki Kolozsvárt rövid idő alatt az etnikai uszítás és mesterséges feszültségkeltés hadszínterévé változtatta; az az eszelős politikus, aki városában egyszemélyes diktatúrát vezetett be, és az ország elhagyására szólította fel az elégedetlen magyarokat. Legutóbb Budapest katonai megszállását és „román provinciává” való átalakítását helyezte kilátásba, amennyiben a magyarok - úgymond - nem javulnak meg.

Külön is ki kell hangsúlyoznunk, hogy ezt az országos méretű uszítást egy olyan párt elnöke folytatja, mely tagja a kormánynak. A román kormány viszont egyetlen egyszer sem határolódott el alkotó pártja vezetőjének elképesztő kijelentéseitől. Miért is tenné, hiszen legutóbb épp a többségi kormánypárt, a Román Szociális Demokrácia Pártjának elnöke, Oliviu Gherman úr intézett heves kirohanást a magyar etnikum ellen, országos összefogásra szólítva fel valamennyi román pártot a Romániai Magyar Demokrata Szövetséggel szemben.

Pașcu Mircea nemzetvédelmi államtitkár még ennél is tovább ment, amikor nemrég fenyegető hangú nyilatkozatban helyezte kilátásba a román hadsereg kisebbségek elleni - esetleges - katonai fellépését.

Ugyanide tartozik a Román Hírszerző Szolgálatnak a múlt hónapban a Parlament elé terjesztett évi jelentése, mely az erdélyi magyarság legitim - demokratikus - autonómatörekvéseit nyilvánítja az országra és a román nemzetre nézve „veszélyes”, „alkotmányellenes”, a titkos-szolgálat által követendő tevékenységnek.

* * *

Az egész román társadalmat átható, hivatalos és szélsőséges kisebbségellenes politikai kurzust számtalan példával illusztrálhatnánk. A részletektől eltekintve, arra szorítkozom, hogy az új tanügyi törvényre hívjam fel a figyelmet, mely antidemokratikus és diszkriminatív jellegével még az egykori Ceaușescu-féle törvényen is túltesz.

A román alsóház által elfogadott törvénytervezet ellen mintegy félmillió aláírással tiltakozott a romániai magyarság. Elfogadása ugyanis nemzeti identitásának megőrzését veszélyeztetné.

Az inkriminált törvénytervezet kiváltképpen sérelmes az egyetemi szintű anyanyelvű oktatásra nézve. A pedagógiai fakultások kivételével minden szakon betiltja a kisebbségi tanítási nyelv használatát.

A helyzet jobb megértése érdekében tudni kell, hogy Kolozsváron már 1580-ban magyar egyetem alakult. Ennek jogutódját, a Bolyai Tudományegyetemet szüntette meg, illetve olvasztotta be a helyi román egyetembe, 1959-ben Nicolae Ceaușescu. Az utóbbi évtizedekben az egyesített Babeș-Bolyai Egyetem magyar tagozatát fokozatosan leépítették - ami egyet jelentett a romániai magyar tudományosság visszaszorításával és a magyar értelmiség elszorvasztásával.

A Ceaușescu-féle asszimilációs-homogenizációs politikát manapság Funar polgármester igyekszik tovább vinni, olyannyira, hogy még a félig magyar néven maradt egyetem nevét is el akarja törölni: Babeș-Bolyai helyett Dacia Superior névre változtatni - a román nacionalista történeti hagyományoknak megfelelően.

A kolozsvári egyetem békéjét az utóbbi években Funar polgármesternek az intézmény életébe történő erőszakos beavatkozásai és uszító próbálkozásai zavarják meg. Andrei Marga rektor és az interetnikai együttélés előremutató erdélyi hagyományait követő egyetemi elöljáróság azonban mind ez ideig sikerrel tudott ellenállni a sorozatos nacionalista diverzióknak.

Az egyetem román rektora nem az egyetlen, aki világosan látja, hogy mi áll a funari politika hátterében. Nemrégén a kolozsvári Polgári Szövetség és az Etnikumközi Párbeszéd Egyesület, illetve ezeknek vezetői, mindenekelőtt Doina Cornea és Octavian Buracu emelték fel szavukat az elemi emberi méltóságukban sértett magyarok mellett.

Octavian Buracu, az etnikai megbékélés elkötelezett harcosa, egyik Tiltakozásában megállapítja: „Romániában következetesen és minden tétovázás nélkül lábbal tiporják az alapvető emberi jogokat, beleértve a kisebbségek jogait is.”

Az Emberi Jogokat Védő Liga (LADO) az EBEÉ varsói főbiztosával nemrégén a következőket közölte: „az utóbbi években a magyar nemzeti kisebbségnek egyre nagyobb nyomást kell elviselnie a helyhatóságok részéről, s ezen túlkapásokat a központi vezetés is bátorítja”. A liga elnöke, Nicolae Ștefănescu-Drăgănești egyik interjújában megállapítja: „A magyarok egyfajta irányított kirekesztése történik a különböző adminisztrációs és egyéb vezetőségi szintekről.”

A napokban pedig Corneliu Coposu, a Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt nagytekintélyű elnöke jellemezte így a romániai helyzetet: „Romániában értelmetlenség lenne demokráciáról beszélni. Diktatórikus rendszer, jobban mondva önkényuralom van.”

Ezen mértékadó véleménnyel „demonstratív látszatpolitikája” „érdemeként” könyvelhetjük el az Európa Tanács közgyűlési elnökének, Angel Martineznek azt a minap elhangzott vélekedését, mely szerint: Románia valósággal nemzetközi „mintájává” válhatna a kisebbségi kérdés kezelésének.

Az elnök jóhiszemű értékelésének szögesen ellentmond a „habzó nacionalizmus” mindennapi romániai gyakorlata, mely nem csupán a másodrangú állampolgárokként kezelt kisebbségek életét keseríti meg, de a román-magyar államközi kapcsolatok normalizálásának is a legfőbb akadályát képezi.

Ennek a fajta kommunista-nacionalista politikának és diverzióknak az áldozatai nem csupán a kisebbségi népközösségek, hanem maga a román nemzet is. Nyilvánvaló, hogy a hatalmukat mentő román nacionálkommunisták a demokrácia feláldozásával saját népük alapvető érdekeit is áldozatul vetik restaurációs politikájuknak. Amiképpen egyik legutóbbi Nyilatkozatában a Romániai Magyar Demokrata Szövetség rámutat: az Iliescu elnök, a román kormány és az egyes szélsőnacionalista pártok által táplált etnikai feszültségek ellentétesek Románia polgárainak az érdekeivel, ugyanakkor pedig destabilizáló jellegűek, és megnehezítik Románia európai integrációját.

A kisebbségi jogok - értelemszerűen - az emberi jogok és szabadság szerves részét képezik. A jogaikért küzdő kisebbségek „ellenségként” és „destabilizáló tényezőként” való bemutatása nem más, mint félrevezető politikai propaganda fogás és a további jogfosztásukra irányuló politikai manipuláció.

Helsinki szellemében, az alapvető emberi jogokért folytatott küzdelem 1975 óta tartó, első korszakát egy második szakasznak kell követnie, mely a kisebbségi jogok ügyét helyezné a nemzetközi politika előterébe.

Kétségtelen, hogy az 1989 óta eltelt időszakban az azóta feléledt kelet-európai nacionalizmusok ellenhatásként, komoly előrelépés történt a kisebbségi jogok kezelése tekintetében. Mindazonáltal a fejlett Nyugaton és a nagyhatalmi politikában még mindig ott kísért a múlt: a kisebbségek iránti értetlenség és a nemzeti kérdés helytelen felfogása. Példa erre a Nyugat alapvetően elhibázott Jugoszlávia-politikája s a volt Szovjetunió népeivel és problémáival szembeni tehetetlensége.

Az EBEÉ-folyamatba bekapcsolódó nemzetközi egyetemi kezdeményezés egészen újszerű megközelítése és stratégiája helyes úton keresi a megoldásokat, és nyitást jelenthet térségünk problémáinak a megoldása irányában. Úgy érzem azonban, hogy a nyitásnál jóval többre, valóságos áttörésre van szükség az európai szervezetek politikájában - kiváltképpen ami a kisebbségi jogok kérdéskörét illeti.

Budapest, 1994. december 8.

Az 1989-es temesvári népfelkelés ötödik évfordulója

Temesvár szellemében¹¹

Az 1989. decemberi temesvári népi felkelés ötödik évfordulójának közeledtén az egykori események etnikai vonatkozású tanulságai foglalkoztatnak. Meggyőződésem, hogy az egymás közötti megértést kereső és a nemzeti megbékélést célul kitűző etnikumközi dialógusnak mintául és eszmei-szellemi kiindulópontjául szolgálhat Temesvár.

Ezennel két vonatkozásban szeretném megfogalmazni a temesvári kezdetek példaértékű üzenetét, arra is törekedvén egyben, hogy az azóta bekövetkezett visszafejlődés nyomán felerősödött félreértéseket és téves felfogásokat oszlassam.

1. 1989 decemberében a vesztét érző és a bukástól féltő hatalom előre kitervelt módon, nagy szakértelemmel és az állami propaganda egész eszköztárát latba vetve, országszerte azt a pánikkeltő tévhírt terjesztette, hogy „jönnek a magyarok”, hogy Temesvárt és az egész országot „a magyarok” részéről fenyegeti veszély”.

A diktátor bukása nyomán rövid időre megszakadt hamis propaganda azóta újból teret hódított, sőt - nyilvánvaló vagy burkolt formában - valósággal állampolitikai rangra emelkedett. Régi-új uraink és szélsőnationalista szövetségeseik a figyelem elterelése és hatalmi pozíciók megőrzése érdekében váltig azt hangoztatják, és minden lehetséges eszközzel-módszerrel azt szuggerálják a román közvéleménybe, hogy „magyar veszély” van, hogy minden rossznak az okozója a kisebbségi magyarság, illetve a mögötte álló Budapest.

Temesvár már öt évvel ezelőtt egyértelműen rácáfolt a szándékosan félrevezető, magyar-ellenes kommunista propagandára. A már az első pillanattól lelepleződött, megtévesztésünkre összeugrasztásunkra kiagyalt hazugságra ma sem mondhatunk egyebet, mint akkor: a románoknak nem a magyarokkal, s a magyar népnek nem a román néppel van baja - hanem mind a románoknak, mind a magyaroknak közös ellenségeikkel, az országot tönkretévő, másfelől a kisebbségi magyarságot is elnyomó nacionálkommunistákkal szemben kell összefogniuk. Ők a mi valódi ellenségeink - hangzik a felismerés, és mutatja Temesvár 1989. decemberi példája, amikor is a város összes nemzetei és vallásai együttes erővel fordultak szembe a zsarnoksággal. Összefogásukat semminémű megosztó propaganda nem tudta megbontani.

2. Temesvár második üzenete nem csupán a nemzetiségi viszonyokra érvényes, tartalma és értelme ennél általánosabb.

1989-ben „a hallgatás falát” kellett áttörni, a hosszú évtizedekig belénk fojtott szót és igazságokat kellett - és sikerült - kimondani.

Mai értelmezésben és sajátosan kisebbségi-etnikai vonatkozásban ez a példa és tanulság a következőket jelenti:

A dolgokat ki kell mondani, a problémákat nevükön kell nevezni. Ameddig ezt nem tesszük meg, addig semmiféle változásra vagy jobbulásra nem számíthatunk.

---

¹¹ Tőkés László püspök megnyitó beszéde elhangzott a *Kelet- és Közép-Európa 1989 után* címmel 1994. december 13-15 között Temesváron megtartott nemzetközi értekezleten.

Szükség van tehát a kimondás bátorságára, vállalni kell az igazmondás - s az esetleges tévedés - kockázatát. A kisebbségi kérdések a kommunizmus idején tabutémának számítottak. Az utolsó időszakban Ceaușescu egyenesen „végleg megoldottnak” deklarálta a kisebbségek ügyét, sőt minket, magyarokat a legvégén már csupán „magyar eredetű románokként” emlegettek, ha emlegettek.

Hasonló a helyzet manapság. Iliescu elnök európai viszonylatban a lehető legjobbnak ítéli a romániai kisebbségi állapotokat. A hatalom szinte tudomást sem akar venni jogos követeléseinkről, s jóformán még a gondjaink pusztá felvetésétől is elzárkózik, vagy semmitmondó mellébeszéléssel intézi el azokat. Egyes esetekben még a megfélemlítő vagy éppen fenyegető megnyilvánulásoktól sem riad vissza.

Ez a helyzet tarthatatlan. Legitim és demokratikus kisebbségi-közösségi-politikai törekvéseinket sem agyonhallgatni, sem szándékosan félremagyarázni, sem elnyomni nem szabad. A dialógus azt jelenti, hogy előítélet és rossz szándék nélkül meg kell hallgatnunk egymást. Az autonómia kérdését is nem „elátkozni”, nem a Hírszerző Szolgálat kezére bízni, hanem a politikai párbeszéd tárgyává kell tenni, s a demokratikus politizálás játékszabályai szerint kell kezelni.

Ismétlem: a gondokat, a problémákat, a bajokat ki kell mondani. „Aki kimondja a bajt, azzal fel is oldja” - olvassuk Illyés Gyula versében.

Mindarról, amit a Temesváron elkezdődött romániai forradalmi változások felvetnek, beszélnünk kell.

Mindazzal, aminek az öt éve tartó viszontagságos átalakulások korszakos társadalmi kihívásként elébe állítanak, foglalkoznunk kell.

Helyzetünket és - ezen belül - az évtizedek óta mérgesedő erdélyi kisebbségi viszonyokat olyan történelmi-politikai feladványnak kell tekintenünk, melyre csupán közös társadalmi összefogással, a nyílt párbeszéd és építő jellegű politikai együttműködés útján találhatunk megoldást.

1994. december 9.

A román forradalom elrablása és „megtisztítása”

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület rendezésében, Doina Cornea, Pozsgay Imre és Hans-Dietrich Genscher fővédnöksége alatt december 13-15. napjaiban Temesváron sorra került nemzetközi értekezlet román nyelvű sajtóját és különösképpen annak reám vonatkozó közleményeit olvasva, dr. Nicolae Corneanu bánsági metropolita levelének sorai kíváncsognak a tollamra. „Mélyen fájlalom azt a rágalomhadjáratot, melynek ezekben a pillanatokban áldozatává vált. Amint jól tudja, nem Ön az egyetlen. Sajnálatos módon rendszeressé váltak a nonkonformista személyiségek megfélemlítésére vagy éppenséggel tönkretételére irányuló kísérletek” - írja Őszentsége.

A rosszindulatú akciózásban, valamint a valótlanságok, kétes információk és interpretációk tekintetében ez alkalommal talán a Ziua című bukaresti újság jár az élen.

Rögtön az elején, december 12-i beharangozó cikkében kétes eredetű, durva támadásnak ad helyet. A decemberi harcosok vezetői lebontják Tőkés Lászlót címen („Liderii luptătorilor din Decembrie îl demolează pe Tőkés László”), melyet a temesvári konferencia és személyem ellen intéz. A gond csupán az, hogy az idézett „tiltakozó közleményt” (comunicat de protest) jegyző, hangzatos nevű forradalmi szervezet kiléte enyhén szólva kérdéses. Legalábbis az első számú mártírváros, Temesvár élenjáró forradalmi egyesületeinek a vezetői, úgymint dr. Drăgoi Mihai, a December 17. Társaság és Vasi Călin Vasile, az ALTAR elnökei nem is hallottak a Consiliul Consultativ al Luptătorilor din Orașele Martir ale Revoluției Române (A Román Forradalom Mártír Városai Harcosainak Konzultatív Tanácsa) nevű - állítólagos - szervezetről.

A Ziua december 16-i száma, a lap fontosságát felnagyítandó, azt hírleli, hogy én „erőszakos támadást” intéztem ellene („Tőkés László atacă violent ziarul Ziua”). Ugyanitt és a december 19-i számban az a valótlanság olvasható, hogy konferenciánkon „kizárólag magyar nyelven beszéltünk”. A módszeres félretájékoztatást két vaskos hazugság tetézi, melyek szerint én beismertem volna, hogy a Securitate ügynöke voltam, s Viorel Oancea temesvári polgármestert „szélhámosnak” nevezve, „az ördögbe” küldtem volna („Dă-i dracului de escroc”).

Amint a példákban kitűnik, „Tőkés László lebontását” nem is annyira egyes forradalmi fantomvezetők, hanem maga a Ziua tűzte ki elsődleges céljául. Ezért is idézi előszeretettel a megjelölt forradalmi fantomszervezet inkriminált tiltakozását, mely egy mondvacsínált, képtelen váddal kíván döntő csapást mérni rám, amikor kijelenti, hogy a temesvári konferencia szervezésével az volt a szándékom, hogy „az ország egyetlen forradalmárává léptessem elő magamat” („de a se erija in unicul revoluționar al țării), „súlyosan megsértve ezáltal a forradalmárokat és a mártírok emlékét” „ne jignește grav atât pe noi cât și memoria martirilor”).

Iliescu elnök néhány nappal később elhangzott temesvári üzenetét olvasva azonban úgy tűnik, hogy sem a nevezett szervezet, sőt még csak nem is a Ziua véleményét tükrözték az idézett sorok, hanem sokkal inkább a hatalomét. Iliescu ugyanis nevesítés nélkül bár, de ugyanazt fogalmazza meg, azt ti., hogy: „egyetlen személynek és egyetlen csoportnak sincs joga kizárólagosan kisajátítani a román forradalmat, mert az egyenlő lenne a mártírok és az 1989. decemberi forradalomhoz fenntartás nélkül csatlakozó társadalom egészének a megvetésével.” (Idézet az RMDSZ ügyvezető elnökségének sajtófigyelőjéből)

A Tinerama december 21-i gyalázkodó cikke szintén felkapja a gondolatot, elégtétellel nyugtázva, hogy Temesváron végül mégsem sikerült az a kísérletem, „hogy az ország egyetlen forradalmárává léptessem elő magam”.

Iliescu egyik évfordulói megnyilatkozásában még azt a kijelentést is tette, hogy egyesek - úgymond - el akarják lopni és monopolizálni szándékozzák a román forradalmat.

A felsorolt esetek nagyon is emlékeztetnek arra a helyzetre, amikor a tolvaj tolvajt kiált. Mert ugyan ki volna inkább vádolható a román forradalom el- és megrablásával, ha nem éppen az az Iliescu-féle hatalom, mely öt év után is cinikusan gúnyt űz az egykori forradalmárok áldozatából? És a Ziua meg a Tinerama tollnokainak ugyan kitől kellene inkább félteniük a „mártírok emlékét”, ha nem éppen attól a rezsimtől, mely a fennen dicsért, mintegy másfél ezer hős és áldozat gyilkosait egytől-egyig futni engedi, s biztos léptekkel halad a kommunizmus visszarendeződése útján?!

A romániai forradalom kisajátítása és ellopása folyamatos valóság - csak hogy éppen nem azok művelik, akiktől Iliescu és az álforradalmi fantomszervezetek féltik. Az igazi tolvajok azok, akik önmentő és restaurációs politikájuk szekerébe fogták a néhai forradalmat, és párját ritkító demagógiával, a „nemzeti forradalom” színeiben tetszelegve kísérlik meg feltartóztatni a társadalmi megbékélést, a fejlődést és a demokráciát.

Az eltelt öt év története nem más, mint a forradalom elrablásának története. Ennek a központilag jól megtervezett folyamatnak szerves részét képezi az a markáns igyekezet, hogy a magyarság osztályrészét a forradalomban elvitassák, szerepét marginalizálják, vagy jelenlétét éppenséggel ellenséges színezetben tüntessék fel. Példa rá a székelyföldi felkelők - az oroszhegyiek és zetelakiak - meghurcolása és elítélése, éles ellentétben az ellenforradalmár szekusok és pártfunkcionáriusok felmentésével.

Ugyanezt célozzák a decemberi évfordulók idején menetrendszerűen megismétlődő magyar-ellenes támadások és különösképpen a személyem, valamint temesvári magyar református gyülekezetem forradalmi szerepét elvitató, egyre durvább gyalázkodások.

Hogyan is lehetne Romániában valami jó, ha köze van a magyarokhoz? - tesszük fel a kérdést a román nacionálkommunisták gondolatmenetét követve. Hasonlóképpen gondolja ezt a Dimineata cikkírója is, aki szerint „az aljas Tőkés pópá” (odiosul popă Tőkés) temesvári rendezvényével „támadást intézett Románia szuverenitása ellen”.

Nos, ezen szemléletek és indulatok munkálnak a forradalom elrablásának és „etnikai megtisztításának” a háttérében. Így hát éljen Iliescu, a Nagy Nemzeti Forradalmár!

Nagyvárad, 1994. december 27.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Képviselő Tanácsának ülése

Csikszereda, 1995. április 7-8.

Határozati indítvány a hazai román-magyar párbeszéd beindítása tárgyában¹²

A februárban tartott atlantai román-magyar kerekasztal közös megállapodásban irányozta elő az ott elkezdett párbeszéd itthon történő folytatását. A megegyezésben részes román politikai személyiségek rangja és kormányzati vagy pártpolitikai tisztsége garanciának tekinthető arra nézve, hogy román partnereink komolyan gondolták és valóban kívánják az érdemi párbeszéd elkezdését. Az RMDSZ szándékainak őszinteségét illetően pedig nem is merülhet fel kétség, hiszen már évek óta - a marosvásárhelyi kongresszussal kezdődően - szorgalmazza egy reprezentatív román-magyar kerekasztal megszervezését, romániai magyar népközösségünk, illetve a kisebbségi kérdés megegyezési alapon történő, megnyugtató rendezése érdekében.

Ha már a Hatalom nem volt rest a maga javára kamatoztatni az atlantai találkozót, s nem ártallja magát a nyitottság és a dialógus elkötelezett híveként bemutatni, mi se hagyjuk kiaknázatlanul ezt a lehetséges alkalmat, és állhatatosan sürgetjük a román-magyar párbeszéd elkezdését az Atlantában készült problémalajstrom szerint. Fogjuk szaván az atlantai román küldöttséget, és viszonylagosan nagyfokú rendszerességgel s gyakorisággal, az RMDSZ hivatalos szervei, testületei és tisztségviselői mindaddig szorgalmazzák a párbeszédet, amíg végre a román fél teljesíti erre nézve vállalt atlantai kötelezettségét.

Miként a magyar kormánynak az alapszerződés kérdésében - a magunk helyén nekünk, az RMDSZ-nek is bizonyítanunk kell, hogy nem rajtunk áll, késik vagy éppen bukik a magyar-román kapcsolatok rendezésének, a kisebbségi magyarság kérdései megoldásának az ügye. Mi európai módon szeretnénk rendezni ezen problémákat, s nem rajtunk múlik, hogy a megvalósulás egyre-másra balkánira sikeredik.

Csikszereda, 1995. április 8.

---

¹² Az SZKT ülésén Tőkés László püspök szorgalmazta az Atlantában előirányzott román-romániai magyar párbeszéd intézményes elkezdését. Indítványát az SZKT gyűlése határozatába foglalta.

Buracu Octavian halálára

*„Nem tudjátok-é, hogy ti Isten temploma vagytok,
és az Isten Lelke lakozik bennetek?”*

(1 Kor. 3,16)

Egyenesen az abszurditás körébe tartozik, hogy mintegy öt évvel az Octavian Buracu forradalmi polgármestersége után olyan ember áll Kolozsvár élén, mint Gheorghe Funar. Elkeseredett gyászunkat tovább tetézi ez a szomorú tényállás, mely egyben arra késztet, hogy Octavian Buracu sírja mellett még nagyobb elszántságot tanúsítsunk a lélekromboló és helyzetünket súlyosbító szélsőséges sovén-nacionalizmussal szemben. A kommunista visszarendeződés körülményei között a maga szinte páratlan mivoltában magasodik elénk Octavian Buracu alakja. Egy igazi románt gyászolunk halálában, aki azonban éppen más népek iránti elfogulatlansága és az ország kisebbségei iránti cselekvő szolidaritása révén vívta ki mindnyájunk osztatlan elismerését.

Octavian Buracu tragikusan korai halála felett érzett megrendültségemben egy, a Pál apostol Első Korinthusi Leveléből való ige jutott eszembe, mely így szól: „Nem tudjátok-é, hogy ti Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke lakozik bennetek?” (1 Kor. 3,16).

Jézus az Evangéliumban „az ő testének templomáról” beszél (Jn. 2,21). Ugyanerről szól az Első Korinthusi Levélből vett idézet - immár általános érvénnyel és értelemben.

Octavian Buracu esetére és személyére alkalmazva ezt a metaforikus bibliai képet, bátran elmondhatjuk, hogy Ő a maga módján, kivételes személyiségének és emberségének sajátosságai szerint, valóban „Istennek temploma” volt. „Hát nem tudjátok?”

Ennek a templomnak az „oltárán”, Buracu Octavian szívében a krisztusi önfeláldozás szent tüze égett. Hitének, származásából és keresztyéni meggyőződéséből fakadó elkötelezettségének köszönhetően, az 1989-es változások nyomán egész életét odaszentelte az egymás ellen uszított népek közötti megbékélés ügyének. Ezt a célt szolgálta példás módon, feddhetetlen erkölcsi tisztasággal az általa alapított Etnikumközi Párbeszéd Egyesület, melynek haláláig elnöke volt.

Octavian Buracu saját élete templomában, a személyes szolgálat oltárán olyan ritka értékeknek áldozott, melyek a kommunizmus utáni zavaros átmeneti időszak Isten- és ember-telenségében, felborult értékrendünk felfordult társadalmában nem csupán az ő evangéliumi vonásokkal ékes emberi nagyságát hirdetik, de egyben a társadalmi-erkölcsi megújulás, a román-magyar nemzeti megbékélés vonatkozásában is meghatározó fontosságúak.

Olthatatlan igazságszeretet jellemezte Octavian Buracut. Semmilyen egyoldalú román nemzeti érdek nem gátolta abban, hogy a romániai nemzeti kisebbségek jogos igényeit és követeléseit elismerje, és kiálljon értük.

A román nemzet iránti hűsége és hazaszeretete ellentmondás nélkül párosult a más nemzetiségűek iránti tisztelettel. Ortodox hithűsége sem akadályozta meg abban, hogy a kisebbségi vallások védelmét vállalja.

Kivételes erkölcsi és politikai bátorságról tett bizonyosságot, amikor ár-ellenében úszva, még a „nemzetárulás” - igaztalan - gyaláztatának bélyegét is elhordozva, félelem nélkül kimondta az igazságot, és volt bátorsága nem csupán kimondani, hanem cselekedni is ennek az igazságnak a szellemében.

A féktelen uszító propaganda szakadatlan ostromának kitett romániai magyarság iránti szolidaritása és a kisebbségi jogegyenlőség melletti kiállása méltán helyezik Octavian Buracut egy sorba Mocsáry Lajossal, a múlt századbéli magyarországi kisebbségek nagy védelmezőjével.

Octavian Buracu „testének templomát” lerombolta a halál. Hiszünk azonban Krisztus szavának, aki azt mondotta: „Rontsátok le a templomot, és három nap alatt megépítem azt” (Jn. 2,19).

Aki örök értékeket szolgált és képviselt - Krisztus Urunk ígérete szerint - várományosa az örökkévalóságnak.

Nagyvárad, 1995. szeptember 5

Román-magyar alternatív megbékélési kezdeményezés

Nyílt levél
Göncz Árpád magyar
és Ion Iliescu román államelnökökhöz

Tisztelt Elnök úr!

A közép-európai kormányok október eleji, varsói tanácskozásai keretében sorra került találkozásuk alkalmával Horn Gyula és Nicolae Văcăroiu miniszterelnökök kölcsönösen megállapították, hogy mivel a két ország alapszerződésének ügye egyelőre holtpontra jutott, s így a közeli jövőben nem időszerű újabb egyeztetést tartani - viszont a román-magyar történelmi megbékélést célzó három román dokumentum-tervezettel összefüggésben esetleg magas szintű szakértői fórumot hoznának létre.

Tekintettel a küszöbön álló megbékélési tárgyalásokra, és attól a szándéktól vezéreltetve, hogy a román-magyar államközi kapcsolatok rendezésében és a történelmi megbékélés megvalósításában a romániai magyar nemzetközösség is építő módon kivegye a részét - ezennel tisztelettel kérem az Elnök urat, hogy a rövidesen elkezdődő megbeszélések jó előmenetele érdekében, kiemelkedő tekintélyét és befolyását latba vetve, támogassa és segítse érvényre jutni a következő alternatív megbékélési indítványomat.

A francia-német megbékélési modell helyett a felek az olasz-osztrák, illetve a dél-tiroli mintát tekintsék mértékadónak és követendőnek - az alábbi megfontolásokból:

a) A francia-német modell nem annyira releváns a román-magyar viszonyokra nézve, mint a dél-tiroli. Míg az Elzász-Lotaringia ügyében megkötött egyezés a hagyományos német-francia revansizmustól terhes államközi viszonyokat volt hivatott rendezni - ezzel szemben a magyar-román kapcsolatok tétje nem annyira az államközi kapcsolatok, mint inkább a romániai magyar nemzetközösség helyzetének a rendezése, miként az a dél-tiroli németek esetében is történt.

b) A román-magyar történelmi megbékélés legfőbb akadálya a román-romániai magyar kapcsolatokban keresendő - következésképpen a tulajdonképpeni megbékélésnek nem két állam között, hanem hazai román-magyar viszonylatban kell

Mindezeknek megfelelően a román-magyar történelmi megbékélés egyetlen útja, feltétele és lehetősége: a romániai magyar nemzetközösség autonóm státuszának, egyéni és kollektív emberi jogainak a biztosítása - az olasz-osztrák megegyezés jól bevált mintája szerint. Amennyiben a kibontakozás és a megnyugtató rendezés őszinte szándékától vezéreltetve a felek ezt az utat követnék - egyúttal a jogi szempontból kívánatos és a végleges és tényleges megoldást szavatoló államközi alapszerződés megkötésének az útjából is természetesen elhárulnának az akadályok.

Alternatív megbékélési indítványom megtételére még egy nyomós ok készlet. Románia, illetve Erdély ezredéves történelmi-államalkotó közösségeként, mint olyan nemzetközösség, mely - a hazai németiséggel együtt - döntő módon és mértékben hozzájárult országunk és térségünk politikai, kulturális, gazdasági és civilizációs fejlődéséhez: a romániai magyarság semmiképpen nem óhajt az elzászi németek szomorú sorsára jutni. Mi nem az asszimiláció, hanem a társadalmi integráció útján járva szeretnénk hasznos állampolgáraivá, alkotó nemzeti

közösségévé válni Romániának - annak az országnak, melynek sorsfordító 1989-es változásaiban mi is tevékeny módon kivettük a részünket.

Tisztelt Elnök úr!

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség már 1991-es marosvásárhelyi kongresszusán, majd utóbb az 1993 januárjában sorra került III. kongresszusa alkalmával síkra szállt egy olyan kétoldalú román-magyar kerekasztal értekezlet összehívása mellett, amely megegyezési alapon volna hivatott „rendezni végre közös dolgainkat”, s mely ugyanakkor „biztos alapja lehetne a román-magyar államközi megegyezésnek, és meghatározó fórumává válhatna az egyetemes román-magyar megbékélésnek”. Magyar keresztyén egyházaink is, a Romániai Magyar Demokrata Szövetséggel karöltve, ennek a megbékélésnek és kétoldalú nemzeti egyezségnek a megvalósításán fáradoznak.

Kérem az Elnök urat, hogy fontolja meg tiszteletteljes, a román és a magyar érdekeket egyaránt szem előtt tartó alternatív megbékélési indítványomat, mely a látszólagos megbékélés és az alapszerződés kudarcát kompenzálni akaró törekvések zsákutcáját elkerülve, reális lehetőséget kínál a tényleges történelmi megbékélésre.

Nagyvárad, 1995. október 31.

Előadás az 1989-es temesvári népfelkelés hatodik évfordulóján¹³

A román-magyar történelmi megbékélésről

Az 1989 óta eltelt hat esztendőben sok csalódás és megpróbáltatás edzette hozzá szívünket a jelenlegi, már-már vigasztalan helyzethez. Meg kellett érnünk azt, hogy régi-új uraink ellopták a forradalmat. Ifjaink és hőseink áldozata csúfság tárgyává lett. A gyilkosaikat pártoló hatalom a napi politika aprópénzére váltotta megszenvedett igazságukat. A diktatúra demokratikus színekbe öltözött. Temesvár szelleme, egykori lelkesedésünk aláhanyatlott.

A forradalmároknak és az igazi rendszerváltozás híveinek jószándéka és számtalan kísérlete az elmúlt esztendőben rendre kudarcot vallott. Ugyanúgy jártak meg-megújuló próbálkozásaikkal a nemzeti megbékélés kezdeményezői.

Nem utolsó sorban annak az embernek tulajdonítható mindez, aki a forradalmi konjunktúra adottságait kommunista leleményességgel maximális mértékben kihasználva, képes volt tartósan magához ragadni az uralmat, és a mások áldozata árán szerzett hatalmával visszaélve, az ország elnökeként ma is a legfőbb kerékkötője az 1989-ben elindult társadalmi átalakulásnak.

Ion Iliescu elnök nemrégén hangzatos indítványt tett a román-magyar történelmi megbékélés tárgyában. Az előzmények nyomán és a jelenlegi helyzet ismeretében minden okunk megvolna arra, hogy ne vegyük komolyan kezdeményezését. Hat évvel ezelőtt megelőlegezett bizalmunkat és olcsón szerzett hitelét azóta ugyanis jócskán eljátszotta.

Mindazonáltal, a ceaușizmus módszereivel mesterségesen felfokozott etnikum-közi feszültségek jelenlegi körülményei között és ezek veszélyességének tudatában igencsak fényűzés volna figyelmen kívül hagynunk az ország elnökének megbékélési felhívását. Valós alternatívákat nélkülöző, beszűkült válsághelyzetünkben minden lehetőséget meg kell ragadnunk a párbeszédre és a kialakult viszonyok meghaladása érdekében.

Ezek a megfontolások késztettek engem is nyílt levélben megfogalmazott alternatív megbékélési indítványom megtételére, ez év október 31-én. „Áron is megvegyétek az alkalmat, mert a napok gonoszak - mondja az Apostol. ... értsétek meg, hogy mi legyen az Úrnak akarata” (Ef. 5,16-17).

Úgy érzem, tetszik az Úrnak, hogyha a jelenlegi „gonosz időkben” sem lankadunk a megoldások keresésében, és minden lehetőséget kihasználunk a nemzeti megbékélés előmozdítása érdekében - a ránk zúdított gyűlölettel Istennek megbékítő szeretetét, „az igazság jobb és bal felől való fegyvereit” (2 Kor. 6,7) szegezve szembe. És még inkább megerősödik bennem ez az érzés itt, ezen a helyen, mivel - változatlanul - szent meggyőződése, hogy az egymás közötti megértést kereső és a nemzeti megbékélést célul kitűző etnikumközi párbeszédnek mintául és eszmei-szellemi kiindulópontjául szolgálhat Temesvár.

És még egy, eredeti erdélyi példával szeretném alátámasztani ezt a konokul kitartó megbékélési igyekezetet. Amikor a múlt század második felében, 1867-ben az osztrák-magyar

---

¹³ Elhangzott az 1989-es temesvári forradalmi események hatodik évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen, Temesváron. Az ülést dr. Nicolae Corneanu bánsági metropolita visszaemlékező előadása vezette be.

kiegyezés az 1848-as forradalom leghaladottabb eszméit sutba dobva, a birodalom többi nemzetei - köztük az erdélyi románság - feje fölött és rovására megköttetett; nos, akkor volt egy férfiú, a neves erdélyi történész, Kövály László, aki a nemzetiségi önkormányzatok ügyének elkötelezett híveként, tiltakozásból hátat fordított a magyar nagynemzeti hatalmi politikának, töretlenül fenntartva azon meggyőződését, hogy a megértés és a megbékélés egyetlen lehetősége az, hogyha „Erdélyben a szeretet politikája üzetik”.

Való igaz: az évszázados erdélyi tolerancia szellemétől mi sem idegenebb, mint a jelenlegi román hatalmi politika által képviselt nemzetállami kizárólagosság. Iliescu elnök nemrégén tett amerikai útján maga is váltig hangoztatta, hogy a francia típusú, központosított, asszimiláló nemzetállam híve. Nem véletlen tehát, hogy egyik televízió-interjújában bennünket, romániai magyarokat azokhoz a szenegáli bevándorlókhoz hasonlított, akik Párizsban letelepedve, immár maguk is franciának számítanak.

Ez a szűkkeblű nemzeti kizárólagosság bőségesen elégséges magyarázattal szolgál arra a magatartásra nézve, melyet az Elnöki Hivatal, nevezetesen Traian Chebeleu elnöki szóvivő tanúsított alternatív román-magyar megbékélési indítványommal szemben.

Traian Chebeleu „hihetetlen rágalomözönt zúdított a református egyház egyik püspökére” - állapítja meg Markó Béla, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elnöke, aki Iliescu elnökhöz intézett nyílt levelében joggal teszi fel a kérdést: „Elképzelhető-e, hogy ez a stílus, ezek a jelzők fognak az Ön által is indítványozott román-magyar megbékéléshez hozzájárulni?... vagy éppen hogy a feszültség fenntartásának útja ez?”

Az elnöki szóvivő egyébként közvetve vagy közvetlenül hasonló rágalmakkal illeti az egész RMDSZ-t, a következő jelzők vagy jelzőértékű kifejezések kíséretében: szélsőséges, szegregacionista, totalitárius, hitlerista, sztálinista, alantas, intolerancia, fundamentalizmus, hazugságterjesztés. A minősítések terén Mircea Geoană külügyi szóvivő sem sokban marad el elnöki szóvivő-kollégája mögött.

Ezzel a magatartással kapcsolatban, illetve már az Iliescu-féle megbékélési felhívás vonatkozásában szintén joggal állapítja meg a bukaresti Nemzetközi Tanulmányok Központjának (Centrul de Studii Internaționale) állásfoglalása, hogy: „Románia elnökének, Ion Iliescunak a felhívása szellemében ellentétes az ajánlott - francia-német - modellel; továbbá, hogy: „a román hatóságok magatartása ellentétes a megbékélési szándékokat illető nyilatkozatokkal”. Doina Cornea pedig egyenesen demagógnak ítéli a „történelmi megbékélésre” irányuló elnöki javaslatot.

Az idézett véleményekből és értékelésekből, valamint magából a szóvivői válaszlevélből egyértelműen kitűnik, hogy Iliescu elnök, illetve a jelenlegi román hatalom egyoldalú és destruktív magatartása eleven cáfolata az őszinte megbékélési szándékoknak. A gyűlöletkeltő, rágalmazó és propagandisztikus hangnem arra vall, hogy Chebeleu Traian hivatalos levelét tulajdonképpen nem is válasznak szánták, hanem a nyilvánosság nacionalista szellemű megtévesztésére. Az elnöki hivatal szövege a „józan ésszerűség” helyett „oktalan indulatokat” támaszt, magyarellenes hangulatkeltésre és a nemzeti megvetés táplálására szolgál. A jó szándékú alternatív indítvány dühös visszautasításával épp azt bizonyítja, hogy nem hajlandó a párbeszédre, sőt éppen annak - vagyis a romániai magyarságnak - a véleményére nem kíváncsi, akivel valójában meg kellene békülnie. Tulajdonképpen nem akar megoldani semmit, hiszen - amint Chebeleu szóvivő állítja: „a romániai magyar kisebbséghez tartozó személyek helyzete csupán abban a tekintetben abnormális, hogy jogaik biztosításának színvonala jelentős mértékben meghaladja az európai és nemzetközi normákat”. Az Elnöki Hivatal visszautasító magatartásában újból felkísért a hajdanvolt diktátor, Ceaușescu Nicolae azon

csökönyös rögeszméje, mely szerint „Romániában a nemzetiségi kérdés végleg meg van oldva”... De hát akkor miért is van szükség alapszerződésre és megbékélésre? - hiszen a hivatalos román álláspont alapján véve és érdemben ma is változatlan!

Végső soron igazat kell adnunk Doina Cornea asszonynak, akinek a véleménye szerint Iliescu megbékélési felhívásának az „a rejtett célja, hogy leplezze azt a tényt, mely szerint az elnök nem kívánja, hogy a román-magyar alapszerződés aláírásra kerüljön”, s „egy jogi erejű szerződés helyett egy olyan megbékélési nyilatkozattal áll elő, amely semmit sem szavatol”.

Hasonlóképpen vélekedik a kérdésről Horia Rusu, a Liberális Párt '93 elnöke, aki szerint: „a hatalom egy jogi érték nélküli, üres pótlékkal áll elő, amely új problémákat teremthet az alapszerződéssel kapcsolatos vitában”. Smaranda Enache véleménye pedig az, hogy Iliescu elnök pusztán megtépzott külföldi képét kívánta javítani javaslatával.

Minden jel arra vall, hogy a román hatalomban továbbra sincs meg a tényleges politikai akarat a megbékélés útjában álló akadályok elhárítására, a román-magyar kapcsolatokat megmérgező problémák megoldására.

Másként mire véljük Iliescu elnök augusztus 30-i megbékélési előterjesztésének azon kijelentését, mely szerint: „a romániai magyar kisebbség helyzete nem lehet tárgyalások tárgya semmilyen országgal, még Magyarországgal sem”? Újból egy régi kommunista kísértet: Ceaușescunak „az ország belügyeibe való be nem avatkozásról” szóló doktrínája kísért fel e mondatban - a kisebbségek vonatkozásában.

A Gabriel Andreescu, Valentin Stan és Renate Weber nevével fémjelzett Nemzetközi Tanulmányok Központja egyébként alapos elemzésben világít rá, hogy az EBESZ, az Európai Unió, az Európa Parlament és az Európa Tanács mértékadó dokumentumai egyaránt túlhaladottá teszik azt a román álláspontot, mely szerint a kisebbségi kérdés az egyes országok kizárólagos belügye lenne - következésképpen ezek a nemzetközi normák az integráció útján járó Romániát is kötelezik.

A román-magyar történelmi megbékéléssel kapcsolatos indítvány és az e tárgyban történt hivatalos román állásfoglalások elemzéséből kitűnik, hogy a kellő politikai akarat, másfelől pedig a nyitottság és a párbeszéd iránti készség hiányában igen csekély a lehetőség és az esély a megbékélésre.

A súlyos politikai kérdések és válságállapotok megoldására nézve nem létezik „egyetlen üdvöztető út” - amint ezt az elnöki indítvány francia-német modell iránti elfogultsága sugallja és az Elnöki Hivatal minden más javaslattal szembeni elzárkózása értenünk engedi.

Hasonlóképpen, a román hatalom doktrínér elvi, eszmei megkötöttségei sem kedveznek a kibontakozásnak. Mert mihez kezdjünk az olyasféle beszűkítésekkel, melyek szerint a megbékélés csupán a román és a magyar államok közötti viszonyra érvényes, és semmi köze nem lehet a romániai magyarság helyzetéhez?! Ennek értelmében a román fél idegesen és makacsul kizárja még csak a lehetőségét is annak, hogy a kétmillió romániai magyarság „beleszóljon” a román-magyar kapcsolatokba, és megbékélési kezdeményezéseit rendre indulatosan visszaveri.

Vagy: mekkora mozgásteret enged a politikai megoldások keresésének az a korlátolt és rosszhiszemű felfogás, mely eleve a területi szeparatizmussal téveszti össze és azonosítja a kisebbségi autonómia bármely formáját és a kollektív kisebbségi jogokat, eleve „szélsőségesnek” és „románellenesnek” bélyegezve mindazokat, akik ezen politikai kategóriákban gondolkodnak?!

A romániai magyarság reprezentatív képviseleti szervezete, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség álláspontja szerint a román-magyar megbékélés megvalósításához elengedhetetlenül szükséges a nyitottság, az előfeltételek nélküli párbeszéd, valamennyi rendezési lehetőség és megoldási alternatíva figyelembevétele.

Ennek értelmében az Iliescu elnök ajánlotta francia-német modell csupán egyike a lehetséges mintáknak. Ugyanúgy, de sajátos helyzetünket figyelembe véve sokkal inkább alkalmazható esetünkre az olasz-osztrák, vagyis a dél-tiroli modell. Markó Béla RMDSZ-szövetségi elnök nézetei szerint még inkább egy sajátos román-magyar megbékélési modell kidolgozása volna kívánatos, mivel minden „sajátos helyzet sajátos megoldást” követel.

Szövetségünk teljes mértékben nyitott valamennyi megoldási módozat irányában.

A budapesti finn nagykövet egyik interjújában a finn-svéd modellről a következőket mondja: „Ez a modell széleskörű autonómián, önkormányzaton és államilag biztosított jogokon alapul”. Előnyeit és működőképességét figyelembe véve, előnyben részesítjük azokat a megoldásokat, melyek a kisebbségi autonómia-formákon alapulnak, s melyek egyszerre volnának képesek szavatolni a romániai magyar kisebbség hatékony védelmét, másfelől pedig Románia területi épségét és szuverenitását. Ezáltal a román-magyar államközi viszonyok békés rendezésének útjából is elhárulna az utolsó akadály - éppen az, mely miatt a kétoldalú alapszerződés aláírása idén tavasszal meghiúsult.

„Meg kell vizsgálni a már működő európai autonómia-formákat” - mondja Schöpflin György londoni politológus -, és ezek felhasználásával kimunkálni a romániai magyar nemzetközösség konszenzuson alapuló sajátos státusát. Erre nézve csupán megismételhetem az Iliescu elnökhöz intézett nyílt levelemben foglaltakat, miszerint: a román-magyar történelmi megbékélés egyetlen útja, feltétele és lehetősége: a romániai magyar nemzetközösség autonóm státusának, egyéni és kollektív emberi jogainak a biztosítása. „A romániai románok és a romániai magyarok valós egyenjogúsága” - tehetjük hozzá Markó Béla szavaival -, mely „a Románia és Magyarország közti történelmi megbékélés alapköve” lehetne.

Olyan megoldásokat kell keresnünk, melyek nem az etnikai asszimilációnak kedveznek, hanem a kollektív társadalmi integrációt segítik elő. „A romániai magyarság sem kitelepülni, sem asszimilálódni nem akar - valljuk Balogh Edgárral -, hanem mint kollektív jogú nemzet-rész regionális megegyezést keres az Erdélyben többségre jutott román néppel”.

Előnyben részesítjük tehát azokat az európai mintákat, különféle autonómia-struktúrákat, önkormányzati modelleket és regionális megoldásokat, melyek a demokrácia általános alapelveinek - a szubszidiaritásnak, a decentralizációnak, a regionalizmusnak, az önkormányzati elvnek, a kisebbségi csoportjogoknak - megfelelően biztosítani képesek nemzeti identitásunk megőrzését és szülőföldünkön való megmaradásunkat.

Ismerjük a finnországi svédek, az olaszországi németek, a németországi dánok, a belgiumi franciák, flamandok és németek helyzetének a széleskörű autonómián alapuló rendezését. Spanyolországban államszerkezeti átalakítás révén sikerült a spanyol állam szuverenitása szempontjából előnyös módon rendezni a nagy lélekszámú katalán, baszk, galíciai kisebbségek és az egyes tartományok önálló státusát. Svájcban négy hivatalos nyelv bizonyítja az államalkotó nemzetek egyenjogúságán alapuló államszerkezet életképességét.

Wilfried Martens volt belga miniszterelnök, Európa-parlamentari képviselő véleménye szerint az autonómiák kialakulásával csökken „az elszakadás kísértése” a kisebbségekre. A felsorolt európai példák bizonyítsák, hogy nincs valós alapja a román hatalom területi szeparatizmustól való félelmének az autonómia-formákat illetően. Martens szerint „az abszolutizált nemzeti

szuverenitással” szemben „egyedül a korlátozott szuverenitás az, amely megfelel napjaink politikai és gazdasági valóságának”.

Az autonómia „alku a többség és a kisebbség között” - mondja Tabajdi Csaba.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség már évek óta, ismételten sikra száll egy olyan két-
oldalú román-magyar kerekasztal értekezlet összehívása mellett, mely megegyezéses alapon
volna hivatott „rendezni közös dolgainkat”, s mely ugyanakkor „biztos alapja lehetne a
román-magyar államközi megegyezésnek, és meghatározó fórumává válhatna az egyetemes
román-magyar megbékélésnek”.

Tudatában vagyunk annak, hogy közös szülőföldjükön románok és magyarok egymás nélkül,
vagy éppen egymás ellenében, egymástól elkülönülve nem boldogulhatnak. Románia teljes
jogú állampolgárainak közösségeként azonban magyar nemzetközösségünk egy olyan politikai
alkura törekszik és tesz ajánlatot a többségi román nemzetnek - Magyar Demokrata Szövet-
ségünk a román Államnak -, mely az ország területi épségének a megőrzésével együtt
szavatolná magyarságunk teljes egyenjogúságát a román nemzettel, valamint egyéni és
kollektív kisebbségi jogait, végső soron pedig nemzeti identitásának a megőrzését.

Ez az „alku” mutatkozik a legjárhatóbb útnak a román-magyar történelmi megbékélés, Romá-
nia és Magyarország biztonsága, stabilitása és békéje irányában.

Temesvár, 1995. december 15.

Nyílt levél

**Ion Iliescu úrnak,
Románia államelnökének
Bukarest**

**Göncz Árpád úrnak,
a Magyar Köztársaság elnökének
Budapest**

Tisztelt Elnök úr!

Örömmel üdvözölve a magyar és a román kormányzatok illetékes vezetőinek azon bejelentéseit, melyek a Magas Szerződő Felek egymás iránti közeledéséről számolnak be a kétoldalú alapszerződés megkötése és a történelmi megbékélés előremozdulása tárgyában, és a kapcsolatos tárgyalások ez év januárban történő folytatásáról adnak hírt,

valamint tisztelettel visszautalva 1995. október 31-én kelt alternatív megbékélési indítványomra és az RMDSZ szövetségi elnökének, Markó Béla úrnak ehhez kapcsolódó - múlt év november 15-én kelt - kiegészítő javaslatára, továbbá az RMDSZ Képviselő Tanácsának vonatkozó -1995. november 19-i - Nyilatkozatára,

figyelmébe ajánlva ugyanakkor a román-magyar megbékélés tárgyában múlt év december 15-én, Temesváron tartott előadásomat, illetve annak politikai következtetéseit,

és szem előtt tartva a Ion Iliescu államelnök úr által múlt év szeptemberében előterjesztett megbékélési dokumentumokat, valamint a magyar Fél e tárgyban nemrégén átnyújtott, építőjellelű dokumentumtervezeteit,

- tisztelettel terjesztem az Elnök úr, valamint Románia és Magyarország külügyminisztériumai elé a román-magyar történelmi megbékélésre vonatkozó további kiegészítő javaslatomat, a következők szerint:

1. A mindkét Fél által hön öhajtott megbékélés nem szorítkozhat a román és a magyar államra, hanem annak mindenekelőtt a román és a magyar nemzet között kell végbemennie.

a) A magyarországi magyarok és a romániai románok közötti ellentét inkább eszmei-elméleti jellegű, következésképpen nem veszélyezteti a két állam biztonságát, térségünk stabilitását. Közeledésük egymás kölcsönös megismerése által könnyűszerrel megvalósítható. Az együttműködés lehetséges, feltételei nagy mértékben adottak.

b) A magyar és román állam történelmi megbékélésének útjából elhárult a legfőbb akadály: a határkérdés. A kétoldalú alapszerződés-tervezet határklauzulájában megegyeztek a Felek.

c) A magyar és a román államot, a magyar és a román nemzetet számtalan közös - gazdasági, politikai, biztonsági stb. - érdek, de legfőképpen az európai integráció közös érdeke szintén a történelmi megbékélésre készíti.

d) A két nemzet közötti megbékélés legfőbb akadály a romániai magyar kisebbségi nemzetközösség rendezetlen helyzete, mely kérdésen a kétoldalú alapszerződés megkötése is megfeneklett.

e) A vitatott kisebbségi kérdés tekintetében Románia és Magyarország között nem alkalmazható a kölcsönösség - a reciprocitás - elve, hiszen egyfelől a Magyar Köztársaság kisebbségi törvénnyel rendezte saját kisebbségei helyzetét, ami Romániában még mindig nem történt meg; másfelől a magyarországi román kisebbség egészében véve elégedett helyzetével, és érdemi követelésekkel nem lép fel.

Következésképpen a román-magyar nemzeti megbékélés egyetlen igazi tétje a romániai román nemzet és a romániai magyar nemzetközösség közötti megbékélés.

Ez lehet a román-magyar történelmi megbékélés egyetlen reális kiindulópontja.

A román-magyar megbékélés kérdése ezen a ponton tér el leginkább és alapvetően a német-francia modelltől. Távol a német-francia állami revansizmustól és a kapcsolatos határvitáktól, a román-magyar ellentét mindenekelőtt kisebbségi természetű. Következésképpen a román-magyar történelmi viszály megoldása - vitatott határkérdések hiányában - egyet jelent a romániai magyar kisebbség helyzetének a megoldásával.

2. Történelmi megközelítésből vizsgálva a román-magyar megbékélés kérdését, a következőket szükséges tisztázni:

a) A trianoni békediktátum (1920) legalább annyira sérelme a magyar államnak, mint a bécsi döntés (1940) a román államnak. Teljességgel méltánytalan tehát Ion Iliescu államelnöknek az az egyoldalú megnyilatkozása, hogy történelmi megbékélési indítványát éppen a bécsi döntés 55. évfordulója kapcsán, az ún. magyar történelmi bűnökre való hivatkozással tette meg.

b) Hasonlóképpen: a romániai magyar kisebbség legalább annyira kárvallottja a jelenkori román államnationalista elnyomásnak, mint amennyire az egykori erdélyi románság szenvedő alanya volt a magyar elnyomásnak. Méltánytalan tehát egyoldalúan csupán a románság által elszenvedett sérelmeket emlegetni.

c) Harmadsorban pedig szintén egyoldalúsághoz vezet kizárólag a négyéves magyar „megszállás” (1940-1944) román áldozatait felhánytorgatni, hiszen történelmi léptékben - de csupán e század során is - legalább annyi erőszakos áldozatot könyvelhet el a magyarság is, mint a románság.

Mindent egybevetve, egészen nyilvánvaló, hogy a román-magyar megbékélésnek nem a múlt bűneinek a felidézésében, hanem az áldatlan múlt lezárása tekintetében kell „történelminek” lennie. Kézenfekvő tehát, hogy Iliescu elnök kiindulópontként használt egyoldalú politikai sérelmi alapállása teljességgel elhibázott. Az általa felmutatott francia-német modell is azt támasztja alá, hogy két nemzet tényleges megbékélése a közös múlt kölcsönös sérelmeinek a meghaladásával kezdődik.

3. A román-magyar megbékélés tételezéséből értelemszerűen fakad az a további lényeges kérdés, hogy: tulajdonképpen ki a sértett fél? Más szóval és tárgyyszerűbben fogalmazva: valójában kik is a történelmi megbékélés - politikai - alanyai?

A megelőzőkből kitűnik, hogy:

a) A román és a magyar állam kész lezárni a két ország között fennállott határvitát - és ezáltal végleg elhárítani a két nemzet történelmi megbékélésének legfőbb akadályát.

b) Romániát és Magyarországot abszolút elsődlegességet élvező közös euró-atlanti integrációs érdekeik természetesen egymás mellé állítják és érdekeltté teszik a megbékélésben.

c) A román és a magyar nemzet múltba gyökerező, kölcsönös sérelmeken alapuló történelmi vitája közös akarattal lezárható.

Mindezeket szem előtt tartva, a román-magyar megbékélés a romániai románok és magyarok megbékélésének az ügyévé egyszerűsödik. Ennek értelmében a román-magyar történelmi megbékélés politikai és jogalanyai: - mindenekelőtt - a román nemzet és a romániai magyar nemzetközösség.

Egy megelőző, magas szintű államközi vitára visszautalva, akár azt is mondhatjuk, hogy Románia útja Európába nem Budapesten keresztül, másfelől Magyarország útja az európai integráció felé nem Bukaresten keresztül vezet, hanem történelmi, politikai és regionális meghatározottságaik folytán a két ország Európába vezető útja Kolozsváron keresztül halad.

4. Föltétlenül igazat kell adnunk annak a szakértői véleménynek, mely szerint: „A kisebbségi problematika szerződésbe foglalását nagymértékben megkönnyítené, ha a romániai magyarok legitim képviselői és a román politikai osztály között is létrejönne a **megbékélés** és a **partneri kapcsolat**, egy átfogó **társadalmi** és **politikai szerződés** formájában” (Molnár Gusztáv-Biró Gáspár: A román megbékélési javaslat; Kiemelések tőlem - T.L.)

„Ez lehetne a **sajátos román-magyar megbékélési modell** megvalósításának első lépése” - tehetjük hozzá Markó Béla szövetségi elnök szavaival (Lásd: Markó Béla 1995. november 15-én, Iliescu elnökhöz intézett levele; Kiemelés tőlem - T.L.).

Ennek értelmében a román-magyar történelmi megbékélés sajátossága éppen abban állana, hogy a „román politikai osztály” és a romániai magyar nemzetközösség legitim képviselete között jönne létre egy megbékélési és partneri szerződés, és utóbb ez épülne bele a román-magyar államközi megbékélés dokumentumaiba.

Ennek megfelelően az Iliescu elnök által múlt év szeptemberében előterjesztett és a magyar fél által kedvezően véleményezett és érdemlegesen kiegészített megbékélési csomagterv első dokumentuma, vagyis a megbékélésre vonatkozó Közös Nyilatkozat egyértelműen kimondaná, hogy:

(önálló cikkely)

„A Felek a román-magyar történelmi megbékélés elengedhetetlen feltételének tartják a román-romániai magyar megbékélést, és ennek megvalósítása érdekében közös akaratral szorgalmazzák egy román-romániai magyar kerekasztal-értekezlet összehívását, illetve egy román-romániai magyar egyezség megkötését”.

Ez a Közös Nyilatkozatban megfogalmazandó megállapodás - természetesen - a megfelelő módon és mértékben érvényre jutna valamennyi, a tárgyalások és a megbékélés alapjául szolgáló államközi dokumentumban, beleértve a román-magyar alapszerződést is.

5. Ezen indítvány teljes összhangban áll a román és a magyar Fél megbékélési célkitűzéseivel, politikai szándékaival és érdekeivel, nem kevésbé pedig a Romániai Magyar Demokrata Szövetség kétoldalú román-magyar kerekasztal megtartására vonatkozó - ismételt - kezdeményezéseivel.

Továbbá megvan az az előnye, hogy kompromisszumos megoldást javasol a romániai magyarság kérdésének elsődlegesen belpolitikai szinten való kezelésére nézve, fenntartva azonban ugyanakkor azt a nemzetközileg elfogadott elvet is, hogy a kisebbségi kérdés egyetlen országnak sem képezheti kizárólagos belügyét.

Nem utolsó sorban pedig jelen indítvány figyelembe veszi az európai és világpolitikában végbement **elmozdulást**, mely az utóbbi időben a **kisebbségi kollektív jogok** és az **autonómia** irányában történt. Erre nézve elégséges, hogyha az amerikaiaknak a Carrington-

jelentésben foglaltakon is túlmutató **új balkáni békekezdeményezésére**, illetve az abban biztosított széleskörű - etnikai - autonómiákra utalunk.

Richard Holbrooke államtitkár-helyettes múlt év augusztusában, Washingtonban a következőket mondotta: „ismételten kinyilvánítottuk - így Christopher államtitkár is, hangsúlyozottan és ismételten a genfi békefolyamat során -, hogy valamennyi **etnikai csoport** és **egyén** minden jogát tiszteletben kell tartani” (Kiemelések tőlem - T.L.).

A román-magyar történelmi megbékélés folyamatának az összefüggésében, Románia és a magyar nemzet alapvető érdekeit egyként szem előtt tartva,

továbbá az európai integráció, a kontinens békéje, biztonsága és stabilitása egyetemes érdekeit és eszményeit figyelembe véve,

a romániai magyar nemzetközösség egy olyan politikai alkura törekszik és tesz ajánlatot a román nemzetnek - a Romániai Magyar Demokrata Szövetség a Román Államnak -, mely az ország területi épségének a megőrzésével együtt szavatolná a romániai magyarság teljes egyenjogúságát a román nemzettel, valamint egyéni és kollektív kisebbségi jogait, végső soron pedig közösségi identitásának a megőrzését.

Ez az „alku” mutatkozik a legjárhatóbb útnak, az Iliescu elnök által is javasolt, a magyar fél által is felkarolt és Európa által messzemenően támogatott román-magyar történelmi megbékélés megvalósítása irányában.

Ez az út felel meg leginkább a Romániai Magyar Demokrata Szövetség legutóbbi állásfoglalásának, mely szerint: „a román-magyar megbékélés modelljét együtt kell megkeresnünk: sajátos helyzetre, sajátos megoldást”.

Nagyvárad, 1996. január 6.

Időszerű elvárásaink a Református Világszövetséggel (RVSZ) és az Európai Területi Tanáccsal (ETT) szemben

Az ETT március 15-18-i genfi vezetőségi ülésére szóló előterjesztésemet azzal kellene kezdenem, hogy mit jelent számunkra az RVSZ, hogyan és milyen mértékben tölti be rendeltetését a Világszövetség és annak európai területi szervezete egyetemes református közösségünk, illetve romániai református egyházunk viszonylatában. Erre nézve csupán azt szeretném kiemelni, hogy a Református Világszövetség a Vasfüggöny másik oldalára eső országok egyházai számára csupán 1989 után vált igazi valósággá. Ennek folytán a jelenlegi időszak a kelet-közép-európai egyházak számára nem más, mint a Világszövetségbe való integráció időszaka. Felkészületlenül érték bennünket a politikai változások - ezért nagy erőfeszítéseket kell tennünk, hogy mind lelki-közösségi, mind szervezeti szempontból teljes értékű tagjaivá váljunk a református egyházak nemzetközi nagy családjának.

Az RVSZ-szel és az ETT-vel szembeni elvárásainkra térve, mindenekelőtt a SWOT-elemzés¹⁴ második és harmadik pontjaira kellene választ adnom - vagyis a VSZ „gyengeségeire” és „lehetőségeire” vonatkozó kérdésekre. Mivel a többi tagegyházak ezekkel kapcsolatos válaszai sok tekintetben tartalmazzák a mi álláspontunkat, előterjesztésemben csupán azokra a problémákra szorítkozom, melyekre nézve másat, újat vagy többet mondhatok.

1. Mindenekelőtt a református identitás kérdését szeretném felvetni. Korunk általános identitás-válságának jelenségkörébe a református identitás meggyengülése is beletartozik. A lépten-nyomon megmutatkozó identitás-hiány a leggyakrabban ökumenikus kompenzatív magatartás formájában jelentkezik.

A VSZ-nek eszmei-teológiai-vallásszociológiai tisztázó folyamatot kellene kezdeményeznie református identitásunk vállalása, megőrzése és megerősítése érdekében.

2. Az előbbieken említett általános identitás-válság hangsúlyozott módon jellemző az európai kontinensre. Kézenfekvő tehát a következtetés, hogy ezen kérdés „gazdája” elsősorban az Európai Területi Tanács lehetne. A szerep- és funkciózavarokkal küszködő ETT - egyebek mellett - talán éppen ennek a sajátos problémának a vállalásával találhatna magára.

3. Elsősorban szintén az ETT területi és hatáskörébe tartozik a nemzeti kisebbségek kérdése, mint sajátosan kelet-közép-európai probléma. Természetesen ez nem jelenti az Európán kívüli, a miénktől eltérő kisebbségi problémák lebecsülését, sem pedig az RVSZ egészének a háttérbe szorítását. Európai, illetve kelet-közép-európai megközelítésben viszont föltétlenül indokoltnak tartom ennek a differenciáló hangsúlynak a kitételét.

4. Az Európa keleti felén élő egyházainkat pusztán létükben fenyegető kisebbségi problémák iránti fokozott érzékenység az edinburghi áttörés (1989. szeptembere) nyomán még inkább lehetséges és szükséges. Megítélésünk szerint a kisebbségi jogok kérdése-kivételes fontossága és erkölcsi súlya miatt - megérdemli, hogy az emberi jogokkal azonos szinten kezeljék. Habár az utóbbi évek folyamán ebben a tekintetben jelentős előrelépés történt, mindazonáltal úgy

---

¹⁴ A SWOT-elemzés a tagegyházak azon elemzései alapján készül, melyekben véleményt mondanak a Református Világszövetség erős oldalai (Strength) és gyenge pontjai (Weakness), valamint lehetőségei (Opportunities) és az őt érő „fenyegetések” (Threats) tárgyában.

érezzük, hogy az etnikai és vallási kisebbségek ügye a nemzetközi politikai és egyházi életben még mindig háttérbe szorul.

5. A kisebbségi kérdéshez szorosan kapcsolódik a kommunizmus és a nacionalizmus problémája.

Milan Opocensky, az RVSZ főtitkára múlt év szeptemberi edinburghi beszédében kijelentette: „Vannak helyzetek, események és fejlemények, melyek a Jézus Krisztus iránti hűség jegyében félreérthetetlen választ követelnek tőlünk”. Véleményünk szerint ezen kérdések közé tartozik a kommunizmus is.

Az RVSZ és az ETT korszakos feladatai közé tartozik a kommunizmus kritikájának, nem utolsósorban pedig ezzel kapcsolatos önkritikájának az elvégzése. Természetesen ez az elvárás nem egyedül az RVSZ-szel szemben támasztható.

6. A Kelet-Közép-Európában feléledt nacionalizmus a kommunista visszarendeződés útján járó posztkommunista társadalmak sajátja. Éppen ezért az RVSZ-nek, közelebbről pedig az ETT-nek különleges figyelmet kellene fordítania a kettő - rejtett vagy nyilvánvaló - összefüggéseire, és ezek ismeretében adekvát és differenciált álláspontot kellene kialakítania a többségi nacionalizmusok, másfelől pedig az általuk veszélyeztetett etnikai és vallási kisebbségek ügyében. A mi önvédelmi harcunkat semmiképpen sem szabad összetévesztenie a többségi asszimilációs és diszkriminatív politikával.

7. Ezen helyes előfeltételekből kiindulva, kérjük az ETT-t, hogy a jövőben még inkább törekedjék kelet-közép-európai kisebbségi tagegyházai védelmére, másfelől pedig, a különféle nemzetközi ökumenikus szervezetekkel együttműködve, tegyen kezdeményező lépéseket a nemzeti és vallási megbékélés elősegítése érdekében. A békéltetés evangéliumi szolgálatát jelenleg leginkább a kommunista típusú politikai manipulációk és masszív félretájékoztatás akadályozzák.

8. Végül általános igényként szeretném megfogalmazni a keleti és nyugati egyházak közötti közeledés szükségességét. Történelmi, kulturális és - leginkább - politikai okok következtében a néhai vasfüggöny két oldalán élő egyházaink között több tekintetben továbbra is szakadék tátong. Közös erőfeszítéssel valóságos stratégiát kellene kidolgoznunk a bennünket megosztó és elválasztó különbségek és ellentétek áthidalására, hogy Pál apostol szavainak értelmében: mi, akik egykor távol voltunk, valóban közelvalókká legyünk a Jézus Krisztusban (Ef. 2,13).

1996. március 14.

A magyar nemzet ünnepén

Nagyvárad, 1996. március 15.

Felhívás

1848. Március 15. eszményei, programja és célkitűzései változott formában ugyan, de változatlanul időszerűek ma is - kiváltképpen Erdélyben, a kisebbségbe szakadt magyarság életében. A márciusi ifjak 12 pontját átfogalmazva és helyzetünkhöz, valamint korunkhoz alkalmazva, hasonlóképpen mondhatjuk el, hogy mit kíván a romániai magyar nemzeti közösség.

Miként 148 évvel ezelőtt: békét, szabadságot és egyetértést kíván abban az országban, melynek államalkotó nemzeti közössége lett. Békét és egyetértést kíván a többségi románsággal, és szabad lelkiismerettel fellép a békebontókkal, a szabadságrontókkal és viszálykodókkal szemben, akik nemzeti ünnepét is magyarellenes uszításra, a nemzeti ellenségeskedés felszítására kísérlik meg felhasználni.

A 12 pont a társadalmi igazságosság, a nemzeti önrendelkezés, az emberi és polgári jogok, a sajtó- és szólásszabadság, valamint a nemzeti egység korabeli követeléseit fogalmazta meg. Ezek a kívánalmak és követelmények a kisebbségi elnyomás körülményei között és sajátos helyzetünknek megfelelően a romániai magyar nemzeti közösség programjának is részét alkotják. Belső nemzeti önrendelkezésünk, személyi és közösségi autonómiánk megvalósításáért harcolunk. Követeljük az emberi jogokkal együtt kisebbségi kollektív jogaink elismerését és biztosítását. Visszautasítjuk a nemzeti és vallási diszkriminációt. Az országhatárokat tiszteletben tartva, a magyar nemzeti egység helyreállításának hívei vagyunk. Szabadságot, egyenlőséget és testvériséget akarunk, zászlónkon eme szent jelszóval: „Világ-szabadság” (Petőfi Sándor).

Románia és Magyarország, a magyar és román nemzet történelmi megbékélését kívánjuk. A 11. pont mai értelmezése értelmében azonban ennek egyik elengedhetetlen előfeltétele: a politikai foglyok szabadonbocsátása.

Az 1848-as forradalom szellemében követeljük azoknak felmentését, akiket még csak nem is a szó szoros értelmében vett politikai okokból, hanem kizárólag azért ítétek súlyos börtönbüntetésre, mert magyarok. Követeljük Cseresnyés Pál haladék nélküli szabadonbocsátását, valamint Bíró Márton Boros Lajos, Gergely Balázs, Jakócs Sándor, Péter József és Szabó Sándor zetelaki férfiak azonnali felmentését, akik az 1989 decemberi forradalmi cselekményekben való pusztán részvételük miatti igazságtalan ítélet végrehajtása előtt kényszerültek külföldi emigrációba menekülni.

Szabadok akarunk lenni saját szülőföldünkön. Szabadságunkat korlátozza és fenyegeti a román karhatalmi erők, a katonaság magyar többségű vidékekre és településekre való masszív betelepítése, a lakosság nemzeti összetételének mesterséges megváltoztatása és a magyarság megfélemlítése céljából. Követeljük ezen kolonizációs gyakorlat beszüntetését, hogy az érintett vidékeken helyreálljon a béke és az egyetértés. Ez is előfeltételét képezi a román-magyar megbékélésnek.

Végezetre követeljük Ionel Ungur Bihar megyei prefektus tisztségéből való azonnali leváltását. A hatalom helyi-megyei képviselőjének Március 15-i ünneplésünkkel kapcsolatos legutóbbi sajtóközleménye a tettegességig terjedő nyílt uszítást tartalmaz a romániai magyarság

ellen. Amennyiben a román kormány komolyan veszi a román-magyar megbékélést, semmiképpen sem tűrheti meg magas megyei tisztségében - saját képviselőjében - a Román Nemzeti Egységpárt Bihar megyei elnökét. A román kormány nem akarhatja, hogy a kolozsvári áldatlan etnikumközi állapotok Bihar vidékére is áttérjedjenek. Nagyvárad békében élő román és magyar lakossága emelje fél szavát a város és a megye békéjét veszélyeztető szélső-nacionalista prefektus ellen - a nemzeti megbékélés érdekében.

Nagyvárad, 1996. március 15.

Az Európai Népcsoportok Föderatív Uniójának 41. Kongresszusa

Temesvár, 1996. május 16-19.

Az autonómia az elszakadás legjobb ellenszere

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Barátaim!

A mai nap nagy örömet és elégtételt jelent a romániai magyar nemzeti közösség számára. Alig három év telt el azóta, hogy az Európai Népcsoportok Föderatív Uniójának (FUEN) flensburgi kongresszusán a szervezet rendes tagjai sorába fogadta a Romániai Magyar Demokrata Szövetséget (RMDSZ) - és íme, máris bennünket ér az a kivételes megtiszteltetés, hogy országunkban, a nagy múltú Temesváron fogadhatjuk az európai kisebbségi népcsoportok jeles képviselőit, és lehetünk házigazdái a FUEN 41. kongresszusának.

Mindenekelőtt illesse köszönet Christoph Pann elnök urat és a FUEN határozathozóit eme megtiszteltetésért és azért a gyakorlati segítségért, melyet a helyszín pusztá kiválasztása által is a romániai magyarságnak és a többi romániai nemzeti kisebbségnek nyújtanak. A kongresszus jelenléte komoly támogatást jelent kisebbségi küzdelmeinkben.

Erről a helyről kívánok köszönetet mondani azoknak a munkatársainknak és elvbarátainknak is - köztük Szócs Géza volt RMDSZ-főtitkárnak, Pillich László volt FUEN-küldöttünknek és Eva Maria Barki bécsi ügyvédnőnek -, akik kiemelkedő szerepet játszottak abban, hogy a FUEN rendes tagjai közé felvett, és végül is elfogadta kongresszus tartására szóló meghívásunkat. Sajnálatosnak érzem, hogy Pillich László néhány nappal ezelőtt végérvényesen lemondott több éven át viselt FUEN-referensi megbízatásáról, másfelől pedig Barki asszonyt belépési és tartózkodási tilalom sújtja Romániában.

Harmadsorban azért mondok köszönetet, hogy előre nem látott bonyodalmak és hosszas huzavona után magam is üdvözölhetem a Tisztelt Kongresszust. Nem az RMDSZ tiszteletbeli elnökének minőségében, hanem sokkal inkább a temesvári református egyházköztség volt lelkipásztoraként kívánok Önökhöz szólani.

Elsősorban 1989 „véres Karácsonyának” a maradandó emlékét szeretném felidézni és példáját felmutatni. Itt, Temesváron, egyházam templomától, a magyar református hívek és a hozzájuk csatlakozó - többségükben román - polgárok elszánt ellenállásából indult el és bontakozott ki a romániai népfelkelés, mely a Ceaușescu-féle kommunista diktatúra megdöntéséhez vezetett. Azoknak a decemberi napoknak meghatározó jellemvonása volt a román nemzet és a többi nemzeti közösség közötti szoros összefogás, együttes fellépésük a közös és a nemzetiségi elnyomás ellen. A többnemzetiségű és sokvallású Temesvár az egész országnak és világnak példát mutatott a nemzeti türelemből és a vallási ökuméniából.

Szeretnék inkább ez alkalommal is kizárólag a nemzeti és vallási megbékélésről, az etnikumok közötti jó viszonyról beszélni. Annál is inkább, mivel az 1989-es fordulat óta Egyházunk szervezésében minden esztendőben interetnikus és ökumenikus rendezvényekre és értekezletekre került sor - éppen Temesváron. Azonban nem tehetem.

A kommunista visszarendeződés - más szomszédos országokhoz hasonlóan - Romániában is megakasztotta a demokratikus átalakulást. Kénytelen vagyok továbbra is kisebbségi jogfosztásról beszélni. Annak az - egészében véve - háromnegyed évszázad óta tartó nacionalista

elnyomó és asszimilációs politikának a változott formában történő folytatódásáról, mely az „egységes román nemzetállam” alkotmányos elve alapján az ország lakosságának a „homogenizációját” tűzte ki célul. Tovább tart az a nagynemzeti pánromán politikai kurzus, melynek eredményeképpen az utóbbi 75 év alatt a magyar nemzeti közösség számaránya Erdély területén 32%-ról 21%-ra (lélekszáma 1.663.000-ről 1.603.000 főre) csökkent, és a közel 800.000-es német népcsoport is alig 100.000-re olvadt - miközben a román nemzetiségű lakosság aránya, a mesterséges asszimiláció és a betelepítési politika folytán 54%-ról 74%-ra (lélekszáma 2.829.000 főről 5.671.000 főre) ugrott. Míg 1920-ban az ország összlakosságának több mint 30%-a tartozott a nemzeti kisebbségekhez - ez az arány mára már 10% alá esett. Románia kisebbségi népességének sorvadása a nacionalista elnemzetietlenítő politika következtében jelenleg is tovább folytatódik.

Tisztelt Kongresszus! Összegyülekezésünk ünnepélyes hangulatát semmiképpen nem kívánom megrontani. Másfelől azonban kisebbségi viszonyaink lehangoló tényeit sem akarom elhallgatni vagy meghamisítani.

Nagy megtiszteltetés számunkra, hogy Meleşcanu Theodor külügyminiszter úr személyesen kívánja köszönteni kongresszusunkat. Azonban az ő jelenléte sem feledtetheti azt a sajnálatos körülményt, hogy a hatalom jelen rendezvényünket, a Kisebbségi Tanács, valamint a Művelődési Minisztérium „masszív részvétele” révén kezdettől fogva igyekezett kisajátítani. A román kormányzat a külföld előtt ez alkalommal is azt akarja elhitetni, hogy milyen „demokratikusan és méltányosan igyekszik megoldani a nemzetiségi kérdést, s legfeljebb az ún. „szélsőséges” nacionalista erők akadályozzák ennek megvalósulását, következésképpen a kisebbségek elégedetlensége teljességgel alaptalan.

Bízunk benne, hogy a FUEN kongresszusát és nagyra becsült képviselőit nem tévesztik meg a Temesváron, illetve Romániában tapasztalt különféle félrevezető manipulációk. Igen reméljük, hogy nem esnek azon nyugati körök tévedésébe, akik jelenleg is ugyanazokat a hibákat hajlamosak elkövetni velünk kapcsolatban, mint Ceauşescu idejében.

A romániai magyar nemzeti közösség kisebbségi történelmének 75 éve alatt sohasem folyamodott erőszakhoz. Jogos és békés eszközökkel, a parlamenti demokrácia nyújtotta politikai keretek között, az európai normáknak és gyakorlatnak megfelelően kívánja tovább folytatni küzdelmét emberi és kollektív kisebbségi jogaiért, az Európában sok helyütt jól bevált különféle autonómia-formák meghonosítása érdekében.

Christoph Pann professzor múlt év novemberében tartott washingtoni beszédében helyesen állapította meg, hogy: „Az autonómia az elszakadás legjobb ellenszere.” Visszautasítva a román nacionalisták szeparatizmusra vagy éppenséggel szecesszióra vonatkozó megalapozatlan vádjait, ezúton is kérjük a román demokratikus erőket, nem kevésbé a FUEN Kongresszusát, hogy hathatósan támogassák magyar nemzeti közösségünk autonómia-törekvéseit. Meggyőződésünk, hogy egyedül a kisebbségi autonómia szavatolhatja jogainkat és megmaradásunkat, másfelől pedig ugyanez jelentheti az egyik legfőbb garanciáját térségünk békéjének, biztonságának és stabilitásának.

Isten áldása legyen a Kongresszus munkálatain.

Temesvár, 1996. május 16.

Varadinum-ünnepségek román-magyar ökumenikus ünnepély

Nagyvárad, 1996. május 5-12.

Döntsük le a hazugság falát

Krisztusban szeretett Testvéreim!

Méltóságos Érsek úr!

Főtiszteletű és Főtisztelendő Püspök urak!

Páratlan alkalomnak érzem, hogy a mai délutánon, a nagyváradai Varadinum-ünnepségek keretében olyan ökumenikus találkozóra gyűlhettünk össze az olasz református templomban, mely országunk valamennyi számottevő egyházának vezető személyiségeit egyesíti. Ez a közös istentisztelet beleillik az évente sorra kerülő Varadinum-rendezvények nemzeti és vallási közeledést kereső szellemébe, másfelől pedig példás alakban folytatja az erdélyi etnikai és vallási türelem és békés együttélés múltba gyökerező, haladó hagyományait. Evangéliumi értelemben lényegében azt a krisztusi meghagyást teljesítjük, melyet Mesterünk a hegyi beszédben kötött a lelkünkre, s mely így szól: „Azért ha a te ajándéodat az oltárra viszed, és ott megemlékezel arról, hogy a te atyádfiának valami panasza van ellened: Hagyd ott, az oltár előtt a te ajándéodat, és menj el, előbb békélj meg a te atyádfiával, és azután eljövén, vidd fel a te ajándéodat” (Mt. 5,23-24). Méltó, hogy Románia egyházai, mi, Istennek ezen a földön együtt élő gyermekei, akik egyként az Urat dicsérjük és szolgáljuk - mielőtt az Ő színe elé járulnánk, a szeretet és megértés őszinte közösségében testvéri békességre jussunk.

Erdélyi hagyományaink szellemét és az Evangélium tanításának lelkiületét különösképpen kiemeli és megerősíti az a rendhagyó körülmény, hogy Királyhágómelléki Református Egyházkerületünk, valamint nagyváradai Testvéregházaink a mai napon Körös-parti templomunkban vendégeikként köszönhetik a bánsági egyházak jeles képviselőit. Temesvár jelen lévő egyházi vezetői saját személyükben testesítik meg nem csupán a városukra és Temesköz vidékére jellemző példamutató ökumenikus szellemiséget, hanem ugyanakkor arról az etnikumközi cselekvő összefogásról is tanúságot tesznek, mely éppen hitbeli közösségünk ereje által, 1989 decemberében a kommunista diktatúra bukásához vezetett.

Pál apostol az Efézusiakhoz intézett levelében azt írja, hogy mi egykor „Krisztus nélkül valók voltunk, Izrael társaságától idegenek és az ígért szövetségétől távolvalók, - akiknek - reménységünk sem volt, és Isten nélkül valók voltunk”. Az 1989-es csodálatos fordulatra visszagondolva, ezen alkalommal szintén Pál apostol szavaival adunk hálát Istennek azért, hogy most, „Krisztus Jézusban mi, akik egykor távol voltunk, közelvalókká lettünk az Ő vére által. Mert Ő a mi békességünk, ki eggyé tette mind a két nemzetséget, és lerontotta a közbevetett választófalat, hogy - az ellenségeskedést az Ő testében... eltörölvén, ama kettőt új emberré teremtsen Ő magában” (2,12-15). Szélesebb teológiai értelemben ez az evangéliumi átalakulás mindannyiunkra érvényes - zsidókra, németekre, szerbekre, románokra és magyarokra.

***Krisztusban szeretett Testvéreim!
Főtiszteletű Szolgatársaim!***

Amint az annak idején közkeletű formában megfogalmazódott: az Úr 1989. esztendejében, a berlini fallal együtt a „hallgatás fala” is végleg összeomlott. Az Ige által megfogalmazott értelemben a bennünket elválasztó „közbevetett választófal” is ledőlt. Ennek köszönhetően lehetünk a mai napon, Krisztus Urunk békéltető közösségében együtt.

Mindazáltal mindannyiunknak fájdalmas közös érzésünk és tapasztalatunk, hogy több mint hat évvel a korszakos változások után is mintha még mindig áthatolhatatlan falak választanának el egymástól, és lépten-nyomon a visszahúzó régi rezsim romjaiba ütközünk. Románia társadalma végletesen megosztott - és ez alól egyházaink sem képeznek kivételt. Kiváltképpen a nemzeti megosztottság akadályozza közeledésünket és azt, hogy - valóban - „új emberekké”, új társadalommá formáljon bennünket az Isten.

Egyetlen olyan akadályra szeretnék végezetül rámutatni, mely további közeledésünket, de épp úgy egész társadalmunk és egyházi viszonyaink gyökeres átalakulását gátolja - ez pedig nem más, mint: a hazugság.

A múltból örökölt társadalmi „hazugság falát” is közös erővel le kell döntenünk! Nem elég a hallgatásnak véget vetni. Aki szól, annak igazat is kell mondania. Kimondania az igazat és a valót.

„Legyen a ti beszédetek: igen, igen; nem, nem. Ami pedig ezeken felül vagy az a gonosztól vagy” - tanítja a mi Urunk, Jézus Krisztus (Mt. 5,37). És ugyanő mondja: „Távozz tőlem, Sátán!” Vagyis, ami „a gonosztól vagy”, azt el kell távoztatnunk. Társadalmunknak olyan erkölcsi megújuláson kell átmennie, mely végleg kiiktatja viszonyainkból a társadalmi szinten és mértékben kultivált hazugságot. Azoknak a készakarva gerjesztett és a közvélemény megtévesztése céljából alkalmazott hazugságait, akik „eltérítették” vagy éppen el akarják „lopni” Románia egész népének forradalmát, akiknek legfőbb politikai eszközei és módszerei: a hamis propaganda, a diverziókeltés és a tömegmanipuláció.

Úgy érzem, hogy jelenlegi nehéz helyzetünkben, ebben a mindnyájunkat keményen próbára tevő átmeneti időszakban Egyházaink egyik legfőbb feladata, hogy hivatásukhoz híven és önös érdek nélkül az igazság mellé álljanak. Szavuk legyen: igen, igen és nem, nem. Igehirdetésükben, általános magatartásukban, valamennyi megnyilatkozásukban híven kövessék Jézus igazságra szóló tanítását. Nem kevés, hogy mai találkozónkon ez a krisztusi igazmondás és testvéri őszinteség maradéktalanul megvalósul. Isten áldása legyen együttlétünkön!

Nagyvárad, 1996. május 9.

A Magyar Reformátusok III. Világtalálkozója¹⁵

Sepsiszentgyörgy, 1996. augusztus 10.

Otthonra lelni a hazában

***Kegyelem Néktek és békesség Istentől
és az Ő szent Fiától, az Úr Jézus Krisztustól!
Krisztusban szeretett Testvéreim!
Kedves Vendégeink!***

1989 óta másodszor részesülök abban az örömben és megtiszteltetésben, hogy Isten szabad ege alatt, egy sepsiszentgyörgyi stadionban köszönhetem és szólhatok a város és Háromszék egybegyűlt népéhez, itt élő református Testvéreimhez. Örömet tetézi az a kivételes körülmény, hogy ez alkalommal, a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának erdélyi záróünnepségén az anyaországból és a nagyvilág mintegy negyven országából érkezett hit- és vértestvéreinket is ünnepi közösségünkben üdvözölhetjük.

Egy héttel ezelőtt, a Királyhágómelléki Egyházkerület székvárosában, Nagyváradon vette kezdetét a Világtalálkozó. Mindenekelőtt nagy szeretettel tolmácsolom Egyházkerületünk testvéri köszöntését az Erdélyi Egyházkerületnek, Székelyföld Isten-hívő polgárainak és az összes jelenlévőknek. Teszem ezt nem csupán egyházfői minőségemben, hanem mint - apai ágon - Háromszék leszármazottja. Ezért is érzem magam itthonvalónak Közöttetek.

Hat évvel ezelőtti, kisstadioni prédikációm alapigéje így szólt: „Annakokáért a szabadságban, melyre minket Krisztus megszabadított, álljatok meg, és ne kötelezzétek meg ismét magatokat a szolgásnak ígájával” (Gal. 5,1).

Röviddel a '89-es fordulat után hangzott ez az ige - egyfelől az üdvtörténeti dimenziókat öltött karácsonyi szabadulás ujjongtató élményének és örömének a felemelő közösségében, másfelől azonban a rossz előjelek és a sokasodó kedvezőtlen tapasztalatok (például a marosvásárhelyi magyarellenes agresszió) keltette súlyos aggodalmak közepette.

Az Isten által felkínált „kegyelmi időben” - akkor - egész magyar nemzeti közösségünkre és az egész romániai társadalomra kiterjedő érvénnyel, alternatív kettősséggel fogalmazódott meg a kérdés: továbbra is „rabok leszünk, vagy szabadok?” Élni tudunk-e a szabadság kínáló lehetőségeivel, vagy pedig kénytelen-kelletlen újból visszahajlunk „a szolgaság igájába”, melyet az ország régi-új urai készek volnának ismételt a nyakunkra erőltetni?

A keresztyéni és a hagyományos székely szabadság szellemében megadott közös válaszuk akkor egyértelmű volt. Atyáink földjén nem akarunk többé szolgák lenni. Az egész ország elnyomott népével együtt mi is szabadok akarunk lenni. A kisebbségi és vallási elnyomás alól is fel akarunk szabadulni. Magyaroként és kisebbségi egyházaink hűségében megmaradva akarunk „otthonra lelni a hazában”, egyenrangú polgáraivá és nemzeti, valamint vallási közösségévé válni annak a demokratikus romániai társadalomnak, melyért a többségi lakossághoz tartozó testvéreinkkel együtt harcolunk.

---

¹⁵ A III. Magyar Református Világtalálkozó főrendezvényeinek a Királyhágómelléki és az Erdélyi Református Egyházkerületek adtak otthont 1996. augusztus 3-10. között.

Úgy gondolom, találóan állapította meg egyik közéleti vezetőnk, amikor nemrégén kijelentette: „rabok” ugyan nem vagyunk már, de „szabadok” sem lettünk még.

A Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának mai záróünnepségén, a Találkozót megelőző politikai, illetve szervezési viszontagságokat félretéve, másfelől pedig az ünnepi rendezvények kedvező kimenetelét és sikerességét elégtétellel könyvelve el - közösen adjunk hálát Istennek azért a szabadságért, mely mindennek ellenére, mégiscsak lehetővé tette, hogy a Romániai Református Egyház a Világtalálkozót saját országában megrendezhette.

Adjunk hálát azért, hogy noha még távol állunk az igazi demokratikus társadalmak biztosította kisebbségi és vallási szabadságtól - mindazonáltal magyar református egyházunk azokban a határon túli, volt kommunista országokban, melyekben szétszórta él, az 1989-es változások után rálépett a szabadság útjára, és jó úton halad a teljes felszabadulás felé. Adjunk hálát továbbá Istennek azért, hogy Világtalálkozóink különböző erdélyi és partiumi helyszínein, minden ellenséges propaganda, sőt fenyegetés ellenére végül is korlátozás és különösebb zavar nélkül zajlottak le rendezvényeink.

Külön is illesse köszönet mindezt román keresztény Testvéreinket, akik nem adtak hitelt az ellenünk irányuló vádaskodásnak, nem engedtek az uszításnak, sőt nem egy esetben rokonszenvvel fogadták Világtalálkozóinkat.

Azoknak a román egyházi-gyülekezeti vezetőknek, valamint önkormányzati, sőt kormányzati tisztségviselőknek is mondjunk köszönetet, akik jelenlétükkel tisztelték meg és támogatták számos rendezvényünket.

Fogadják hálánkat erdélyi magyar történelmi testvéregházaink püspökei, akik közös állásfoglalással keltek védelmünkre, és papjaikkal, lelkipásztoraikkal egyetemben az egyes ünnepi találkozóinkon is részt vettek. A világ magyar reformátusainak nagy ünnepe ilyenképpen teljeshetett ki a példás módon megvalósult ökuméniában.

Végezetre szintén köszönetet érdemelnek országunk, illetve az érintett települések rendfenntartó erői - akiknek viszont hál' Istennek nemigen adtak munkát rendben, békében és fegyelmezetten zajló összejöveteleink.

Kedves Testvéreim!

Legvégül emlékeztetekbe idézem azt a Nagyváradon elfogadott világtalálkozó dokumentumot, mely tételesen megfogalmazza, hogy: Mit akarnak a magyar reformátusok.

A hét folyamán a Világtalálkozó más helyszínein is kifejezésre jutottak az említett kiáltványban foglaltakhoz hasonló kívánságok és álláspontok.

Engedjétek meg, hogy néhányat ezek közül elétek terjesszek, és indítványozzam általatok történő megerősítésüket.

1. Támogassuk az augusztus 5-iki, temesvári Ökumenikus Ünnepség mintegy háromezer résztvevőjének kézfelemeléssel kifejezett, azon egyöntetű állásfoglalását, mely szerint a társadalmi igazságosság és jogosság követelménye föltétlenül szükségessé teszi az 1989 decemberi romániai halálos áldozatok és mártírok ügyének a felderítését és az azokban viselt felelősség megállapítását.

2. Hasonlóképpen támogassuk azt a szintén Temesváron elhangzott indítványt, hogy a közeljövőben ez a forradalmi város szolgáljon helyszínül egy, a nemzeti megbékélést célul kitűző román-magyar kerekasztal-értekezletnek, a lehető legszélesebb körű és reprezentatív jellegű kétoldalú részvétellel.

3. Emeljük fel szavunkat, és Krisztus Urunk békéltető szeretete, a hagyományos erdélyi tolerancia valamint az ökuménia szellemében foglaljunk állást minden fajta nemzeti és vallási türelmetlenség és gyűlölködés ellen.

4. Foglaljunk állást a korlátozás nélküli magyar nyelvű és felekezeti oktatás mellett mindazon országok esetében, melyekben népünk - saját szülőföldjén - kisebbségben él.

Az Európa Tanács meghagyásai értelmében szorgalmazzuk a kommunizmus által jogellenesen elkobzott romániai egyházi iskolák - köztük a mintegy hatszáz volt református iskolaépület - törvényes visszaszolgáltatását.

Engedjétek meg, hogy bűnbánatra való felhívással zárjam beszédemet, mely belső hitbeli és egyházi megújulásunk egyik legfontosabb előfeltétele.

Nemzeti imádságunk szavai szerint „Bűneink miatt/gyúlt harag kebledben” - Isten bűneink miatt sújt. Az árt nekünk a leginkább, hogyha: „tenfiad támad”, „szép hazám, kebledre”.

Az Úr asztalához készülve, az őszinte bűnbánat útján járva, béküljünk meg Istennel és egymással, így keresve egy érzéssel és egy akarattal a jövőt.

Sepsiszentgyörgy, 1996. augusztus 10.